KARYS

1957
BIRŽELIS—
LIEPA

KARYS

1957 M.
BIRŽELIS-LIEPA
JUNE-JULY
Nr. 6 (1333)

Redaktorius Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinę dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

Administratorius Leonas Biliris

Leidžia Karių Leidykla

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys—Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus—Karinės Žinios,
L. š. S. T.—Tremties Trimitas.

TURINYS

V. Augustinas — Nepr. Lietuvos karo lakūnai	Viršelis
P. Alšėnas—Skambėjo anuomet daina žaliakalny	174
P. Bliumas — Rambyno kalnas	175
A. Kasakaitis — Suvalkų Trikampis	176
O. Urbonas—Šaltųjų ginklų dailinimas ir ženklinimas	178
T. Papartis—Kaip žuvo Stasys Vaičiūnas	182
J. Tumas—Bolševikų kalėjime ir Červenės žudynėse	183
Pirmieji Nepr. Lietuvos kariniai lėktuvai, nuotr.	184
K. Deveikis — Liepos, novelė	188
Tremties Trimitas	191
Kariai ir Jaunimas	193
Karinės žinios	195
K. Dubysa — Eisenhowerio doktrina	198
P. Dirkis—A. a. Gen. E. Adamkavičius	199
Kuprinės Pabiros	204

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, A. Levickis, Marių Žuvėdra, Nelė Mazalaitė, Kan. J. Meškauskas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, Kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija. Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart, Cieminis, Rochester, N. Y. Vytautas Sederavičius, Omaha, Nebr. Jonas Citavičius, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Melbourne, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J,

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass — A. Mantautas,
Brooklyn, N. Y.—"Laima".
Chicago, Ill. J. Karvelis. "Marginiai", Ramanauskas, 'Terra', A. Urbonas,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich. — Vl. Mingėla,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Omaha, Nebr. — Elz. Ribokienė,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius.
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
London, Ont. — Vyt. Repšys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas.
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas, J. Smolskis, Br. Žolpys,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, West 4, Great Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Aberdare, Gdns., London. N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 131 Bridge St., Port Melbourne, Vic.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Cantenrbury, Suburb, NSW
Pr. Zenkevičius, 15 Victoria St., N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern, Postfach 556, Germany.

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

KU biblioteka
093 00523512 6

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1333) BIRŽELIS-LIEPA, JUNE-JULY 1957

KAZYS BRADŪNAS

JAUNAMARTĖS UGNIES MALDA

Tarp delnų paėmus šventą indą,
Ji per slenkstį žengia verkdama.
Tarp delnų namų ugnelė spindi:
— Dek, ugnele, šviesk negesdama

Visą mano tolimą kelionę
Ir žėruok, žėruoki amžinai.
Te liepsna tavoji vis plasnoja
Kaip širdis man tėviškės tenai.

Kvapą kepančios pirmosios duonos
Tu paskleisk po svetimas kerčias
Ir dienų dienom gailiuose dūmuos
Tu paslėpki motinos kančias.

Tu sušildyk vandenį šaltinio,
Būk sesuo geroji iš dangaus,
Kai miegosiu amžinu miegu.
Mielo, mažo, verkiančio sūnaus.

Tu uždek prie mano karsto vašką,
Kai miegosiu amžinų miegu.
Amžinybei šventą liepsną blaškant
Aš gyva Gabijoje lieku . . .

FAUSTAS KIRŠA

D I N A M I K A

Dinamikos! Nebūk surūgęs!
Nesnauski dirbtinuos rūkuos!
Nejudintas žemes apytraukia žliūgės
Kilni ramybė tik kapuos.

Dinamikos! Numesk kepurę,
Alsuok atomine dvasia,
Uolas daužyk, kaip daužo jūra,
Jėgoj tesudega kančia.

Dinamikos! Pirmyn į taktą,
Kas dirbt ar mirt parcikalaus!
Nuo požemių turi tu raktą,
Šviesos galybė—iš dangaus.

Dinamikos! Tėvynės labui
Virš partijų tekils galva!
Nuversk kiekvieną juodą stabą,
Kurį prakeikė Lietuva.

SKAMBĖJO ANUOMET DAINA ŽALIAKALNY

PRANYS ALŠĖNAS

Miela žmogui nors retkarčiais sugrįžti mintimis į praeitį, nuklysti veik ketvirtį šimtmečio atgal — į 1933 — 1934 m. — kada tenai, brangioj mūsų Tėvynėj Lietuvoj, žydėjo medžiai pavasariais, žydėjo gėlės, žydėjo ir mūsų Tėvynės laisvė. Ji nebuvo dar sutrypta, supurvinta ir išniekinta žiaurių prispaudėjų, kalančių nūdien mūsų Tėvynę prie sunkaus kančios kryžiaus.

Tada tarnavau šauniojoj Lietuvos kariuomenėj, Gusarų pulke, Žaliakalny. Ach, tai buvo gražių, linksmų, jaunatve perpildytų dienų laikotarpis. Nesvarbu, kad naujokystės dienomis grauždavo prakaitas akis, beplakant "junginį" Petro Vileišio aikštės smėlyje, besimokinant jojimo meno. Vienok, kai griždavom iš jojimo rikiuotės pratimų atgal ir vėl skambėdavo daina kareivinių skliautais, skardėdavo guvus jaunatviškas juokas.

Anomis dienomis, kurį laiką, mokėmės dainuoti eskadronuose, galima sakyti, daugiau atsitiktinai. Ryšių eskadrone, prisimenu, vakarais dažnai mus pratino gražiau ir sutartiniau dainuoti energingasis vachmistras J. Ališauskas. Jo mėgiamiausia daina būdavo ir todėl ją dažniausia traukdavom "Skyniau, skyniau skynimėlį"...

Pabaigus naujokų apmokymą, taigi, po šešetos mėnesių tarnybos, tarp kitų naujokų, pulką pasiekė, bent kiek "pavėlavęs" dėl studijų, muzikas ir kompozitorius Bronius Budriūnas.

Būsimasis gusaras, Br. Budriūnas, į pulką atvyko iš Kauno Valstybinės Konservatorijos, kur studijavo vargonus, kompoziciją ir kapelmeisterių klasę. Jis buvo paskirtas į ryšių eskadroną, kur ir užsimezgė tarp mūsų nuoširdi pažintis, tebesitęsianti iki šių dienų.

Nuo to laiko Gusarų pulke dainos menas pakilo imponuojančion augštumon. Buvo suorganizuotas stiprus, galingas ir puikiai lavinamas gusarų pulko vyrų choras, kurio subtilios, skambios ir ritmiškai kariškos dainos skambėdavo Žaliakalnyje, vilnydavo laikinosios sostinės Kauno padange ir užgesdavo kažkur Mickevičiaus slėnyje ar Jiesės pakrantėse...

Muzikas Bronius, kuris nūdien yra pasiekęs augšto muzikinio išsilavinimo laipsnį, yra, kartu, ir didelis lietuviškos dainos mylėtojas. Apie jo lietuviškumą

Muz. Bronius Budriūnas

kūrybiniam darbe, muz. J. Bertulis, štai, šitaip išsireiškia: "Savo veikaluose muz. B. B-nas yra neo-klasikas, su tautiniu pagrindu. Jis, galbūt, to ir nepastebi, bet savo kūriniuose parodo, jog jojo dvasia yra lietuviška. Kai kur jis lyg nuslysta į Lisztą arba Rachmaninovą ar pan., bet tiktai trumpam laikui, žiūrėk, jis ir vėl lietuviškoje dirvoje".

Taigi, miela ir tuomet buvo karštiems Lietuvos patrijotams — gusarams turėti savo chorvedžiu gerai išsilavinusį savoj srity ir taipogi karštą lietuviškumo puoselėtoją — muzi. Bronių Budriūną, kuris nūdien dainos meną (ypač lietuviškos dainos) gražiai reprezentuoja saulėtos Kalifornijos padangėje, Los Angeles mieste.

Ir dar žodelis, to paties recenzento muz. J. Bertulio lūpomis, apie B. Budriūno meistriškumą chorvedybos mene: "Jis (muz. Budriūnas) taipogi yra įdomus kaipo dirigentas. Bereikalingų užsimojimų nedaro, o jei užsimoja, choras lanksčiai pasiduoda, tarsi klavišai po jo pirštais. Jis sugeba iš choro ištraukti aiškią dikciją, darnius niuansus, sceninę discipliną ir t.p."

Nuklydus truputėlį į anuos palaimingus laikus, čia pat kyla mintyse klausimas: "Ir kada vėl skambės lietuviška galinga gusarų daina Žaliakalny, kada nustos trypę lietuvišką žemelę žiaurūs prispaudėjai, kada, o kada?.."

Vienok, anaiptol, netenka nusiminti. Juodi debesys palengva, tarytum nepastebimai, sklaidosi, laisvės ištroškusios tautos žvangina grandines, ryždamosios jas nusimesti, o ir laisvasis pasaulis palengva praregi, perpranta ir įsisąmonina, kas yra tie, kurie ligi šiol save "išlaisvintojais" vadino — raudonieji...

Tikėkime, jog artėja laikas, kada mūsų jaunimas, gal to paties dirigento, B. Budriūno, diriguojamas, užtrauks Maironio posmą:

"Aušra naujos gadynės teka:
Nušvis ir saulės spinduliai;
Juk nujautimas širdžiai šneka
Taip aiškiai, linksmai ir saldžiai"...

Šešiasdešimties metų amžiaus sukaktuvių proga sveikiname Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Bičiulį

Kęstutieti STASĮ BUTKŲ,

kartu kovojusį už Lietuvos Nepriklausomybę ir pirmą kartą iškėlusį Lietuvos vėliavą Gedimino kalne.

Gerbiamam Sukaktuvininkui linkime ilgiausių metų ir nenuilstamai toliau dirbti Lietuvos laisvinimui.

L. L. K. INVALIDŲ D-JOS VALDYBA

RAMBYNO KALNAS

P. BLIUMAS

Mūsų tėvynė Lietuva pasižymi savo nepaprastu gamtos gražumu. Lietuvoje nėra debesis siekiančių kalnų, didžiulių ežerų, nei plačiųjų upių. Mūsų tėvynės kalnai - kalneliai, lygieji laukai, mesvieji ežerėliai ir ramučiai, tyliai tekantieji upeliai, papuošti žaliuojančiais miškeliais, geltonuojančiais javų laukais, pilnomis įvairiaspalvių gėlelių lankomis ir pievomis, sudaro tokią darnią gamtos simfoniją ir sukuria tokius žavius gamtos vaizdus, kokių nei vienoje kitoje pasaulio šalyje nerasi.

Dėl tokio stebuklingo gamtos grožio, lietuviai savąją tėvynę nepaprastai karštai myli, amžiais už jos laisvę narsiai kovoja ir nuo priešų ją gina. Tuos savojo krašto kalnelius, ežerus ir upelius jie gražiausiomis dainomis apdainavo, įvairiomis pasakomis apipasakojo, paslaptingiausiais padavimais apipynė taip, kaip nė viena kita tauta savajam kraštui to nepadarė.

Tarp daugybės gražiųjų ir garsiųjų Lietuvos vietų yra laikomas ir Rambyno kalnas. Rambynas yra dešiniajame Nemuno krante — Klaipėdos krašte. Ne savo didumu jis pagarsėjęs, bet gamtos vaizdų gražumu ir savo įdomiais senovės padavimais, Rambynas traukia kiekvieno lietuvio širdį prie savęs. Tas kalnas turi tik 21 metrą augščio, bet nuo jo viršūnės matomi tokie gražūs gamtos vaizdai, kad dieną naktį į juos žiūrėdamas — neatsižiūrėtum.

Čia Nemunas, kaip sidabrinė juosta, vingiuodamas į tolumas, savo vandenis į Kuršmarias varo, ten senas Ragainės miestas rūkuose beskęsdamas stūkso, kiek toliau — Tilžės bažnyčių bokštų kryžiai į dangų savo viršūnėmis remia, o jo fabrikų kaminų juodi ir balti dūmų kamuoliai į dausas kildami nyksta, kaip nyksta visa, kas žemiška yra... Pažvelgęs dar toliau, visur matai amžinai žaliuojančius šilus, javų laukus ir raudonstogių vienkiemių sodybų šimtus.

Nuo senų laikų dailiomis pušimis apaugęs, amžinai žaliuojančiomis eglėmis pasipuošęs, vasaros šventadieniais Rambynas prie savęs sutraukdavo tūkstančius Klaipėdos krašto, Rytprūsių ir Didžiosios Lietuvos jaunimo, suaugusiųjų ir vaikų. Ypatingai didelės žmonių minios susirinkdavo į Rambyną šv. Jono šventės švęsti. Tada Rambyno kalno viršūnėje suliepsnodavo didingieji laužai, suskambėdavo gražiausios lietuviškos dainos, nuo šokių sudundėdavo žemė. Visi linksmindavosi, džiaugdavosi tėvynės laisve ir didingą Lietuvos praeitį prisimindavo...

Rambynas žymus ne tik savo stebuklinguoju gamtos grožiu. Jis yra garsus ir savo įdomiais senovės padavimais, todėl kiekvienas lietuvis norėjo jį savo akimis pamatyti, jame pabūti, kūnu ir dvasia sustiprėti.

Padavimai* sako, kad senovėje Rambyno kalno viršūnėje gulėjęs apie 3 metrų didumo rudai-juodo granito akmuo. Ant to akmens viršaus buvę kardo, žmogaus delno, kojos pėdos, žvėrių letenų antspaudai ir kitoki ženklai. Žmonės manę, kad tą akmenį Rambyno kalno viršūnėje pats dievaitis Perkūnas padėjęs, todėl jį labai brangindavę ir saugodavę.

Kryžiuočiams tą kraštą užėmus, lietuvių pagonių tikybos kunigai vienus savo turtus Rambyno kalne užkasę, kitus su savimi pasiėmę. Tada ir laumės Rambyną apleidusios, bet prieš tai jos ir jo likimą nulėmusios: kol žmonės to akmens nepajudinsią, tol laimė to kalno ir viso krašto neapleisianti, o tą akmenį palietus, kalną ir visą kraštą didžiausios nelaimės ištiksiančios.

Tie pranašavimai pradėję pildytis 1811 metais. Tada vienas vokietis, malūninkas Švarcas, sumanęs tą akmenį suskaldyti ir iš jo savo malūnui girnas nukalti. Jis gavęs iš valdžios leidimą, iš Gumbinės parsivežęs darbininkus, nes lietuviai, žinodami laumių užkeikimą, nedrįsę prie to darbo eiti. Pradėjus tą akmenį skaldyti, visus jo darbininkus nelaimės ištikusios: vienam akmens skeveldra akį išmušusi ir jis apakęs; antras susižeidęs kojos kelį ir tos kojos netekęs; trečias staigiai susirgęs ir miręs. Pats šeiminin-

Klaipėdos krašto lietuvaitės. Iš P. Bliumo rinkinio

SUVALKŲ TRIKAMPIS

(Naudota V. Kowalskio "Pojezierze Suwalskie")

ANT. KASAKAITIS

Vadinamasis "Suvalkų trikampis", dėl kurio valdymo lietuviai reiškia teisingų pretenzijų, apima dviejų apskričių plotą, būtent: Suvalkų bei Augustavo ir dalį buv. Seinų, bendrai apie 4,000 kv. km paviršiaus. Čia yra 254 ežerai bei ežeriukai, užimą 140 kv. km vandens ploto. Didžiausias ir visų gražiausias jų — Vygrių ežeras. Dėl gausybės tame trikampy ežerų, jį galima pavadinti ir Suvalkų ežerynu.

Suvalkų trikampis niekad nebuvo įėjęs į Piastų Lenkijos valstybės sudėtį. Čia tarp gražių ežerų nuo amžių gyveno jotvingai-sūduviai. Tai buvusi prūsų padermė — taip tvirtina vieni, o kitų nuomone, buvusi labai artima lietuviams baltų gentis. Kad jotvingai yra buvę lietuviai, ne prūsai, patvirtina Nūro-Piliškių (prie Būgo upės) apylinkėje mano surinkti vietovardžiai bei žmonių pavardės (žiūr. "Karys", 1955 m. 11 nr.). (Čia yra įsibrovusi korektūros klaida: ne Butny, bet Budny — budnus, greit bundąs; Gutry — gudrus; Terlikowski — terla, terlius, terliūgas; Rytel raitelis; kaimas Olowskie — Aloviškiai).

Suvalkų trikampy kitados gyvenę jotvingai tėra tik mažutė dalelė anų laikų gausingos, narsios lietuvių giminės, gyvenusios Pripeties, Būgo ir Narvies upių baseinuose bei Rytprūsių ežeryne.

Jotvingai — miškų gyventojai. Tačiau vyriausiasis jų pragyvenimo pagrindas, kaip ir kitų lietuvių, buvo žemės darbas bei gyvulių auginimas, nors, gyvendami tarp didžiulių girių, versdavosi taip pat ir medžiokle, o arčiau ežerų bei upių ir žuvininkyste. Jie, būdami savo kalba ir papročiais artimi savo giminaičiams lietuviams, daugiausia ir pasiduodavo lietuvių kultūrinei įtakai.

Apie jotvingų santykius su lenkais ankstybesnėje viduramžių dalyje, o ypač ligi XIII amžiaus, nedaug yra išlikę žinių senose mūsų kaimynų kronikose. Iš tų šykščių užrašų tiek težinoma, jog puolamoji pusė buvo kariniai lenkų bei mozūrų feodalinių kunigaikščių daliniai. Iš tų užrašų sužinome, jog lenkų kunigaikščio Boleslovo Garbiniuotojo įsiveržimas į jotvingų kraštą pasibaigė pralaimėjimu. Panašiai įvyko ir 1194 m., kai kunigaikštis Kazimieras Teisingasis puolė tuos pačius mūsų giminaičius, tuo tik skirtumu, kad Kazimieras, pasinaudojęs Boleslovo puolimo patyrimu, vis dėlto dali jotvingų privertė paklusti ir jam tarnauti.

Matyt, dar anksčiau jotvingai slavų spaudžiami, buvo priversti 1061 metais perkelti savo sostinę Drohičiną iš Cholmo apylinkės (Liublino žemėje) prie Būgo upės ir pavadinti ją senu vardu. O jau vėliau (1282 m.) Lešekas Juodasis toj pačioj Cholmo apylinkėj, tarp Lopenykų bei Krivės kaimų sudavė jotvingams skaudų smūgį. Tą naująją Drohičino pilį XII amž. po atkaklių kovų jotvingai turėjo atiduoti mozūrams. Čia 1237 m. Mazovijos kunigaikštis Konradas įkurdino nukreiptą prieš jotvingus Dobrino Brolių ordiną, skirdamas jam panašią rolę, kaip ir kryžiuočiams vakaruose prieš prūsus. O jau 1244 m. neramusis Konradas laikė mozūrų bei jotvingų pasieny — Raigarde, atseit, Suvalkų trikampy, jotvingų žemėj — apginkluotas naujakurių riterių įgulas.

Agresyviajam Konradui I-jam mirus, jotvingų pasieny greit suliepsnojo nuolatinės kovos. Lenkų kunigaikščiai daug kartų buvo mėginę krikštyti "pagonis". Susitarę su Roma, jie stengėsi suorganizuoti misijų vyskupystes, kurios turėjo tapti taikingu įrankiu jotvingų žemėms užvaldyti, nes, kaip žinome, krikščionių kraštai pagonių žemes laikė "niekieno žemėmis". O jotvingai, kaip ir prūsai, tas lenkų-mozūrų kunigaikščių remtas "misijas" sutikdavo kaip paprastą karinį įsiveržimą, nes žinojo, kad tos tariamai nekaltos misijosi turėjo tikslą užgrobti jų žemes. Dėlto lenkų feodalinių valdovų nevykę sumanymai nedavė jokių vaisių, — ir toliau buvo tebedaromi karo žygiai jotvingams pavergti.

Ziemovitas, Konrado sūnus, Kryžiuočių ordino užkariavimų prūsuose paskatintas, panūdo galutinai pasisavinti visas jotvingų žemes. Dėlto, susitaręs pirma su Haličo kunigaikščiu, padarė kelis įsiveržimus į jotvingų žemes. Patyręs, kad ne taip lengva bus įvykdyti savo sumanymus, paskiau, 1260 m., jis sudarė tokią pat sutartį prieš jotvingus ir su kryžiuočiais. Tąja sutartimi, po bendro jotvingų nugalėjimo, Ziemovitas turėjo gauti 1/6 jų žemių. Tačiau jau pirmasis žygis, padarytas sutarties rėmuose 1261 m., pasibaigė Ziemovito bei kryžiuočių skaudžiu pralaimėjimu. Tuomet jotvingai, lietuvių padedami, atsikeršindami, 1262 m. puolė mozūrus, paėmė jų sostinę Varšuvą ir Ujazdavo pilį (dabartinės Varšuvos vietovėje), kur gyveno kunigaikštis. Toje kvooje žuvo ir pats Ziemovitas (to fakto nesu skaitęs nei lenkų, nei lietuvių literatūroj. Apie tai papasakojo mokytojų ekskursijos, kurioje man

---

kas — malūninninkas Švarcas po to akmens girnomis pasismaugęs.

Rambyno kalnas, nebetekęs to akmens, pradėjęs nerimti. 1835 metais rugsėjo mėnesio 12 dieną didelė kalno dalis nugriuvo į Nemuną. Tada Bardėnų kaimo žmonės, atsiminę padavimus, nuskubėję paslėptojo kunigų turto atkasti. Jie ten radę daug sidabrinių, varinių ir auksinių indelių, kuriuos aukų metu apeigoms tie kunigai vartoję. Tik užkasto auksinio dubens, nei sidabrinių akėčių neradę.

Vėliau, 1878 m. liepos mėnesį Rambyno kalno vėl per 100 metrų platumo dalis nugarmėjo Nemuno upėn.

Po to kraštą ir žmones dažnai lankydavusios visokios nelaimės.

Lietuvai valdant Klaipėdos kraštą, Rambyno kalno krantą apsodino medeliais, sustiprino ir tolimesnį jo griuvimą sustabdė. Ekskursijoms apsistoti ir joms pailsėti, pastatė patogią pastogę.

Hitleriui vėl prijungus Klaipėdos kraštą prie Reicho, vokiečiai Rambyno kalną kasinėjo, ieškodami kažkokių turtų. Ar jiems ten pavyko ką nors surasti, sunku pasakyti, nes vietinių gyventojų kasinėtojai artyn neprisileidę.

*) Vadovas po Lietuvą.

teko būti, vadovas. Lankant Lazenkų rūmus, tasai vadovas paaiškino, kaip yra kilę tie rūmai. Lietuviams paėmus kunigaikščio pilį Ujazdave, kunigaikščio šeima susikrausčiusi į lazienkas — į vonias ir pirtį. Paskiau čia buvę pastatyti rūmai). Po to per dvidešimt metų — 1266, 1267, 1268, 1273, 1277, 1278 ir 1282 metais — Mazovijos kunigaikščiai bei jotvingai puldinėjo vieni kitus. Pagaliau į paskutinį jotvingų gynimosi puolimą, Lešekas Juodasis atsakė keršto žygiu ir, kryžiuočių padedamas, galutinai nukariavo jotvingus. Po to skaudaus jotvingų pralaimėjimo, mūsų giminaičiai atsidūrė slavų bei vokiečių vergijoj.

Kryžiuočiai su slavais, nugalėję jotvingus, skaudžiai nusiaubė jų kraštą. Kryžiuočiai užimtųjų jotvingų žemių neįstengė ūkiškai sutvarkyti. Dėlto pratuštėjusias girias bei žemes ėmė kolonizuoti kaimynai — daugiausia mozūrai, rusai ir pagaliau lietuviai.

Kryžiuočiai stengėsi čia statyti pilis, kuras lietuviai, būdami nuolatinėse kovose su Ordinu, griovė, bijodami, kad nebūtų jos puolamosiomis bazėmis prieš Lietuvą.

Taip vykstant kovoms, XIV a. faktiškaisiais Suvalkų trikampio valdytojais buvo lietuviai. Tačiau lietuviai nekliudė mozūrams vakaruose apsigyventi giriose.

Mazovijos kunigaikščiai, remdamiesi senomis sutartimis su kryžiuočiais, taip pat reiškė pretenzijų į buvusias jotvingų žemes. Todėl, kai tik laimė kovose su Ordinu nusigręždavo nuo lietuvių, kai kurie Mazovijos kunigaikščiai skubėdavo užimti tąsias žemes, tačiau netrukus, lietuvių spaudžiami, turėdavo vėl jas grąžinti. Ežeryno priklausymą Lietuvai XIV a. pripažino Ziemovitas II, Mazovijos kunigaikštis, nustatęs 1358 m. sienas su Kęstučio valdomomis žemėmis. Tuo metu trikampis įėjo į Gardino žemės sudėtį, Trakų vaivadijoje. Ordinas, po pralaimėjimo ties Žalgiriu 1410 m., irgi išsižadėjo pretenzijų į Trikampį lietuvių naudai.

XV a. Trikampis drauge su Podlese (Pagiriu, Palenke) priklausė Lietuvai. Tik Lietuvos - Lenkijos unija sudarė geras sąlygas lenkų pilkrudiniams šlėktoms bei valstiečiams kurtis vakariniuose Lietuvos plotuose. Tuo būdu lenkai bei mozūrai vis gilyn braunasi į lietuvių žemes.

Prie karaliaus Žygimanto Senojo, 1520 m., Trikampis buvo įėjęs į atskiros Podlesės vaivadijos sudėtį, tebepriklaususios tačiau ir toliau Lietuvai. Pirmuoju Podlesės vaivada yra buvęs lietuvis Katkevičius. Čia 1561 m. karaliaus Žygimanto Augusto buvo įkurtas Augustavo miestas.

1569 m. Liublino unijos seime Trikampis drauge su visa Podlese-Palenke, išskyrus rytinę dalį su Seinais, kurie ir toliau tebepasiliko Trakų vaviadijos ribose, buvo prijungtas prie Lenkijos. Dėl tos Palenkės visą laiką ėjo ginčai tarp lietuvių ir lenkų.

Tik nuo to laiko Suvalkų bei Augustavo apskritys ėmė priklausyti Lenkijai. Tuomet ir prasidėjo dar tiršėiau plaukti čia mozūrai ir kurtis tarp lietuvių. Kūrėsi nauji kaimai ir dvarai. Dar XVI a. pabaigoje įsikūrė šie miesteliai: Lipskas Pilypavas, Prieraslis (Przerosl). Nepaisant gausaus svetimo gaivalo antplūdžio, dar ir šiandien lietuviai čia gyvena kompaktiškai kaimuose ir parapijose (Punskas). Matyt, jų čia nemaža besama, jei gali, pagal laikraščių žinias, išlaikyti net dvi gimnazijas — Punske ir Suvalkuose.

Švedų karai XVII a., apnaikinę visą kraštą ir sukliudę javų eksportą į Angliją, tarp ko kito, skaudžiai pakenkė žemės ūkiui. Prie Pilypavo tuomet sunkiai pralaimėjo kovose su švedais etmonas Gasiauskas (Gosiewski).

Antroj XVII a. pusėj ir XVII a. Trikampy smarkiai ėmė veikti domininkonų bei kamedulų vienuolynai, suėmę į savo rankas didžiulius turtus. Vygrių ežero saloje įsikūrė kamedulai — jie įkūrė taip pat ir Suvalkus, gi domininkonai — Seinuose. Tame laikotarpyje buvo pradėta miškų eksploatacija tikslu gauti naują produktą eksportui — potašą. Tuo vertėsi rūpestingai kamedulai ir stambesniųjų dvarų savininkai, gavę leidimą deginti valdžios miškus. Gautus iš sudegintų medžių pelenus pilstė į statines ir siuntė į Angliją.

Pradėta tame pat laike ekspolatuoti ir rūda iš gausių čia pelkių. Tai įgalino ir ūkininkus, ne tik dvarus, vartoti geležinius plūgus, tuo palengvinant šiek tiek jų gyvenimą ir padidinant gyventojų prieaugli. To viso pasėka — buvo įkurdinti nauji miesteliai: Račkos, Suvalkai (kauniečiai vadina: Sąvalkai), Krasnapolis. XVIII a. pabaigoj mėginta supramoninti Trikampį. To sumanymo iniciatoriai buvo Lietuvos paiždininkis A. Tyzenhauzas bei Pacas.

Per paskutinį (1795 m.) Lietuvos - Lenkijos padalinimą visą Sūduvą, taigi ir S. Trikampį buvo užėmę Prūsai. Hohenzolernų ūkinis darbas prasidėjo turtingų vienuolynų panaikinimu, jų turtų konfiskavimu ir nuomininkų pašalinimu iš valstybinių dvarų. Tuo būdu prūsiškoji administracija stengėsi sudaryti žemės fondą vokiečių gaivalo kolonizacijai. Napoleono karai tąjį Naujųjų Prūsų viešpatavimą nutraukė, ir visa Sūduva buvo įjungta pirma į Varšuvos kunigaikštystę (1807 m.), o vėliau, po Vienos kongreso 1815 m., į Lenkų karalystę, vadinamąją Kongresovką, Kongresinę, tekusią Rusų carams.

Iš šių trumpų istorinių apybraižų sužinome, kad Suvalkų Trikampis tik trumpą laiką buvo lenkų val-

Suvalkų žemė, iš J. Kapočiaus 1956 m. išleisto žemėlapio

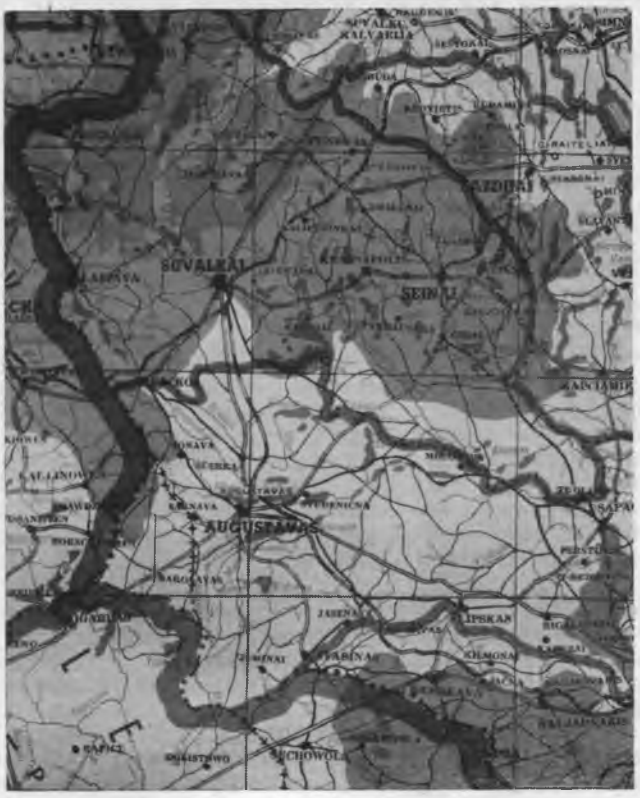

ŠALTŲJŲ GINKLŲ DAILINIMAS IR ŽENKLINIMAS

O. URBONAS

"Kary" Nr. 9 (1955 m.) buvo mano straipsnis "Kardo Vystymosi Istorija". Pilnam ir baigtam vaizdui apie tuos ginklus, tektų dar aptarti jų išdailinimą ir tuos ženklus, kurie buvo ant jų dedami.

Reikia pasakyti, kad šioje srity buvo gan didelis skirtumas tarp vakarų ginklininkų ir rytiečių. Vakarų ginklininkai iš pat pradžių ženklindavo savo išdirbinius jei ne asmeniškais, tai bent tam tikrų dirbtuvių ženklais. Greit perėjo jie ir prie asmeninių ženklų. Jų pagražinimai būdavo paprastesni, sudėtingesnių ornamentų jie vengdavo. Kitokį vaizdą mes matom rytuose. Čia ginklų pagražinimai siekdavo augščiausio meno laipsnio.

Pirmą kartą šis reiškinys pasirodė XII a., kada plačiose riterių kalavijų rankenose atsirado įpjauti vardai, kai kada ir savininkų herbai. Geležtėje gi, būdavo įpjaunami ilgesni ar trumpesni įrašai. Šie įrašai neretai būdavo sudaromi vien iš pirmųjų žodžių raidžių: o. S. (o Sancte) arba S. S. (sacrificium sanctum). Dažnai, ypatingai XIII a. būdavo iškalama eilės gotiškų arba lotyniškų raidžių, neturinčios jokios prasmės, kas greičiausiai aiškintina ginklininkų neraštingumu, kurie, kopijuodami nežinomus jiems ženklus, pridarydavo be galo daug klaidų. Bet neretai atsitikdavo, kad šie ženklai sąmoningai būdavo daromi nesuprantami, kad tuo suteiktų jiems paslaptingumo (burto) charakterį, kurį paprastas mirtingasis negalėtų suprasti. Toks reiškinys, pagrįstas žmonių prietaringumu, dažniausiai pastebimas pas Passau (prie Dunojaus) ginklininkus, kurie tada buvo laikomi galingiausiais burtininkais. Šitos raidės, užrašai ir herbai, kaip ir meisterių ženklai (apie kuriuos vėliau teks dar kalbėti) XIII — XV a. būdavo tiesiog įpjaunami į metalą, arba įpjautos linijos dar būdavo pripildomos kokio nors kito metalo: vario, sidabro, arba aukso.

Nepaprastai tobulas būdavo ginklų glūdinimas, kuriuo ypatingai pasižymėdavo Milano ginklininkai. Būdavo iškalami nepaprasto gražumo išilginiai ir skersiniai "takai" ir kitokios figūros, kaip apskritimai, rosetės ir t.t. Jų tarpe galima surasti ir eiles apskritų įdubimų, kurie dievobaimingam kariui at-

---

domas: nuo 1569 m. ligi 1795. Ir per tą visą laiką tarp lenkų ir lietuvių dėl Palenkės, atseit ir Trikampio, ėio nuolatiniai ginčai — tų sričių priklausomybė faktiškai nebuvo išspręsta. Tokia ji pasilieka ir šiandien.

Galingasis Dauspūdos, Račkų bei didžiulių dvarų kitur Lietuvoj savininkas Pacas 1816 m. išsirūpino, kad Suvalkai taptų vadinamosios Augustavo vaivadijos komisijos buveine .Paskiau, po lapkričio sukilimo 1830 m., kai buvo Lenkų karalystėj panaikintos vaivadijos, 1834 m. čia įsteigta Suvalkų gubernijos buveinė.

Pirmos istorinės žinios apie Seinų sodybą siekia XVI amžių. 1593 m. Seinus įsigijo Jurgis Grodzienskis, kuris čia įkurdino dominiukonų vienuolius, pastatė jiems didelį vienuolyną ir bažnyčią, o mirdamas 1620 m. užrašė savo dvarus su miesteliu ir daug girių. 1655 m. Švedų Karolio Gustavo kariuomenė buvo sudeginusi Seinus, bet, būdami patogioj vietoj, Lietuvos su Prūsais prekybos kelyje, greit atsistatė. Vienuolyną panaikinus, paskiau čia buvo vyskupų buveinė ir kunigų seminarija. Lietuvos nepriklausomybės laikais Seinuose, kol jų nebuvo mums išplėšę lenkai, buvo ir lietuvių gimnazija, paskiau perkelta į Lazdijus.

Lenkai, atgavę po I-jo pasaulinio karo nepriklausomybę, į steigiamojo seimo rinkimų ordinaciją buvo įtraukę ir visą Sūduvą 1-ju numeriu. Apie tai patyrę, Varšuvos lietuviai užprotestavo pas ministerį pirmininką Moračevskį, kuris buvo sudaręs pirmąjį Lenkijos ministerių kabinetą. Lenkai, nesuskubę naujai pertvarkyti ordinacijos, rinkimus į seimą pravedė pradėdami 2-ju numeriu — Lomžos žemėje.

Lietuviai kažkodėl nesugebėjo pasinaudoti šiuo patogiu momentu: vis delsė, laukė galingųjų teisybės ir nepasistengė laiku stipriai įjungti į Lietuvos valstybės sudėtį visą Suvalkų trikampį, nors kurį laiką buvo užėmę Suvalkus ir ilgėliau valdę Seinus, kuriuos vėliau lenkai iš pasalų taip pat išplėšė iš mūsų. Po kiek laiko mūsiškiai sustiprėję, panorėjo pataisyti tą klaidą — pasiuntė kariuomenės dalinį, karininko Ramanausko vadovaujamą, užimti Trikampio. Tačiau lenkai atkakliai kovojusius lietuvius Augustavo miškuose paėmę į nelaisvę. Pirmas "karžygiškas" lenkų veiksmas buvo nudėti belaisvį karininką Ramanauską, o visas dalinys buvo nugabentas į belaisvių stovyklą Vadovicuose, netoli nuo Varšuvos. Tenai mūsų drąsūs kareivėliai nemažai pakentė skurdo. Jiems Varšuvos lietuviai, kiek tuomet galėdami, stengėsi padėti tąjį skurdą skursti. Toms pastangoms nuoširdžiai patarnavo Varšuvos vienuolyno kapucinas, tėvas Kazimieras Kudirka.

Apžvelgę netolimos praeities lietuvių tautos istorijos įvykius, turime tvirtai įsisąmoninti, jog tiek Suvalkų trikampis, tiek Rytprūsių (netiksliai vadinamas Mozūrų) ežerynas tėra tik Lietuvos tęsinys, netaip seniai, dėl nelaimingų mums politinių konjuktūrų, virtęs svetimųjų grobiu. Mozūrai tose žemėse tėra tik ateiviai, kurie čiabuviams jotvingams primetė ir savo kalbą. Tų pačių mozūrų besama visai nedaug, jei per 1920 m. plebiscitą Rytprūsių ežeryne už Lenkiją tepasisakė tik 7/10 procento, matyt, tik kaikurie iš didelės neapykantos vokiečiams (žiūr. M. Wankowicz: "Na tropach smętka). Vokiečiai buvo taip pat ateiviai; jiems išvykus, o į jų vietą atsikrausčius lenkams bei rusams, tepasikeitė tik okupacinės dekoracijos.

Šiandien lietuvių bei artimų mums giminaičių žemės tėra valdomos vienų tik slavų, kurie, filologo Bruecknerio teigimu, yra išsiskyrę iš baltų bendruo menės prieš kokius 3000 metų. Autochtonai kaip buvę taip ir tebepasilieka lietuviai, latviai, prūsai bei jotvingai. Primesta kai kuriems čiabuviams kalba nėkiek padėties nekeičia. Tokių pavyzdžių mes turime ir daugiau. Prisiminkime tik airius.

Lietuviai, realiai įvertindami dabartinę situaciją, nepretenduoja, kaip kiti mūsų kaimynai, į seniau gyventas baltų žemes Dniepro augštupy, Pripeties, Bugo bei Narvies baseinuose. Tačiau tvirtai tiki, jog Lietuva turi neginčijamų teisių į žemes Nemuno bei Priegliaus upynuose, kur dar yra gyvas lietuvių tautos kamienas. Tą teisę, mūsų giliu įsitikinimu, turi pripažinti kiekvienas rimtas, objektyvus politikas, atsižvelgęs į tiek mūsų prarastų žemių svetimųjų naudai.

stodavo rožinį. Toki ginklai būdavo vadinami "Pater-Noster". Galų gale, labai žinomos ir branginamos buvo italų ir ispanų geležtės su plonomis skylėmis, kurias, į romantizmą linkę žmonės, vadindavo (tarp kitko, be jokio pagrindo) "nuodų takais". XV a. atsiranda naujas būdas ginklus dailinti — tam tikro piešinio, stiprios degtinės pagalba, "išdeginimas", ginklo juodinimas ir paauksinimas.

Renesanso laikotarpyje piešiniai randami vis rečiau ir rečiau, to a. pabaigoje vartojami daugiausiai lotyniški ir vokiški išsireiškimai ir senovės legendarinės figūros, kai kada drauge su karalių ir karo vadų atvaizdais. Nuo XVII a. pradeda atspindėti musulmonų puolimai ir vis daugiau pasireiškia lenkų ir vengrų įtaka. Mėgiamiausią siužetą dabar sudaro Šv. Panelė su Kūdikiu, ranka iš debesies laikanti turkišką kardą, turkai, saulė, mėnulis ir žvaigždės. XVII a. pabaigoje ir XVIII a. pradžioje atsiranda karių figūros — pėstininkų ir raitelių, vengrų rūbais su atitinkamais įrašais: "Vivat Husar", "Vivat Pandur", "Vivat Maria Theresia" ir t.t. (br. 1 ir 2). Špagų geležtėse atsiranda dabar vis dažniau ir dažniau užrašai prancūzų kalba.

Jau XIII a. atsiranda ginklų geležtėse įpjauti ženklai ,paprastai pripildyti raudono, arba geltono vario. Tie ženklai dar neturi meisterio ženklo charakterio, jo t.v. markės, bet jie nurodydavo, kad ginklas išėjęs iš tam tikro ginklų centro, iš tam tikro miesto arba net iš tam tikros dirbtuvės. Toks, pav., buvo Milano dirbtuvių ženklas — skorpionas. Daugiausiai žinomas iš šitų ženklų ir labai augštai vertinamas vakaruose ir rytuose buvo "vilkutis" — Passau miesto ginklininkų ženklas, miesto, kuris pasižymėjo savo geležies išdirbiniais dar IX a. (br. 3).

Figūra, panaši į bėgantį vilką, būdavo giliai įpjaunama į metalą, po to pripildoma vario. Smulkūs skersiniai brūkšneliai, tyrinėtojų nuomone, turėjo vaizduoti žvėries plaukus. Atrodo, kad jų paskirtis buvo visai kita: kalant įdedamą varį, jis dalinai deformuodavosi, jo dalelės skverbdavosi į smulkius geležtės plyšius ir tuo būdu buvo gaunamas geresnis metalų sujungimas.

Be vilkučio, dirbtuvės, kurios priklausė vyskupui, ženklindavo savo išdirbinius dar ir vyskupo lazda (br. 4).

Passau miesto dirbiniai greitu laiku susilaukė didelio garso ir už Vokietijos ribų. Tiesa, jie pilnai to garso užsitarnavo dėl savo geros medžiagos ir išdirbimo meno, paveldėto iš tėvų ir protėvių. Tačiau ne mažą vaidmenį turėjo ir žmonių prietaringumas. Ginklininkai sugebėjo savo darbui suteikti didelį paslaptingumą, jie buvo laikomi labai galingais burtininkais, ypatingai mokėjusiais užburti ginklą. Suprantama, jų ginklai buvo laikomi užburtais, visuomet kertantys mirtingai, bet jų savininką apsaugoją nuo bet kokios nelaimės. Tuo būdu šie ginklai, kurie tikrai buvo puikūs, taip pragarsėjo, kad niekas nenorėjo pirkti ginklo be tokio ženklo. Atsirado visokių padirbimų, bet tikru konkurentu jiems galėjo virsti tik toks ginklų centras, kurio ginklai kokybės atžvilgiu būtų nemenkesni.

Toks konkurentas virto Solingen miestas, kuris jau XII a. pragarsėjo savo geležtėmis. Pradedant XV a., o ypatingai XVI ir XVII a. Solingen pasirodė rinkoje su savu vilkučiu (br. 5). Šis pastarasis dar labiau išplito, ypatingai rytuose, ir galų gale visai išstūmė senesnįjį originalą.

Solingen miesto ginklininkų to pat ženklo vartojimą vargiai ar galima pavadinti tiesioginiu padirbimu, nes čia negalima įžiūrėti noro pirkėją apgauti.

Net ir nepritypęs žmogus galėjo lengvai atskirti naująjį ženklą nuo senojo, nes savo išvaizda jie buvo labai skirtingi. Be to, naujasis ženklas buvo inkrustuotas ir Solingen ginklininkai dažnai dar pridėdavo savo asmeninį ženklą, arba įrašą: In Solingen". Šie ginklininkai nesiekė turėti visiškai vienodą ženklą su savo konkurentais, bet taip jie užtikrino sau rinką, pritaikindami savo prekes paklausoms, nes pirkėjai būtinai norėjo gauti geležtę su bėgančio žvėries ženklu.

Toks pats reiškinys pasikartojo antroje XVII a. pusėje, kada "vilkučio" paklausa sumažėjo ir visi pradėjo reikalauti pagarsėjusių ispanų ginklininkų

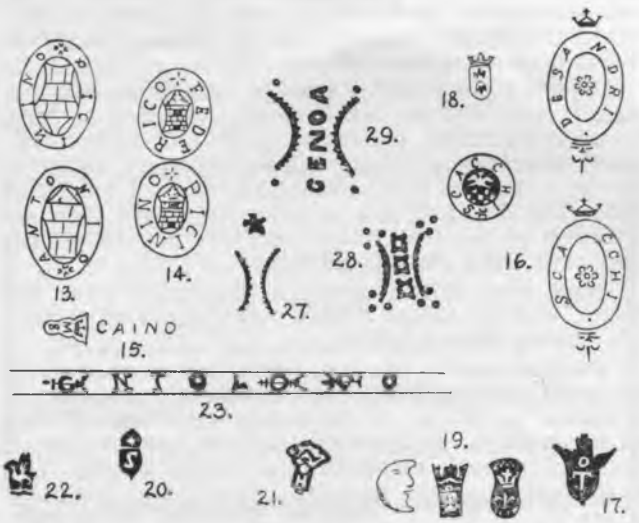

išdirbinių. Šį kartą rinkoje atsirado jau visa eilė tikrų radirbinių, kurie geležtėse turėjo Toledo miesto ženklą, ar ženklus ir vardus žinomų ispanų ginklininkų. Bet ir tada Solingeno ginklininkai, greta padirbtų ispanų ženklų, dėdavo dar ir savus ženklus.

Iš viso čia pasakyto negalima daryti išvados. kad Solingeno ginklininkai užsiiminėjo daugiausiai jieškomų svetimų ženklų padirbinėjimu. Atvirkščiai, jau XVI a. Solingenas turėjo visą eilę savų originalių dirbtuvių, kurios savo dirbinius ženklindavo asmeniniais ženklais, ginklininko vardu arba tam tikru išsireiškimu, kuris, bent pradžioje, buvo tokia pat firmos nuosavybė, kaip ir jos ženklas. Solingeno dirbtuvės dažniausiai vartodavo tokius išsireiškimus: "Soli Deo gloria", "Fide sed cui vide", "Inter armia silent leges", "Pro avis et focis", "Nec temere nec timide", Vincere aut mori". Vėlesniais laikais, pradedant nuo XVII a. toki įrašai būdavo vartojami visų arba daugumos žinomų firmų ir įrašomi geležtėse jau ne be po vieną, bet po keletą, vienas greta kito. Solingenas dar dažnai pridurdavo: "Me fecit Solingen". Tuo būdu Solingeno dirbtuvių išdirbiniai, palyginti, lengvai atskiriami nuo kitų. Tą pažinimą apsunkina tik faktas, kad nuo XVII a. galo vis dažniau atsitinka, kad viena firma parduodavo savo ženklą kitai, kuri savo ruožtu vėl parduodavo tą ženklą į trečiąsias rankas.

Be dirbtuvių Passau ir Solingen buvo žinomi anais laikais Vokietijoje ir Austrijoje dar visa eilė tokių ginklų centrų Tiuringijoje, Bohemijoje, Tirolyje ir kitur.

Žinomiausių ginklininkų ženklai, bent keletas jų, buvo: Peter Munsten arba Muensten, dirbusio XVI a gale Solingen — br. nr 6, Wilhelm Klein (XVI a.) — br. nr 7, Clemens Horm (tarp 1580—1630) — br. nr. 8, Johannes Wundes (1560—1620) — br. nr. 9, Hans Moun (1600—1625) — br. nr. 10, Meves Berns (XVII a. pradžioje) — br. nr. 11.

Italų ginklininkai, palyginti retai ženklindavo savo dirbinius, o, jei ženklindavo, tai vartodavo mažus, nesudėtingos formos ženklus (br. nr. 12). Šie ženklai priklausė Milano, Genojos, Belluno ir Bresčios miestų dirbtuvėms ir nebuvo vieno kurio ginklininko asmeninė nuosavybė. Tik nedidelis kiekis Milano miesto, ypatingai išgarsėjusių, ginklininkų turėjo savo asmeninį ženklą. Tų ginklininkų tarpe ypatingai pasižymi Pičinino šeima: Antonio Pičinino (1509—1589), jo ženklas br. nr. 13, jo sūnus Federigo (br. nr. 14) ir pastarojo brolis Lucio (1550—1570). Iš kitų tektų dar paminėti Pietro Caino, dirbusį Milane XVI a. gale (br. nr. 15) ir Scacchus, kuris ženklindavo savo dirbinius Desandri arba Scacchi; jis XVI a. gale dirbo, rodos, Bresčios mieste (br. nr. 16).

Ispanija jau senovėje garsėjo savo ginklais. Ilgas maurų viešpatavimas iškėlė ginklų gamybos techniką iki nepaprastos augštumos, ir XVI ir XVII a. tokios dirbtuvės kaip Toledo, Bilbao, Sahagun, Albacete, Sevilla ir Almeria buvo plačiai žinomos toli už Ispanijos ribų. Tų dirbtuvių ginklai viešpatavo Europos rinkose ir jų pareikalavimas buvo toks pat visuotinas, kaip savo laiku Passau vilkučio.

Nors nėra galima smulkiai išnagrinėti visus šių miestų ženklus, tačiau manau reikalinga kiek sustoti prie Toledo miesto ženklų.

Pradžioje tenka nurodyti faktą, kad visos geležtės, kurios tik išeidavo iš šio miesto dirbtuvių turėdavo savo ženklą — br. nr. 17. Šį ženklą žymėdavo specialūs meisteriai — prižiūrėtojai, kuriuos rinkdavo amatų cechai ir kurie atsakydavo už ginklo kokybę. Tokius ženklus galima pavadinti "tikrinimo" ženklais, jų yra XV ir XVI a. geležtėse, ypatingai randamose Vokietijoje. Tiesa, daugumas jų ten būdavo dedama ant šarvų, bet ir geležtėse jų galima daug užtikti.

Be miesto patikrinimo ženklo, geriausių ginklininkų geležtėse galima rasti dar ir specialų ženklą (br. nr. 18), kai toks ginklininkas turėdavo "espadero del rey" laipsnį — buvo karališkųjų rūmų tiekėjas. Trečiąjį ženklą paprastai vaizduodavo skydelis su viena raide — tai buvo jau asmeninis ginklininko ženklas.

Visi išvardintieji ženklai buvo dedami toje geležtės dalyje, kuri yra pridengta rankenos, ko klastotojai nevisada laikydavosi, iš to galima, tam tikru tikslumu, tvirtinti apie padarbimus.

Be ženklų, beveik visi ispanų ginklininkai dar įpjaudavo savo vardus trumpuose ir siauruose "takuose" špagų geležtėse (bet tik špagų). Čia jie neretai vartodavo gana savotiškas, pusiau gotiškas raides, neprityrusio žmogaus sunkiai įskaitomas. Duotame tokiame užraše noriu atkreipti dėmesį į raides E ir D: EN TOLEDO (br. 23).

Žinomiausių ispanų ginklininkų norėčiau čia paminėti: Juan Martinec vyresnįjį, gyvenusį XVI a. ir jaunesnįjį — XVI a. gale (br. nr. 19), Sahagan šeimą, Alonso (apie 1570 metus) ir jo sūnų Luis (br. nr. 20), Hortuno de Aguirre (br. nr. 21), jo sūnų Domingo ir anūką Nicolas, ženklinusius savo darbus kaip br. nr. 22.

Kalbant apie rytiečių ginklus, reikalinga žinoti, kad rytuose ginklų gamyba nuo senų laikų visada turėjo smulkaus amato pobūdį. Dėl to ginklai čia visuomet būdavo be galo įvairūs ne tik savo forma, bet ir savo pagražinimais (montavimu). Be to, tie ginklai nebūdavo skirstomi į kovos ir medžioklinius ginklus, kaip vakarų Europoje. Kaukazo ir vidurinės Azijos ginklai turėdavo daugiau individualinį charakterį ir būdavo vartojami ir kare ir medžioklėje.

Kaukazo ginklų puošimui būdingas yra naudojimas sidabro su juoda spalva ir ornamentinis graviravimas. Be graviravimo, Kaukazo ginklininkai vartodavo dar iš štampavimą, kalimą ir įkarpavimą auksu. Taip būdavo pagražinamos durklų ir kardų geležtės ir šautuvų bei pistoletų spynos ir vamzdžiai. Ypatingai garsėjo savo ginklų pagražinimais Kubači kaimo ginklininkai (dabartiniame Dagestane). Kubači ginklininkai buvo žinomi toli už Kaukazo ribų; arabų rašytojas Masudi dar X-me a. rašė: "Už Gumiko randasi Zirekgeran valstybė (Kubači) — tas pavadinimas reiškia šarvų meisterį, nes daugelis šio krašto gyventojų yra šarvų, kilpų, kalavijų ir kitų geležinių daiktų meisteriai" (iš E. Šilingo knygos: "Kubači", Piatigorsk, 1937). Iš tikrųjų Kubači ginklininkai buvo tik ginklų pagražintojai. Durklų, kardų ir kitokios geležtės būdavo kalamos kaimyniniame kaime Amuzgi. Amuzgi kalviai kaldavo geležtes arba ištisai iš vieno plieno gabalo (pats pigiausias būdas), arba iš plieno su geležine šerdimi.

Ginklų pagražinimui būdavo vartojama graviravimas, lygus išjuodinimas, negilus graviravimas su išjuodinimu ir raižytu fonu (daugiausia vartota technika) ir pats sunkiausias ir brangiausias apdirbimo būdas — gilus graviravimas su išjuodinimu (arba su išgraviruotais smulkiais ornamentiniais lapeliais). Šita technika paprastai dar būdavo papildoma įkarpavimų išilgai viso išpjauto fono. Gauti reikalingą ornamentą būdavo išpjaunami ištisi metalo gabalai už ornamento ribų, arba atvirkščiai, būdavo išpjaunamas ornamentas ir paliekamas fonas.

Įkarpavimas auksu, arba sidabru būdavo vartojamas ne vien tam, kad sukurti geležtėje arba rankenoje tam tikrą ornamentą, bet tuo pat būdu būda-

vo daromi visoki užrašai — ištraukos iš Korano, savininkų, arba meisterių vardai ir t.t.

Kubači ornamentas, būdingas augalinis, buvo keletos rūšių. Vienas — simetriškas — "tutta". Tai sunkiausia kompozicija, kurią galėdavo atlikti tik geriausias ir daugiausiai prityręs meisteris. Jo pagrindą sudaro stačia linija (lyg ir stuburkaulis), nuo kurio į abi puses simetriškai eina užsukimai, lapeliai arba gėlės (br. nr. 24).

Kitas — nesimetriškas — "macharai". Čia nuo vienos spiralės, arba kreivosios linijos į visas puses eina kitos linijos, dažnai nesuderintos su pirmąja, kurios toliau kerta viena kitą. Kai kada spiralės ir kreivosios "macharai" linijos bėga ir iš vieno centro. Šitos "macharai" linijos, kaip ir pirmojo ornamento "tutta", yra tankiai apsodintos gėlėmis ir įvairių formų lapeliais (br. nr. 25).

Pabaigoje XVII ir pradžioje XVIII a., nusistovėjus kultūros ir prekybos ryšiams su Rusija, atsirado trečio pobūdžio puošmuo — "moskov-nakys". Šis piešinys panašus į augalą arba augalo šaką, nesimetriškas, su daugeliu lapelių ir gėlių. Dar vėliau atsirado dar vienas, bet retai užtinkamas, ornamentas — "sita", sietelio formos iš sukryžiuotų linijų, kurių tarpai užpildyti gėlėmis.

Kubači ginklininkai taip pat buvo žinomi dėl nepaprastai gražaus įkarpavimo auksu (rečiau sidabru) ir auksinių inkrustacijų kaulo, arba rago rankenose (br. nr. 26). Tokia inkrustacija, dėl medžiagos trapumo, reikalavo didelio prityrimo ir augšto meno. Šiems darbams daugiausia buvo vartojamas banginio kaulas, kadangi jis yra ne toks trapus ir baltesnis už dramblio kaulą.

Pabaigai apie Kaukazo ginklus, tektų dar aptarti vieną ženklą, kuris prieškarinėje Rusijoje be galo plačiai buvo žinomas ir jieškomas. Tai — "gurda" ženklas to legendarinio ginklininko, apie kurį pasakojama, kad supykęs ant savo konkurento, besigiriančio savo ginklais, sušukęs "gurda", kas reiškia "žiūrėk", perkirto jį ir jo ginklą pusiau. Šis ženklas, kurį galima užtikti ant kardų geležčių, susideda iš dviejų lankų, arba pusmėnuliu su danteliais išilgai išorinio, arba vidurinio krašto ir normaliai su 1—3 taškais galuose (br. nr. 27, 28 ir 29). Neretai tarp šių dviejų linijų

Nr. 24 Nr. 25 Nr. 26

Nr. 30 Nr. 31

stovi užrašas: Genova, Genoa, Geneve arba paslaptingas žodis: Fringia, arba jo variantai: Frindia, Frinia, Frangia. Buvo manoma, kad šis žodis susideda iš pirmųjų raidžių vokiečių imperatoriaus III titulo: F(erdinantas) R(ex) IN G(ermania) I(mperator) A(ugustus). Dabar nuo šios nuomonės yra atsisakyta ir šis žodis aiškinamas turkišku žodžiu "ferengi" arba "frengi", kas reiškia frankiškas. Tokią žodžio interpretaciją patvirtina dabar nustatytas faktas, kad geležtės su tokiu ženklu labai dideliais kiekiais XVI-me a. buvo gabenamos iš šiaurinės Italijos į rytus. Matomai, panašiai kaip buvo savo laiku ir su "vilkučiu" ir šis ženklas surado daug klastotojų ir falsifikatorių.

Bucharos ir Chivos ginklai būdingi tuo, kad čia ginklų pagražinimui turkvaras ir emalė daugiausiai vartojami. Kardų ir durklų rankenos ir makštys neretai ištisai padengiamos turkvaru ir emale, ir mėlynoji spalva dominuoja visuose pagražinimuose (br. nr. 30). Be to, kaltas arba štampuotas sidabras kai kada ištisai dengia ginklo rankeną, arba makštį. Bucharos ir Chivos geležtės savo forma labai artimos persų kardams ir, gaminant kardus, neretai vartodavo persų geležtes. Chivos kardų ir kitų ginklų pagražinime dominuoja masyvus sidabras su spalvotu simetrišku ornamentu, kuris paprastai išpildomas giliom įkarpom (br. nr. 31).

RAMOVĖNUI

ANTANUI DUBAUSKUI

MIRUS,

REIŠKIAME GILIAUSIĄ UŽUOJAUTĄ VELIONIES NAŠLEI PONIAI ELENAI DUBAUSKIENEI IR DUKTERIAI MARIJAI PRATKELIENEI.

OMAHOS RAMOVĖNAI.

KAIP ŽUVO STASYS VARČIŪNAS

TEODORAS PAPARTIS

Nedaug man teko pažinti a.a. Stasį Varčiūną. Neilgai teko su juo kartu dirbti, nes žiauri banditų ranka išplėšė jį iš gyvųjų tarpo. A. a. Stasys Varčiūnas 1943 m. pradžioje buvo perkeltas iš Vilniaus krašto į Šiaulių apskritį ir paskirtas Kuršėnų policijos nuovados viršininku.

Pats Kuršėnų valsčius buvo nemažas. Jame gyveno apie 16,000 — 18,000 gyventojų. Daugel vietų jį dengė miškai. Tad visai nenuostabu, kad nuo karo užsilikę ir pabėgę rusų karo belaisviai ir iš lėktuvų išmestos rusų parašiutininkų grupės rado tuose miškuose prieglobstį ir saugią priedangą. Ypač parašiutininkų grupės susisukė sau ilzdus ir, jausdamosios saugiai, pradėjo dirbti pragaištingą darbą vietos ūkininkų tarpe. Jie skleisdavo melagingas įvairias žinias, kurstė vieną gyventojų dalį neapkęsti kitos gyventojų dalies, o ypač tų, kurie nepasiduodavo jų melagingai propagandai, jų nešelpdavo ir buvo kiek pasiturintieji ūkininkai.

Patys parašiutininkai neretai versdavo vietos gyventojus atlikti net sabotažo darbus, arba padėti jiems atlikti jų uždavinius. Versdavo teikti jiems maistą, drabužius, žvalgyti apylinkes, būti jų ryšininkais ir t.t. Lietuvių tarpe parašiutininkai sau prijaučiančių ir bendradarbių rasdavo tik labai mažai. Bet už tai kitataučių, o ypač Lietuvos rusų tarpe, jie rasdavo neblogą dirvą savo tikslams siekti.

Žinios apie parašiutininkų ir pabėgusių rusų karo belaisvių darbus Kuršėnų policiją pasiekdavo kasdien. Pranešimus teikdavo vietos gyventojai. Iš vietos gyventojų gaunamos žinios nuolatos tirštėjo. Kiekvieną kartą jos buvo liūdnesnės ir baisesnės. Parašiutininkų ir jų sėbrų teroras prieš vietos gyventojus dažnėjo ir stiprėjo. Apsaugoti vietos gyventojus nuo rusų parašiutininkų ir rusų karo belaisvių plėšikavimų vienų Kuršėnų pojicijos jėgų neužteko. Teko sutelkti daugiau jėgų ir padaryti pagrindinį Kuršėnų valsčiaus miškų valymą.

1943 m. birželio mėn. pabaigoje ar liepos mėn. pradžioje (datos) neprisimenu) kartu su kitais policijos pareigūnais, gavau įsakymą vykti į pagalbą Kuršėnų policijai. Atvykęs į Kuršėnus, susitikau su a.a. Stasiu Varčiūnu. Jis buvo augšto ūgio, liesas, gražių veido bruožų. Apie 28 m. amžiaus. Neseniai buvo sukūręs šeimos židinį. Linksmo būdo, judrus, ir kaip tik tą dieną buvo gerai nusiteikęs. Kol rinkosi daugiau pareigūnų iš kitų vietų, su Stasiu Varčiūnu išsikalbėjome atvirai. Pasikalbėjimo metu Stasys Varčiūnas dažnai nusišypsodavo ir pasakydavo: "Pavojingesnių uždavinių atlikau. Sunkesnių dienų praleidau, būdamas Vilniaus krašte, o čia tik juokai".

Pradedant pagrindinį miškų valymą, visos sutelktos jėgos buvo suskirstytos į dvi grupes. Stipresnioji buvo varomoji, o silpnesnioji buvo laukiamoji grupė. Jėgų paskirstymas ir tvarkymas vyko uždengtoje vietoje prie gražių rytmečio saulės spindulių. Bet toks gražus rytmetis neilgai buvo. Netrukus pradėjo dangus niauktis ir rodytis nedideli debesėliai. Kiek vėliau pradėjo lašnoti. Susitvarkę atsisveikinome, nes Stasys Varčiūnas buvo paskirtas laukiamosios grupės vadu, o aš likau prie varomosios grupės. Stasys Varčiūnas, paėmęs grupės vadovavimą, su visa grupe išvyko per Kuršėnų miest. plentu Šiaulių link, į nurodytą vietą užimti atitinkamą barą.

Išsiskyrus su Stasiu Varčiūnu, netrukus pradėjo kilti vėjas ir pradėjo lyti. Varomoji grupė, gerokai lietaus apkrapyta, pasiekė savo išeities ribą ir pradėjo miškų valymo darbą. Miškų valymo plotas buvo nemažas. Pats darbas buvo nelabai malonus. Tą nemalonumą sudarė lietus ir šlapi krūmai. Užtekdavo prie krūmo tik prikišti nosį, o jie, lyg gindamiesi nuo savęs, apipildavo visą žmogų vandens lašais. Per keletą valandų visi pareigūnai buvo taip sušlapę ir permirkę, kad drabužiuose tiek viršutiniuose, tiek apatiniuose sausos vietos nė siūlo nebuvo.

Pagaliau per žiūronus buvo pastebėta 15 asmenų banditų grupė. Žąsele išsirikiavę, skubiai pamiške traukėsi nuo varomosios grupės. Mat, pajutę, kad policija vykdo miškų valymą, nedrįso stoti į atvirą kovą, bet prisidengę miškingomis vietomis bėgo tolyn.

Banditų grupė ėjo kryptimi į laukiamosios grupės rankas, laikydamiesi nuo varomosios grupės apie 2 kilometrų atstumo. Prisidengę įvairiomis uždangomis, skubino pranykti iš policijos akių ir paslėpti savo pėdsakus.

Visą dieną smarkiai lijo. Artinose vakaras. Nakties tamsos šešėliai pradėjo gaubti aplinkumą. Pagaliau visai sutemo. Bet koks tolimesnis miškų valymo darbas buvo visai betikslis, nes miško tankumyne negalima buvo atskirti medžio bei krūmo nuo žmogaus. Be to, buvo tikėtasi, kad be anksčiau pastebėtų 15 banditų, miške dar gali būti jų ir daugiau. Jie iš pasalų galėtų padaryti varomajai grupei nuostolių. Tad varomosois grupės vadas davė laukiamosios grupės vadui sutartą ženklą, iššaudamas keletą šūvių į viršų. Tai reiškė, kad varomoji grupė dėl nakties tamsos sustabdė savo darbą ir surenka žmones į vieną vietą. Tarp grupių buvo apie 3—4 kilometrų atstumas.

Laukiamosios grupės vadas Stasys Varčiūnas, išgirdęs sutartą ženklą, panorėjo pats atvykti pas varomosios grupės vadą ir pasidalyti dienos įspūdžiais. Ir štai Stasys Varčiūnas paprašė vieną vietos civilį gyventoją, kuris gerai žinojo visus kelius, kartu vykti su juo. Juodu paėmė iš ten esančio dvaro po arklį, kad greičiau nuvyktų, ir raiti be balnų, artimiausiais ir tiesiausiais lauko keliukais pasileido varomosios grupės link.

Jojo keleliu pro vieno ūkininko sodybą, kuri buvo visai pamiškėje. Tuo metu kaip tik pas tą ūkininką buvo sustojusi ta pati 15 asmenų banditų grupė užkąsti. Lauke jų stovintis sargybinis pastebėjo atjojantį uniformuotą policijos pareigūną ir suriko: "policija!" Banditai, metę valgyti, šoko iš trobos laukan. išbėgę banditai, paleido iš automatų šūvius tiesiai į prajojantį Stasį Varčiūną ir civilį. Abu čia pat krito negyvi, nes pataikyta daug vietų tiesiog per vidurius ir per širdį. Nuovados viršininkas Stasys Varčiūnas visai nesitikėjo čia sutikti banditų, todėl be jokio atsargumo, drąsiai jojo pas varomosios grupės vadą.

Abu arkliai liko sveiki ir atbėgo namo. Kad banditai buvo išgąsdinti policijos pareigūno pasirodymo, rodo šis faktas. Kada banditai bėgo iš ūkininko trobos, tai vienas banditų, leisdamas šūvį į prajojančius,

BOLŠEVIKŲ KALĖJIMUOSE IR ČERVENĖS ŽUDYNĖSE

J. TUMAS

(Pradžia vasario mėn. KARYJE)

— Paklausykite, vyrai, jūs matote kas čia dedasi. Mes nežinome, kas po minutės kitos su mumis atsitiks. Gali atsitikti ir taip, kad nuo bombų mes čia pat žūsime. Aš nenoriu jūsų gąsdinti, bet noriu tik patarti būti visam kam pasiruošus. Mes čia esame du kunigai. Kas iš jūsų panorės, galės atlikti išpažintį, o mano brolis suteiks išrišimą. — Išpažintis atliksime ne paskirai, bet bendrai, aš ir išrišimą suteiksiu visiems bendrą. Tokiais sunkiais momentais, kaip dabar esame, mums, kunigams, tatai leidžiama. Todėl, kas mūsų patarimą priima, tuos prašau prisiminti savo nuodėmes, už jas gailėtis ir trumpai pasimelsti, o aš suteiksiu išrišimą, — kalbėjo kunigas Pranas.

Visi, kaip vienas, suklaupėme, kambaryje viešpatavo gili tyla, girdėjosi tik pusbalsiai kunigo Prano tariami lotyniški išrišimo žodžiai. Neatsiklaupė tik vienas vyras, kuris stovėjo prie durų kampe, avies kailio kepurę ant galvos užsidėjęs. Jis buvo ne kauniškis, ir niekas mūsų jo nepažino. Vėliau, kelių vyrų klausinėjamas, jis neatsakinėjo, tylėjo, kaip kurčias nebylys. Mes manėme, kad tai buvo enkavedistų patalpintas mūsų kambaryje šnipas ir stebėjomės, kad anksčiau niekas neatkreipėme į jį dėmesio. Kai po kelių valandų mus nuvedė į kalėjimą ir patalpino visus viename kambaryje, tai to tipo ten nebuvo.

Po keliolikos minučių įvyko antras, dar smarkesnis lėktuvų puolimas. Pasipylė bombų kruša visai arti kalėjimo raštinės, ir nuo jų sprogimų drebėjo visas namas. Staiga pasigirdo baisus krintančios bombos švilpimas ir tuojau antras. Dvi bombos, viena paskui kitą, nukrito į raštinės namą. Visas mūsų kambarys sudrebėjo, didžiuliai tinko gabalai krito nuo lubų ir sienų ir kelis lengvai sužeidė. Kambarys prisipildė tirštų dulkių ir trukdė kvėpuoti.

Bombardavimui aptilus, pamatėme kritusių bombų rezultatus kambaryje. Visas tinkas nuo lubų ir nuo sienų buvo nukritęs, kertėje, prie durų, lubos įlūžusios, durys iškrypusios, ir pro pasidariusį tarp durų ir sienos plyšį matėsi dangus. Ant grindų gulėjo dideli tinko gabalai ir trukdė vaikščioti. Mes beldėme į duris, šaukėme sargybinį, norėdami prašyti, kad duotų mums kokį nors įrankį nukritusį tinką nuo grindų į kertę nustumti, bet niekas neatsiliepė. Koridoriuje, kur anksčiau vaikščiojo sargybinis, buvo tylu. Vėliau sužinojome, kad sargybinis koridoriuje buvo užmuštas.

Po kelių valandų, jau pavakaryje, išgirdome už durų kasant ir kapojant. Po geros valandos durys šiek tiek prasivėrė ir, įkišęs pro plyšį galvą, enkavedistas įsakė mums išeiti. Mes po vieną lindome pro plyšį ir pamatėme vietoj buvusio koridoriaus didžiausią krūvą kriuvėsių. Visas dviejų augštų kalėjimo raštinės namas buvo sugriautas. Liko apgriautas tik mūsų kambarys ir prie jo, gale namo, buvęs nedidelis kambariukas .Pajutome, kad tik stebuklas išgelbėjo mus nuo mirties.

Girdėjome kalbant mus saugojusius enkavedistus, kad raštinėje buvo užmuštas kalėjimo viršininko padėjėjas ir keliolika enkavedistų. Išlindusius iš apgriauto kambario ir su dideliu vargu praėjusius griuvėsių krūvas, enkavedistai rikiavo mus po du, nuvedė į atokiau buvusį kalėjimą ir patalpino trečiame augšte visus viename dideliame kambaryje. Kalėjimas stovėjo ant kalno. Mūsų naujo kambario langai nebuvo medinėmis dėžėmis užkalti ir per juos matėsi visa vakarinė miesto dalis. Per dieną vokiečių lėktuvai keletą kartų puolė miestą, tai vakare mums matoma jo dalis visa skendėjo liepsnose ir tirštuose dūmuose.

Visus mus kankino troškulys. Prašėme sargybinį, kad duotų mums vandens atsigerti, bet jis atsakė, kad vandentiekis mieste sugadintas ir dėl to kalėjime vandens nėra. Vėlai vakare mums davė po kelis šaukštus skystos miltų sriubos. Aš ir tuo džiaugiausi, nes jau dvi dieni buvau nieko nevalgęs. Turėjau palto kišenėje smulkaus cukraus ir buvau bandęs jį po žiupsnelį čiulpti, bet nuo cukraus troškulys didėjo, todėl palikau jį ateičiai. Kai sargybinis dalijo sriubą, tai vėl buvo paprašytas duoti nors ir nedaug vandens, bet atsakymas buvo tas pats: vandens nėra. Jam priminiau, kad sriuba negalėjo būti išvirta be vandens ir tai yra įrodymas, kad kalėjime vandens yra, tik nenorima jo mums duoti. Sargybinis paaiškino, kad maistui vanduo į kalėjimą atvežamas statinėse, bet žmonėms gerti jo neduoda.

Nors kambarys buvo nemažas, bet kai norėjome sugulti, tai visiems vietos neužteko. Mūsų buvo apie 80 žmonių. Tik dėka pulkininko Šarausko patvarkymo — gulti eilėmis, remiant galvas į galvas ir kojas į kojas, paliekant pasieniais siaurus tarpus praeiti, šiaip taip visi sugulėm.

Aš buvau labai pavargęs ir, atsigulęs ant plikų grindų nenusirengęs, greit užmigau.

ŽYGIS MIRTIES KOLONOJE IŠ MINSKO Į ČERVENĘ

Nežinau, kaip ilgai miegojau, gal porą valandų, o gal trumpiau, ir pabudau vieno vyro stipriai už pečių purtomas. Pabudęs iš gilaus miego, negalėjau susivokti, kur esu ir kas aplinkui dedasi. Taip norėjau

---

pataikė tiesiog savo grupės vado pavaduotojui į koją ir jį sunkiai sužeidė. Banditai savo sužeistąjį nusinešė kartu su savimi. Tik už poros savaičių policija jį sulaikė ir apie didelį savųjų išgąstį papasakojo kvotos metu.

Banditams pasitraukus, iš įvykio vietos, netrukus atbėgo mergaitė prie varomosios grupės ir pranešė, kad banditai nušovė policijos pareigūną ir vieną civilį gyventoją. Varomosios grupės vadas pasiuntė stiprų patrulį įvykio vieton patikrinti gautas žinias. Patrulis rado ant lauko keliuko prie ūkininko sodybos gulintį Kuršėnų policijos nuovados viršininką Stasį Varčiūną ir šalia jo vieną civilį. Civilis gyventojas buvo atiduotas namiškiams palaidoti, o Stasys Varčiūnas buvo atgabentas į Kuršėnus ir iškilmingai palaidotas.

Pirmieji Nepriklausomos Lietuvos kariniai lėktuvai 1920-1922 m. Viršuje — 2-ji eskadrilė Kauno aerodrome; viduryje — gen. Kraucevičius prie L. V. G. bombonešio; apačioje — dvimotorinis Gotha.
Iš H. Bezumavičiaus rinkinio

miego, kad pastūmiau nuo savęs prižadinusį vyrą ir pasakęs jam palikti mane ramybėje, mėginau vėl užmigti. Jis pagriebė mane už abiejų rankų ir pasodinęs pasakė, kad prieš porą minučių sargybinis įsakė visiems keltis ir apsirengti. Tik dabar atsiminiau, kur esu ir, greit pašokęs ant kojų, padėkojau mane pažadinusiam vyrui.

Birželio 25 d. apie pirmą valandą nakties sargybinis atidarė duris ir mums įsakė iš kambario išeiti.

Patamsyje nusileidome į kalėjimo kiemą ir ten buvom išrikiuoti po keturis. Iš abiejų pusių mus apsupo enkavedistai su atkištais durtuvais ant šautuvų. Pro mus iš kalėjimo vedė kitus kalinius. Vienas jų sušukęs: vanduo! pribėgo prie kalėjimo sienoje buvusio krano, iš kurio nedidele srove bėgo vanduo, ir bandė atsigerti. Prie jo prišoko enkavedistas ir pistoletu smogė į galvą. Kalinys nuvirto, prie jo priėjo du kiti enkavedistai ir kurtai nuvilko. Ką su juo enkavedistai toliau darė, neteko matyti. Po to įvykio enkavedistai paskelbė, kad kas bandys prieiti prie vandens, bus vietoje nušautas. O taip norėjosi gerti. Matant arti vandenį ir negalint jo pasiekti, net silpna darėsi.

Netrukus, ir mus išvedė į gatvę. Ten jau stovėjo ilga kalinių, vyrų ir moterų vora, kurios užpakalyje ir mus pastatė. Iš kalėjimo vis dar vedė naujus būrius ir rikiavo užpakalyje mūsų. Nors buvo dar naktis, bet nuo degančio miesto gaisrų buvo taip šviesu, kad gatvėje galima buvo matyti už kelių šimtų žingsnių.

Po gero pusvalandžio ,pasigirdo komanda: Meskit visus daiktus, kokius tik turit, jie jums bus nereikalingi! Šią komandą enkavedistai kartojo priekyje ir užpakalyje. Kaliniai metė kas tik ką turėjo. Aplink girdėjosi barškėjimas metamų skardinių dubenėlių ir puodukų. Aš irgi numečiau paimtą iš kalėjimo dubenėlį.

Po kelių minučių pasigirdo kita komanda: Ramiai! Klausykit! Kas bandys iš rikiuotės išeiti, tas bus vietoje be įspėjimo nušautas! Griežtai draudžiama kalbėti! Greitu žingsniu, žengte marš!

Didžiulė vora pajudėjo, mes pradėjome žygį, pilna prasme, MIRTIES KOLONOJE. Lietuviai dar kalėjimo kieme buvom susitarę žygyje neišsisklaidyti, su kitais kaliniais nesimaišyti ir vienas kito laikytis, kad galėtume, reikalui esant, vienas kitam padėti.

Po kelių minučių priekyje aš pamačiau per kelius sutrauktomis kojomis vyrą. Jis verkdamas aiškino negalįs eiti ir prašė enkavedistus jo pasigailėti ir palikti arba įmesti į kurį nors sunkvežimį, kurių užpakalyje voros keli važiavo. Prie jo priėjo pistoletu ginkluotas enkavedistas ir dviem šūviais į pakaušį mūsų akivaizdoje nušovė. Enkavedistų supratimu tas nelaimingas invalidas bandė išeiti iš rikiuotės.

Girdėjosi ir daugiau šūvių, tai priekyje, tai užpakalyje, kai kurie kaliniai bandė pabėgti, bet enkavedistai juos vietoje šaudė.

Nušovus nelaimingą invalidą su sutrauktomis kojomis, po keliolikos minučių pamačiau dar baisesnį reginį. Pastebėjau, kad priekyje ėjusios gretos vienoje vietoje ką tai apeidamos persiskiria, o vienas vyras net peršoko. Priėjęs tą vietą, aš pamačiau gulinčią moterį, tur būt, ji buvo apalpusi. Tuo momentu prie jos prišoko enkavedistas ir šautuvo buože smogė jai į galvą. To vaizdo sukrėstas, aš atšokau atgal, ant užpakalyje manęs ėjusios gretos. Nelaimingoji moteris nė nesuriko ir pasiliko gulėti viduryje gatvės.

Greitu žingsniu mes ėjome degančio miesto gatvėmis. Vietomis jos buvo subombarduotų namų griuvėsiais užverstos ir bombų suardytos, elektrinio tramvajaus bėgiai išgriauti. Tokias vietas reikėdavo apieti, ir dėl to lietuvių grupei, buvusiai beveik pačiame voros užpakalyje, reikėjo bėgte bėgti, kad neatsiliktų nuo priešakinių. Nuolat girdėjosi šūviai, tai arčiau mūsų grupės, tai toliau, ir enkavedistų komandos: Greičiau! Neatsilikti!

Negaliu pasakyti, kiek laiko mes bėgte bėgome degančio miesto suardytomis gatvėmis. Auštant išėjome į Minsko — Smolensko — Maskvos meksfaltuotą plentą, kurį rusai vadino autostrada. Buvome labai pavargę ir toliau taip bėgti būtume negalėję. Gerai, kad išbėgus iš miesto ir kelis kilometrus nuo jo nutolus, enkavedistai leido mums eiti lėčiau. Girdėjau vieną enkavedistą sakant kitam: Na, drauge, čia, už miesto, vokiečių bomberiai mums jau nebaisūs, nuo jų bus kur pasislėpti. O kas būtų buvę, jei vokiečiai būtų užskridę mums bėgant per miestą? Kur tu būtum galėjęs pasislėpti? Dabar supratau, kodėl mus taip varė iš miesto. Enkavedistai bijojo, kad išaušus vokiečių lėktuvai vėl puls miestą ir paskubėjo dar naktį bėgte bėgant mus iš jo išvesti, tuo pačiu ir sveiką savo kailį išnešti.

Nuo bėgimo šiek tiek atsikvėpę, jau lėčiau žygiavome plentu toliau į rytus. Greit ir saulė patekėjo, danguje nesimatė nė vieno debesėlio. Mes iš to sprendėme, kad diena bus karšta.

Tik dabar pamatėme, kokia ilga buvo mūsų vora. Apytikriai apskaičiavome, kad joje galėjo būti apie penki su puse ar šeši tūkstančiai žmonių. Toje masėje matėsi nemažai moterų ir paauglių vaikų. Kelionėje paaiškėjo, kad dauguma kalinių buvo gudai ir lenkai, mačiau ukrainiečių ir rusų ir mūsų lietuvių grupė iš Kauno kalėjimo.

Mes ėjome viduriu plento, enkavedistai — abiem pusėm paplentės takais. Dauguma jų buvo ginkluoti paprastai šautuvais, mažesnė dalis — automatiniais. Šalia eilinių enkavedistų matėsi ir komisarų, ginkluotų automatiniais pistoletais, kuriuos jie nešėsi rankose.

Atitolus nuo miesto, gretos po keturis pairo, žmonės ėjo be jokių gretų, vieni greičiau, kiti lėčiau ir tas sunkino žygį. Ėjusiems voros užpakalyje dažnai tekdavo bėgti, kad pasivytų einančius priekyje. Kaip anksčiau minėjau, lietuvių grupė buvom užpakaliniame voros gale, todėl ir mums teko bėgti. Pasitarę, mes pasiryžome prasimušti į voros vidurį, ir po poros valandų mums tas pavyko. Ten buvo daug lengviau eiti, nereikėjo bėgti.

Nužygiavus nuo Minsko keliolika kilometrų, dešinėje plento pusėje buvo nedidelis miškas. Enkavedistai mums uždraudė į jį žiūrėti. Aš neiškenčiau ir pasižiūrėjęs pamačiau miško pakraštyje kniūpsčius suguldytus ir enkavedistų apsuptus žmones. Jų buvo nemažas būrys. Vėliau girdėjau gudus pasakojant, kad tai buvo mirties bausme nubausti ir anksčiau už mus iš Minsko kalėjimo išvesti kaliniai. Galimas daiktas, kad toje grupėje buvo ir mirties bausme nuteisti kauniškiai.

Apie vienuoliktą valandą saulė gerokai kaitino. Norėjosi ne tiek valgyti, kiek gerti, kankino troškulys, bet vandens nebuvo. Pulkininkas J. Šarauskas turėjo iš Kauno kalėjimo šiek tiek pasiimtos duonos ir po trupinėlį mums ją dalino aiškindamas, kad duonos nereikia praryti, bet po liežuviu laikyti, nuo ko burnoje atsirasią seilių ir jos mažins troškulį. Ir tikrai, padėjęs po liežuviu tą mažą juodos duonos gabaliuką, netrukus pajutau, kad troškulys sumažėjo. Vėliau profesorius S. K. pakelėje surado kažkokią žolelę ir duodamas jos kitiems patarė lengvai sukramtyti ir burnoje laikyti. Ta žolelė taip pat mažinanti troškulį.

Dėl kaitros ir nuovargio silpnesni pradėjo atsilikti, kiti visai negalėjo toliau eiti, ir komisarai juos dviem pistoletų šūviais į pakaušį nušaudavo. Reikėjo stebėtis, kad beveik visi, negalėję toliau eiti, sėdo ar gulė prie paplentės griovio ir ten buvo nušaunami.

Viena moteris gudė prie savęs turėjo šešių ar septynių metų berniuką, kurį laiką jie abu ėjo lietuvių grupėje. Vaikas pavargo ir pradėjo verkti. Motina paėmė jį ant rankų ir nešė, bet greit ir ji pavargo. Tada mūsų stipresni vyrai pasikeisdami berniuką nešė, bet neilgai. Netoli mūsų pasigirdo du šūviai, berniukas, tur būt, išsigandęs, suspigo, išsprūdo iš jį nešusio vyro rankų ir pribėgo prie motinos. Ta paėmė jį ant rankų, priėjo paplentės griovį ir sustojo. Tuo laiku prie motinos ir vaiko prisiartino su pistoletu rankoje komisaras, išplėšė vaiką iš motinos rankų ir, paleidęs jam du šūvius į galvą, numetė ant žemės. Motina parkrito ant vaiko lavono. Komisaras paleido dar du šūviu jai į pakaušį ir nuėjo toliau.

Šis baisus enkavedisto pasielgimas su motina ir vaiku mane taip paveikė, kad pradėjau bijoti, jog greit ir pats pavargsiu ir, negalėdamas toliau eiti, susilauksiu dviejų kulkų į pakaušį. Iš namų buvau pasiėmęs žieminį paltą, kurį nešiausi tai ant vieno, tai ant kito peties, nejausdamas jo sunkumo, bet po to baisaus vaizdo, paltas pasidarė man persunkus. Aš jau buvau jį bemetąs ant plento, bet mane sulaikė profesorius I. K.

— Na, o tu Juozai (dar būdami Kauno kalėjime visi 97 kambario gyventojai buvome susitarę vieni kitus vadinti tik vardais), ką sumanei? Nori savo paltą mesti? O kaip tu be jo jausies Sibire atsidūręs, ar apie tai pagalvojai?

— Vis tiek, savo palto aš toli nenusinešiu ir tik be reikalo vargsiu. Jau dabar jis man darosi sunkus. Bijau, kad jį nešdamas greit pavargsiu ir pats žinai, kas tuomet manęs laukia. Bus geriau, jei aš jį dabar mesiu.

— To nedaryk, — sako profesorius, — jei pats negalėsi nešti, tai aš su Vytautu tau padėsime.

Aš profesoriaus paklausiau ir paltą nešiausi toliau. Jo padrąsintas, jaučiausi ramiau, nervai atsileido ir visą tolimesnį kelią nei jam, nei Vytautui P. nereikėjo mano palto nešti. Po kelių dienų, aš dar daugiau buvau profesoriui dėkingas, nes nenumestas paltas saugojo mane nuo naujų pavojų.

Apie vidudienį mus pasivijo įvairių karišku mašinų vora, kuriai reikėjo užleisti plentą. Mūsų vorą enkavedistai išvedė nuo plento į dešinėje buvusį paprastą platų kelią. Kariškose mašinose matėme nemažai civilių žydų su šeimomis. Iš to galima buvo suprasti, kaip Gudijoje jie buvo įsigalėję.

Eidamas per nedidelį retą miškelį, pamačiau prie pušelės kniūpsčią gulintį uniformuotą vyrą ir prie jo klūpančią jauną moterį. Priėjęs prie jų arčiau, girdėjau ,kaip verkdama moteris maldavo vyrą keltis ir eiti, bet jis nejudėjo. Pasižiūrėjau atgal ir pamačiau artėjantį su pistoletu enkavedistą. Aš paskubėjau nuo tos vietos pasišalinti ir netrukus išgirdau vienas po kito keturis pistoleto šūvius. Supratau, kokia tragedija ten įvyko. Vėliau iš lenkų sužinojau, kad nušautas uniformuotas vyras buvo lenkų armijos kapitonas, o jauna moteris — jo žmona. 1940 m. juos rusai suėmė ir laikė Minsko kalėjime. Ištisus metus jie vienas apie kitą nieko nežinojo. Tik tą dieną šioje mirties kolonoje trumpam susitiko ir vyrui pavargus abu kartu kankinių mirtimi mirė. Jų mirtis man didelio siaubo nesukėlė, gal būt, todėl, kad prie nuolat besikartojančių pistoletų šūvių jau buvau pripratęs.

Nelaimingų pavargusių žmonių šaudymai tęsėsi visą laiką iki pat Červenės. Mūsų apskaičiavimu, žygio metu enkavedistai iššudė apie 550—600 žmonių. Mes džiaugėmės, kad iš lietuvių grupės dėl nuovargio niekas nebuvo nužudytas. Buvo pavargę ir kai kurie lietuviai, kaip plk. J. J. Petruitis, plk. B. Giedraitis, buvęs saugumo valdininkas Lašas ir kai kurie kiti, bet saviškiai jiems padėdavo, vesdami už parankių, kol jie atsigaudavo ir vėl savomis jėgomis galėdavo toliau eiti.

Voros priekyje jojo NKVD karininkas, voros viršininkas. Retkarčiais jis sustodavo šalia plento ir visą vorą pro save praleisdavo. Pamatęs voroje kurį nors seną vyrą, jis jam liepdavo iš voros išeiti ir grįžti tuo pačiu plentu atgal ir vėliau namo. Iš pradžių tie žmonės džiaugdavosi, viršininkui dėkodavo ir eidavo atgal. Bet nelaimingi netoli nueidavo. Užpakalyje voros keliuose sunkvežimiuose važiavo NKVD rezervo kareiviai, kurie pakeisdavo žygyje pavargusius enkavedistus. Jie sulaikydavo visus voros viršininko, neva, paleistus ir juos nušaudavo. Taip žuvo ir atsargos majoras Opulskis. Kai voroje žmonės apie tai sužinojo, tai niekas jau atgal nėjo.

Antrą žygio dieną, birželio 26, kurį laiką aš buvau nuo lietuvių grupės atsiskyręs ir lenkų grupėje kalbėjausi su vienu lenkų majoru. Vorai buvo leista dešimt minučių pailsėti. Tuo laiku iš priekio atjojo voros viršininkas ir sustojo ties ta vieta, kur mes su majoru ant plento sėdėjome. Pamatęs netoli mūsų sėdėjusį seną gudą, jis pasišaukė jį prie savęs ir paklausė, ar senis dar nepavargo. Gudas skundėsi esąs nesveikas, ir kad jam nors ir sunku eiti, bet manąs iki vakaro pajėgsiąs drauge su visais žygiuoti.

— Na, o ar tu, seni, nenorėtum keliauti namo? Jei nori, tai gali eiti, aš leidžiu, — pasakė voros viršininkas.

— Aš labai noriu grįžti namo. Noriu prieš mirtį dar nors sykį pamatyti savo žmoną, vaikus ir vaikaičius, bet bijau. Girdėjau žmones šnekant, kad ten, užpakaly, grįžtančius šaudo, — kalbėjo susijaudinęs gudas. — Gal draugas komandiras duotumėt man kokį raštelį, kad aš esu paleistas, aš jį parodysiu ten, užpakaly, tai jie manęs pasigailės, — maldavo senis.

— Kokio raštelio tu prašai? Jokio raštelio aš nerašysiu. Tu matai, aš ir popieriaus neturiu, — kalbėjo voros viršininkas.

— Drauge komandire, pasigailėkit manęs seno žmogaus, duokit raštelį, už tai aš visą amžių už jus Dievui melsiuos, — verkdamas prašė senis ir paėmęs abiem rankom karininko koją, bučiavo batą.

— Ech, nors tu ir senas, bet esi kvailesnis ir už tą mano batą, kur seilėji. Kas tau liepia grįžti plentu? Ar nori karieta važiuoti, kad tau reikalingas plentas? Matai ten, netoli mišką? Pasispjaudyk savo vyžas ir dumk į jį! — ne tai rimtai, ne tai juokaudamas kalbėjo voros viršininkas.

Tą pasikalbėjimą voros viršininko su gudu girdėjo ir arčiau buvę mūsų sargybiniai. Senis, tur būt, iš karto nesuprati, ką jam voros viršininkas kalbėjo, nes kurį laiką stovėjo, kaip pakvaišęs. Tik pastarajam jį pastūmus ir įsakius bėgti į mišką, pasileido bėgti ta kryptimi. Reikėjo stebėtis, iš kur pas jį atsirado tiek jėgų. Iki miško buvo apie 300—400 žingsnių, ir kol mes atsistojome ir pradėjome eiti, senis jau buvo prie pat miško. Į jį nebuvo paleistas nė vienas šūvis. Reikėjo stebėtis ir voros viršininko pasielgimu. Kodėl jis ne tik kad pasigailėjo to seno gudo ir leido iš voros išeiti, bet dar ir nurodė, kur bėgti? Tai buvo mįslė.

Saulė kepino nežmoniškai, troškulys darėsi nepakenčiamas, praeidami skersai plento tekančius upelius ir, matydami vandenį, žmonės šaukė: Vandens! duokit nors lašelį vandens atsigerti! Bet enkavedistai į tuos žmonių šauksmus dėmesio nekreipė. Tik apie pirmą valandą voros viršininkas paskelbė, kad už kelių kilometrų yra upė ir, ją priėjus, galėsime atsigerti. Atrodė, kad ta žinia mūsų jėgas padidino, žmonės pradėjo sparčiau žingsniuoti, norėdami greičiau pasiekti pažadėtą vandenį.

Gal po pusantros valandos žygio, tikrai priėjome upę. Prie jos, dešinėje plento pusėje buvo didelė pieva, į kurią enkavedistai mus suvarė ir paskelbė, kad ten galėsime ne tik atsigerti, bet pusantros valandos ir pailsėti. Enkavedistai susėdo aplink mus ratu, kai kurie jų perėjo tiltu į kitą upės krantą ir ten maudėsi.

Aš žinojau, kad pavargus ir ištroškus iš karto daug vandens gerti pavojinga, todėl gėriau po truputį, kol troškulys praėjo. Po to, nusiprausiau ir batus nusiavęs, šlapia nosine numazgojau kojas ir visą valandą išbuvau basas. Prieš žygį dar kartą atsigėriau ir iki vakaro jaučiausi visai gerai.

Po poilsio, pasigirdo du šūviai, komanda: stot ir išeiti į plentą! Žygiavome toliau.

Vakare, prieš saulei nusileidžiant, priėjome didelį mišką ir sustojom. Po kelių minučių prie manęs priėjo profesorius I. K., parodė netoli stovėjusį ir su dviem vyrais kalbėjusį plk. J. Šarauską ir pasakė, kad su juo blogai, atrodo, kaip pamišęs. Jis ką tai vyrams aiškino ir susijaudinęs ranka rodė tai į mišką, tai į enkavedistus, tai į paskirus žmones. Aš paprašiau profesorių eiti prie jo arčiau ir paklausyti, apie ką jis kalba, bet tuo laiku jis pamatė mus ir pats prie mūsų priėjo. Aš krūptelėjau pamatęs, kad jis tikrai buvo pamišęs.

— Profesoriau, pulkininke, saugokitės, mes esame išduoti. Štai tie, kas mus išdavė, — plk. Šarauskas parodė kur tai ranka. Dabar, šitame miške enkavedistai mus sušaudys. Jūs saugokitės tų išdavikų, o aš einu kitus įspėsiu, — ir greit nuo mūsų pasitraukė.

Tuo laiku enkavedistai mums įsakė eiti nuo plento kairėn į mišką. Eidamas į mišką, aš plk. Šarauską iš akių pamečiau ir tik kitą rytą jį vėl pamačiau.

Miške enkavedistai mums įsakė sustoti grupėmis po trisdešimt žmonių ir tą atlikus sėstis, kur stovim ir nekalbėti. Jie patys susėdo viens prie kito aplink mus. Giliau miške matėsi keli tankai ir į mus nukreipti sunkieji kulkosvaidžiai.

Kai jau visi buvom susėdę, nuo plento atėjo du enkavedistai ir pavarde iššaukė vieną lietuvį. Tas atsiliepė. Enkavedistai jam įsakė atsistoti ir su jais eiti į plentą. Jo pavardės dabar gerai neatsimenu, rodos, Glemža. Jis buvo užsidėjęs Kauno universiteto vienos studentų korporacijos kepuraitę. Prie plento enkavedistai jį trumpai klausinėjo, po to pasisodino į sunkvežimį ir nuvažiavo rytų kryptimi. Po kelių minučių iš ten pasigirdo du šūviai, ir netrukus enkavedistai sugrįžo be studento.

Miške jaučiausi blogai dėl to, kad enkavedistams įsakius sustoti grupėmis po 30, žmonės bėgiojo iš vienos vietos į kitą ir toje maišatyje mane nuo lietuvių atskyrė. Pakliuvau tarp rusų kriminalistų, kurie žygio metu iš politinių kalinių visaip tyčiojosi ir pravardžiavo.

Sutemus, mums buvo įsakyta gulti ten, kur sėdėjome. Susisupau į savo žieminį paltą, nugara prisiglaudžiau prie storos pušies ir greit užmigau.

Tą dieną iš Minsko iki nakvynės vietos atžygiavome 45 kilometrus. Kilometrai tame plente sužymėti keturkampiais stulpais.

Birželio 26 d. rytą, dar saulei nepatekėjus, buvome pažadinti. Netrukus, enkavedistai mums įsakė susėsti grupėmis po 20 žmonių ir kiekvienai grupei davė po vieną kepalą, du kilogramu juodos duonos, kurią visi grupės žmonės turėjo lygiomis pasidalinti. Duoną besidalinant, mūsų grupėje rusai susipešė, du vyrai buvo net sukruvinti ir priedo dar ir duonos negavo. Man buvo šlykštu į besipešančius žiūrėti, nesinorėjo iš jų duonos savo dalies prašyti ,o jie patys ir nesiūlė. Gerai išmiegojęs ir pailsėjęs, tikėjausi ir be tų 100 gramų duonos nueiti tiek, kiek vakar buvo nueita.

Tą rytą pulkininkas J. Šarauskas lietuviams daug rūpesčių sudarė. Būdamas tarp rusų, aš pats jo nemačiau, tik vėliau kiti pasakojo, kad jis buvęs be sąmonės, atrodė, kaip negyvas. Tik po gero masažo, jis atgavo sąmonę, šiek tiek pagyvėjo, buvo vėl normalus ir nors jautėsi nusilpęs, bet sakė galėsiąs toliau eiti.

Saulei tekant, enkavedistai mus išvedė į plentą, kuriuo žygiavome toliau. Dėl vėsaus ryto oro eiti buvo lengviau, negu vakar, bet netrukus pasigirdę pistoletų šūviai sakė, kad atsirado žmonių, negalinčių eiti. Nelaimingų aukų skaičius didėjo. Tą dieną į pistoletų šūvius aš mažai dėmesio kreipiau, jau buvau prie jų pripratęs.

Gal po valandos žygio, miškas pasibaigė. Abipus plento tęsėsi krūmais apaugę durpynai. Greit priėjome klampiais krantais platoką upelį ir per jį medinį tiltą, kurį perėjus, mums leido atsigerti. Upelio vanduo buvo drumzlinas, nešvarus, rusvos spalvos ir turėjo stiprų durpių prieskonį, bet ištroškę žmonės godžiai jį gėrė. Atsigėrę ir žygiuodami toliau, vėl priėjome didelį pušų ir eglių mišką, kuriame žuvo buvęs saugumo valdininkas J. Zdanavičius ir Kauno miesto savivaldybės tarnautojas B. Bikinas. Enkavedistai juos išsivedė iš voros į miško pakraštį ir trumpai paklausinėję, visų akivaizdoje abudu nušovė.

Mes buvome pastebėję, kad nuo pat Minsko mūsų vorą lydėjo buvęs Kauno kalėjimo prižiūrėtojas, vietinis rusas. Jis dažnai budėdavo ir ketvirtame skyriuje. Tai buvo vienas iš bjauriausių prižiūrėtojų. Mes įtarėm, kad jam nurodžius, buvo nužudyti studentas Glemža, Zdanavičius ir Bikinas.

Kiek vėliau, tame pačiame miške, enkavedistai įsakė visoms nėščioms moterims išeiti iš voros į dešinę plento pusę. Po keliolikos minučių, girdėjome užpakaly voros porą salvių iš automatiškų šautuvų. Aš pats nemačiau, bet vėliau girdėjau gudus kalbant, kad keliolika nėščių moterų, paklausiusios enkavedistų įsakymo, išėjo į dešinę pusę, buvo surinktos į vieną vietą ir sušaudytos.

Mišku ėjome keliolika kilometrų. Iš jo išėję, pamatėme, kad plentas skyrėsi į dvi šakas: kairioji šaka eina per Mogilevą ir Smolenską į Maskvą, o dešinioji — per Červenę (apskrities miestas, anksčiau vadinosi Igumen) į Bobruiską. Apie antrą valandą pasukome į Červenės miestą, kuris matėsi už kokių penkių kilometrų. Dar po valandos su viršum priėjome ir patį miestą. Enkavedistai mums griežtai uždraudė einant miesto gatvėmis kalbėtis ir į šalis dairytis. Mieste matėsi nemažai kareivių ir įvairių karišku mašinų, šaligatviuose stovėjo daug civilių žmonių, moterų, vaikų ir senų vyrų. Jaunesnio amžiaus vyrų visai nesimatė. Vora pražygiavo per visą nedidelį miestą ir rytiniame pakrašty sustojo. Prieš mus, dešinėje plento pusėje, stovėjo didelis, trijų augštų mūrinis, gelsvos spalvos, medinėmis dėžėmis užkaltais langais, namas. Tai buvo Červenės kalėjimas. Už jo, rytuose, maždaug už trijų, ar keturių kilometrų, matėsi didelis, augštas miškas.

(Bus daugiau)

LIEPOS

KAZYS DEVEIKIS

"Dorothy, kas tai per kvapas?"

Jūs stovėjote mūro, supančio ligoninę šešėlyje, pačiame miesto pakraštyje, kur visuomet stabtelėdavote labos nakties pasibučiavimui, prieš palydint iki autobuso, kuriuo ji važiuodavo namo.

Ji nustebusi pažvelgė į tave.

"Juk tai liepos", sakė ji taip, lyg visas pasaulis būtų apie jas žinojęs.

Liepos? Tu niekad iki šiol nebuvai girdėjęs apie liepas. Jų žiedų kvapas dvelkė prieblandoje, persunkdamas orą ir įsisiurbdamas giliai į tave. Tu pabučiavai jos drėgnas lūpas ir jos alsavo liepų kvapu.

"Manau, kad dabar pažinsi liepas", sakė ji. "Visam pasauly nėra joms prilygstančio svaigumo".

"Man patinka jos", užtikrinai tu. "Nuo šiol liepos bus mano mėgiamiausi medžiai".

"Kai pajusi kada šį kvapą, mielas, prisimink mane. Gerai?"

Ji stovėjo visai arti tavęs. Balsas jos buvo tylus ir šelmiška angliškoji jos tartis skambėjo tau begaliniai artimai.

"Taip, mieloji", tu atsakei, "liepų žiedų kvapas visuomet primins man tave".

Prisimintas liepų žiedų kvapas, sklindąs angliškos vasaros prietemoje, neturėjo jokio reikalo įsiterpti į monotonišką pulkininko balsą, kuris, karo meto Prancūzijos vidurdieny, skaitė Karo Lauko Teismo sprendimą, galutinai nutraukusį tavo karinę karjerą, vos vilčiai į ją sužibėjus. Tu bandei susikaupti ties skaitymu.

"Karo Lauko Teismo, susirinkusio Nancy mieste, Prancūzijoje, 1944 metų spalio 22 dieną, pagal 16 paragrafą, specialiu įsakymu #212, Vyriausioje Jungtinių Valstybių Trečiosios Armijos Būstinėje, 1944 metų rugsėjo 28 dienos data, buvo apklausinėtas ir apkaltintas 2-sis leitenantas Robert W. Winston, 0-1113795, Inžinierių korpuso, "B" kuopos", 175-to Inžinierių Bataliono".

Tu stengeisi įsigilinti į šiuos žodžius, tačiau vietoj suprasti pulkininką aiškiau, tegirdėjai Dorothy balsą, sklindantį iš kvepiančio fono, prisiminei tokį tikrą, koks jis buvo prieš keturis mėnesius, vasaros prieblandoje, kada ji pasakojo tau apie liepas.

Tu bučiavai ją nakčiai. Buvai stipriai ją apkabinęs. Ji buvo švelni ir jauki, ir tau buvo gera ją apglėbti. Bet atėjo laikas išsiskirti.

Keleta minučių jūs ėjote grindiniu vingiuotomis ir tyloje skendinčiomis Anglijos miestelio Stamford'o gatvėmis ir ta sekmadieninė tyla buvo būdinga kiekvienam kontinento miestui, belaukiančio sąjunginink̨ų invazijos į Hitlerio europinę tvirtovę. Mediniai Dorothy padai garsiai kaukšėjo apytamsėje ramybėje, o jos žingsniai sutapo su tavo širdies plakimu. Prieš aplenkiant paskutinįjį gatvės kampą, ji išsivadavo iš tavo rankų ir tai atrodė jau lyg išsiskyrimas.

Prie autobuso jūs žvelgėte viens į kitą. "Labanaktis", pasakė ji. "Greit pasimatysime", atsakei. Dar kartą ji tave akimis pabučiavo ir išnyko.

Visa tai prisiminei dabar, beklausydamas žodžių, galutinai atskyrusių tave nuo jos ir karo lauko, kuriam ruošeis per paskutiniuosius trejis metus.

"Kaltinimas: Nusižengimas 61-am karo įstatymui. Apibūdinimas: Antrasis leitenantas Robert W. Winston, B kuopos, 175-tojo Inžinierių kautynių bataliono, be leidimo paliko savo kuopą iš Spanhoe aerodromo, Stamford, Bedfordshire, Anglijoje, išbūdamas nuo 1944 metų birželio 3 dienos iki 1944 metų birželio 4 dienos".

Tačiau visa tai buvo neteisybė. Tąjį sekmadienio rytą, kai palikai bazę pasimatymui su Dorothy, tu iš tikro nė negalvojai nusižengti kariniams įstatymams. Tavo mintys buvo užimtos mergaite daugiau, negu karo įvykiais, kurių pasėkoje ją sutikai; todėl tavo išvykimas neturėjo nieko bendro su didžiausia paslaptimi — parašiutininkų atvykimu, kurių laukėte jau keletą savaičių.

Tos pačios priešlėktuvinės artilerijos kapitonas Jack Flanagan prieš keletą savaičių tave beveik tempte nusitempė į dviporinį pasimatymą. Skersgatvyje susitikai su Griff Douglas, RAF lakūno našle ir tavęs belaukiančia mergaite Dorothy Bennett, angliškos mokyklos mokytoja, kuri be to dar buvo ir mėgėja menininkė. Vėliau ji pasisakė, kad toks susipažinimas gatvėje atrodė vaikiškas, tačiau jos globėjos tetos nepripažino amerikiečių kareivių, todėl kitos išeities nebuvo.

Pirmasis pasimatymas praėjo neįspūdingai, greičiau grynai amerikietišku papročiu: kino teatras, paskui truputis šio ir to; pokalbis — tai ir viskas. Pradžioje susilaikanti pasisakymams apie save, Dorothy galop pasirodė puiki bendrakalbė. Ir iš karto ji tau patiko mokėjimu gražiai išsireikšti. Vėliau, pasimatymams tęsiantis, ir stebint kitas jos gerąsias savybes, tu įsitikinai, kad labjausia pamėgai jos išvaizdą: jos lengvai į viršų užverstus šviesiai rudus plaukus, ramų, vaiskiai žalių akių žvilgsnį, ir eiseną — tokią tiesią, kad iš tolo ji rodėsi augštesnė, negu ištikrųjų.

Šį sekmadienį tu liepei jai atsinešti akvarelės darbus, nes norėjai juos pamatyti. Susitikote vėl tame pačiame Stamford'o skersgatvyje. Atvykusi laiku, ji nešėsi didelį kartoninį voką. Buvo graži diena.

Karo metu vidurinėje Anglijoje, toliau nuo Londono, be to, sekmadienį, nebuvo galimybės ypatingai įdomiai praleisti laiką. Tačiau šioji aplinkybė judviem nekliudė ,nes abu buvote pamilę angliškąjį gamtovaizdį, kuris niekur nebuvo toks žavus, kaip čionai. Šios dienos pasivaikščiojimui ji pasiūlė pakrantės pievą, netoli ramaus ir gražaus Uffington miestelio. Kadangi per miestelį tekėjo upė, priešpietį galėjai praleisti krantinėje ir pažaisti upėtakiais, o paskui grįžti miestan — pietums.

Tingi vienos mylios kelionė buvo tikrai smagi maloniame ore. Jūs palikote miestą negrįstais keliais, kurių dauguma skendėjo milžiniškų medžių pavėsyje. Ji leido tau gėrėtis Anglijos grožiu, išsakyti tąjį skirtumą, kuris susidarė beskaitant Hausman'ą namie ir gyva akimi matant tas pačias vietoves čionai. O pro-

gai pasitaikius, pasipasakojo daugiau apie save: ji mokytojaujanti savo kaimelio mokykloje; mokinius, kurie yra dar visai visai maži vaikai, ji vadinanti amerikietiškai "kids"; rudenį svajojanti grįžti į kolegiją ir įsigyti augštesnį mokslo laipsnį. Tėvas miręs, o motina gyvenanti su ištekėjusia seserimi Derby mieste, kur ji dažniausiai praleidžianti šventes. Pati ji gyvenanti Essendine su dviem senmergėm tetom, kurios esančios jai labai atsidavusios, tačiau griežtos sergėtojos, negalinčios suprasti "jūsų laukinių jankių".

"Bet, žinai, kad ir kažin kokios išmanėlės bebūtų, jos neįsivaizduoja koks tas jūsų laukiniškumas yra žavingas", sakė ji ir judu juokėtės iš tokios britų nuomonių priešingybės.

Pieva buvo net gražesnė, negu ji vaizdavo. Akvarelių peržiūrėjimui jūs pasirinkote vietelę po senu, surambėjusiu medžiu ir susėdote ant upės kranto. Jos akvarelės — tai pasakų šalis. Tave stebino jos skaistumas. Užburtas slėnis skendėjo nykštukų linksmybėje ir visos būtybės buvo apsuptos švelniai rausvomis, melsvomis ir žalsvomis spalvomis, dėvinčios įstabiom kepurėlėm ir smailiais batais. Tai buvo laimingas pasaulis, gimęs iš laimingos vaizduotės; scenos džiaugsmingai žaidžiančios spalvose.

Labiausiai tave sužavėjo didžiausias piešinys. Vidury augo grybas — daug, daug didesnis už mažytį gnomą, kniūbsčiai ištiestą ant grybo kepurės. Linksmas akių spindėjimas, kurį ji jam įžiebė, buvo lygus jos pačios, kai ji sakė, taip, tu gali pasilaikyti paveikslą, jeigu taip labai jis tau patinka.

Ten jūs prabuvote visą valandą, tysodami tankioje žolėje ir lengvo vėjelio bangavime klausėtės upės čiurlenimo. Ji nežinojo ar kada nors pamatys Ameriką, o tu galvojai ar pavyks vėl kada, po karo, aplankyti Angliją. Abu geidėte šių svajonių išsipildymo. Taip bemąstydami, gilinotės į tikrai neįgyvendinamus pokarinius planus. Tu rašysi pasakas vaikams, o ji jas papuoš piešiniais ir tada turės atvykti pas tave knygą išleisti. Ji žiūrėjo į tave savo įtemptu žvilgsniu, lyg norėdama gerai įsidėmėti žiūrimą daiktą. Paskui pradėjo juoktis ir pareiškė, jog visi amerikiečiai esate panašūs savo gražbylyste ir kai pasieksite Prancūziją, visiškai pamiršite anglų mergaites, kurioms galutinai susukote galvas. Tu priešinaisi, sakydamas, kad šiuo atveju tai tikrai neįvyks, tačiau ji tik šypsojosi iš tavo samprotavimo. Kai ji gulėjo pievoje, spalvinga jos suknelė rodėsi lyg gėlė žalumynuose ir sudarė nuostabiai gražų vaizdą. Judviejų žvilgsniai susitiko ir stabtelėjo minutei, kai tu pasirėmei alkūne, norėdamas geriau ją matyti.

Po pietų vėl vaikščiojote, šį kartą mieste, žiūrinėdami uždaras krautuves ir senus namus; taip pat įsidėmėtinus paminklus bei pastatus, kaip Brazen Nose College, kuris buvo pastatytas dar prieš Amerikos atradimą. Ji papasakojo truputį iš Stamford'o istorijos ir visa tau buvo nauja ir įdomu. Ypatingai dominanti rodėsi Burghley House, senovės valdovų buveinės, istorija. Lankytojams įėjimas buvo vienas šilingas ir jūs galėjote keliauti šimtais kambarių šiuose pastatuose.

Dorothy pažadėjo parodyti pirmąją pilį, kurios amžius siekia tryliktąjį šimtmetį. Tu buvai sužavėtas puikiais italų menininkų piešiniais lubose ir milžiniškomis lentynomis, pripildytomis lotyniškomis, odiniais viršeliais ir aukso užrašais knygomis. Buvo ten senoviškų baldų ir miegamasis, kuriame kartą ilsėjosi karalienė Elzbieta, belankydama namus, kuriuos ji buvo padovanojusi valstybės iždininkui. Svečių kambaryje kabėjo daugiau originalų, negu bet kada matei vienoje patalpoje, išskyrus muzėjų: vienas Van Dyck'o, trys Rembrandt'o ir vienas Andrea del Sarto. Namas kai kur jau gerokai rodė amžiaus žymes, nes gi statytas buvo Abbot'o Burgh'iečio, vidury 13 amž.; šių dienų patogumui ten buvo pristatyta ir keletas modernių įrengimų.

Vertas dėmesio buvo ir puikus parkas, atidaras lankytojams beveik ištisus metus. Akrų akrais tęsėsi gražios pievos, gėlynai ir šiltadaržiai Burghley House plotuose, sujungti takais, besivingiuojančiais apie senų medžių grupes, kurių šešėliuose nebyli senovė viešpatavo visa savo didybe. Su Dorothy po ranka klajojai šių takų švelniais posūkiais ir įsimylėjai ją ir jos kraštą ir visiškai nebegalvojai apie karą.

Karas, tačiau, riedėjo pirmyn. Tąjį sekmadienio popietį į Spanhoe atvyko 82-osios Airborne divizijos Vyriausios Būstinės dalinys ir tavęs tuo laiku ten nebuvo. Su parašiutininkų pasirodymu, bazė tučtuojau buvo užantspauduota: įeiti ir išeiti be raštiško komendanto leidimo niekam nevalia. Tavo paties pulkininkas, tikrindamas savo inžinierių, minuojančių aerodromą, būrį, iš kurio C-47-tieji turėjo skristi, nešdami pirmuosius sąjungininkų invazijos parašiutininkus, nieko kito negalėjo padaryti, kaip tik suimti tave už išvykimą be leidimo. Kai, galų gale, tą vėlyvą naktį, tu atsiradai prie didžiųjų vartų, sargybos viršininkas jau laukė tavęs, ir kelionės metu į tvirtovę, sužinojai kas įvyko. Tačiau padėties rimtumo tu neįsisąmoninai, nes vis galvojai apie Dorothy, kuri tą naktį vos nepražiopsojo savo autobuso.

Po pietų, aplankius Burghley House ir jo plotus, Dorothy išvedė tave ilgesniam pasivaikščiojimui, į jai žinomą tankumyną už Stamford'o. Miestą palikote keliu, vedančiu tiesiai pro "Parting Pot" užeigą, laikomą įstabaus buvusio britų armijos seržanto, kareivavusio pas Lawrencą Arabijoje. Jūs perkirtote keletą laukų iki priėjote tvorą pakraštyje miško, kuris buvo jūsų tikslas. Per tvorą perlipai pirmas, paskui padėjai jai, ir tada atsidūrėte mažame miškelyje, tyliame ankstyvą vakarą, kurio ramybę tik paukščių klegėjimas kartais sudrumsdavo. Lengvo vėjelio judinami medžių lapai šlamėjo, lyg šilkas. Judu pasekėte siauru takeliu į mažą pakraščio aikštelę, kurioje mėlynavo varpeliai daug labjau, nei Hausman'as aprašinėjo, sakydamas, jog nenoromis turėjai juos užminti. Čia jūs susėdote.

Pasaulis buvo labai toli, taip pat ir karas, kai žvelgei į dangų, užlietą auksinės vakarėjančios šviesos, kuri protarpiais prasiskverbdavo pro augštų medžių lapus iki pat miško apačios. Šiltas oras kvepėjo žole ir gėlėmis. Dorothy išsitiesė žolėtame plote su pasitenkinimu. Ji atrodė vėsi ir trapi savo žolės spalvos, baltai puoštoje, vasarinėje suknelėje. Tu sėdėjai šalia jos ir pritraukęs kelius prie smakro, norėjai, kad šis momentas tęstųsi amžinai, norėjai sustabdyti laiką, — taip buvai laimingas.

Ją tai tenkino. Taip tau jos akys sakė. Tada ji atsiduso mažu atodūsiu ir žiūrėjo pro augštų, senų medžių viršūnes į žydrą dangų.

"Kartais taip maža reikia būti laimingu ir patenkintu".

"Man smagu, kad tu laimingas, Bob", sakė ji. "Aš tikiuosi truputį prie to prisidėjusi".

"Tik 90 procentų. Pasistengus galėtum padaryti šimtą".

"Man būtų smagu taip manyti, bet ar aš tau vėliau nenusibosčiau?"

"Gal būt, po pirmųjų šimto metų".

Į tai ji prunkštelėjo, o tu susiraukei, nuduodamas rimtą.

"Nesijuok iš manęs", tu sakei ir, svirdamas į ją, palietei lūpomis jos burną.

Jos lūpos liko pravircs šypsenoje, kai ji paniekino tavo pirmąjį pabučiavimą, ji tik pastebėjo, kad tavyje slypi tiesiog žavingas vėjavaikiškumas. Tu ginčijai, kad tai visiškai ne vėjavaikiškumas, bet kai ji nenusileido, siekei vėl jos lūpų. Ji tave atstūmė, sakydama, kad prievartos nemėgsta ir atsisėdo.

Priežastis, kad tu toks vėjavaikis, nelyginant princas, tuo metu kai buvai visiškai laimingas, buvo ji, tvirtinai, ir vidinė šilima užliejo tave beveik taip galingai, kaip stiprus vynas.

"Tai todėl, kad tu tokia patogi, brangioji", sakei.

"Patogi! Iš tikro, tai nelabai koks komplimentas".

"Priešingai. Tuo aš manau, tave esant tokią tiesią, natūralią. Man nereikia stengtis būti laimingu su tavim, nes tokiu jau esu. Atrodo, kad tave pažįstu amžiais".

Judu tęsėte pokalbį, pagauti entuzijazmo.

"Iš dalies visa čia panašu į filmą, kurį kažkada mačiau. Tai buvo pasaka. Kai princas, kuris seniai ilgėjosi gražios karalaitės, galų gale pamatė savo numylėtąją mėnesienos apgaubtame sode, ir nespėjus jai surikti, netikėtai ją pabučiavo, ji pajuto, kad juodu buvo įsimylėję.

"Aš ilgėjaus tavęs nuo pasaulio pradžios", sakė jis jai.

"O kai dabar suradai, kaip ilgai būsi kartu?"

"Iki pasaulio pabaigos".

Dorothy juokėsi. "Tu esi vėjavaikiškas, nuostabiai vėjavaikiškas".

"Tu, mažoji stabmeldė, aš tave užliūliuosiu iki tu patikėsi!"

Tu pasvirai prie jos ir jos bandymai išsivaduoti nepavyko. Tada tu pavertei ją ir sudavei per šlaunį, ne stipriai, bet ji sušuko: "Oh!" ir mėgino iškelti rankas virš galvos, bet tu spaudei jas prie žemės ir slėgdamas savimi, žiūrėjai jai į akis.

"Begėdis", vis dar bandydama išsilaisvinti šaukė ji. Kai ji spurdėjo, norėdama ištrūkti iš tavo, kryžmiškai slegiančio, svorio, tu bučiavai ją. Ji šyptelėjo ir bandė kalbėti, bet tu nutildei ją bučiavimu. Pasibučiavimas užsitęsė ir ji nebesipriešino, visos jos pastangos išsivaduoti nublėso. Tu atleidai rankas ir, pabraukęs delnu per jos galvą, sumaišei jos plaukus su žole. Ji gulėjo ramiai ir jau pati tave bučiavo.

"Brangioji", šnabždėjai tu, priglaudęs veidą mažoj duobutėj tarp jos kaklo ir pečių, "brangioji".

"Oh, Bob!"

Užgulanti naktis judviejų nejaudino. Tolumoje liūdnai atsiliepė gegutė, — tu ją dar girdėjai nebesiklausydamas, kai žemė pradėjo maišytis su tavim ir Dorothy. Ji apkabino tave. Jūsų lūpos vėl susijungė. Žaluma ir mėlynumas ir paskutinioji dienos žara spietėsi į virpantį spalvų sūkurį. Tave apėmė svaigulys. Dangaus skliautas susiliejo su erdve. Dorothy buvo arti ir šilta. Jos kvepalai buvo stiprūs ir staiga šis kvepėjimas tave pritrenkė ir tu juo pasigėrei.

Nors jos rankos traukė tave žemyn, kažkas dar labiau stipresnis nešė tave tolyn nuo žemės. Tu tapai pakeltas, pagautas srovės, kurios negalėjai sulaikyti, kurios ir nenorėjai sustabdyti, kuri vis greitėjo, nešdama tave į erdvę, į nesuvaržomą erdvę, kartu su Dorothy tavo skaudančiose rankose.

Ir tada rodėsi, kad staiga prasivėrė viso pasaulio muzika. Tu girdėjai dangišką dainavimą ir kūrybos pulsas garsiai ir stipriai mušė tavo kraujuje, — ir tai buvo didelis ir sukrečiantis įausmas. Tu buvai visas suskaudintas — lyg didžiulė ranka gniaužėsi giliai tavyje ir tu pasijutai sujungtas su ja taip, kad niekas negalėtų judviejų atskirti: niekas, net akinanti žaibiškos liepsnos šviesa, kuri staiga sunaikino visus pojučius, išskyrus Dorthy artumo jausmą. Tada laikas sustojo.

Pamažu pradėjai justi jos rankas, stipriai tave apkabinusias. Tyla buvo tokia didelė, kad spengė ausyse tol, kol vėl pasigirdo gegutės balsas. Palengva iškilo medžiai šešėliniuose kontūruose ir tu atpažinai slenkančią naktį. Žolė saldžiai kvepėjo .Ją jutai savo ranka. Ji buvo šiurkšti ir kutenc.

Dorothy pajudėjo. Prietemoje jos akys buvo plačiai atviros ir spindėjo. Ji atleido tave ir, suėmusi rankomis tavo veidą, švelniai bučiavo drėgnomis lūpomis.

"Dabar, brangusis, niekas negali atskirti mūsų, net ir karas".

Kaip gera girdėti ją taip sakant, galvojai; ir tai tave gaivino.

Ir kada, galų gale, ji tavęs paklausė, kuris dabar laikas, ir tu atsakei, ji aiktelėjusi pasikėlė.

"Dangau! Mes pražiopsosime autobusą, jei nepaskubėsime, brangusis!"

Ir štai, dabar, jos klumpaičių kaukšėjimas nuzulintame Stamford'o grindinyje, pasidavė pulkininko abejingam balsui, kuris tau dėstė, kad karo lauko teismas, nustatydamas faktą, kad tu buvai palikęs savo dalinį be leidimo, priėjo išvados, kuri buvo peržiūrėta ir patvirtinta Europos Karinio Teatro Vado, kad tu turi būti pašalintas iš kariuomenės, kad tau priklausanti alga ir kišenpinigiai yra panaikinami, kad esi nuteistas šešeriems metams sunkiųjų darbų ir kad vidurnaktyje panaikinamas tavo pasiryžimas tapti Jungtinių Valstybių kariuomenės karininku.

Prisimintas liepų žiedų kvapas, sklindąs angliškosios vasaros prietemoje, be jokio reikalo įsiterpė, tau besiklausant savo likimo — tačiau jis įsiterpė.

Vertė D. B.

A. † A.

Lietuvos Nepaprastam Pasiuntiniui ir Įgaliotam Ministeriui

POVILUI ŽADEIKIUI

mirus, jo žmonai Marijonai, dukrai Mirgai ir artimiesiems reiškia gilią užuojautą

Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė"
Centro Valdyba

A. † A.

Divizijos generolui

EDVARDUI ADAMKAVIČIUI

mirus, jo giminėms ir artimiesiems reiškia nuoširdžią užuojautą

Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė"
Centro Valdyba

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

TREMTIES TRIMITAS

Lietuvos Nepaprastam Pasiuntiniui ir Įgaliotam Ministeriui plk. POVILUI ŽADEIKIUI mirus, Ponią Mariją Žadeikienę ir dukrą Mirgą giliai užjaučiame ir drauge su jomis liūdime.

Ministerio Žadeikio netekimas šauliams yra be galo skaudus, nes Šaulių Sąjungą su juo rišo ypatingai šilti ir nuoširdūs ryšiai. Pono Ministerio vaidmuo Šaulių Sąjungos steigimosi dienomis 1919 m. ir LŠST atkūrime 1954 m. įrašė jo vardą nevien į LŠS istorijos puslapius, bet ir į šaulių širdis. To vardo neįstengs ištrinti nei gyvenimo verpetai, nei praeities migla: jis liks gyvas tol, kol gyvens pati Šaulių Sąjunga...

Tačiau, palydėjus Velionį amžinybėn, su mumis lieka ne vien tik jo vardas ir šviesus atminimas. Su mumis lieka jo dvasia, kurią visuomet jausime arti savęs, eidami Tėvynės meilės keliu. Ir todėl šauliai neatsisveikina su brangiu Mirusiuoju, tardami jam "Sudiev", bet jo prašydami — "Stovėdamas ties Augščiausiojo sostu, melsk palaimos Tavo taip karštai mylėtai Lietuvai ir mums, Jos sūnums ir dukterims, kad sugebėtume likti Jos verti!"

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje
Laikinoji Centro Valdyba

MŪSŲ ŠEIMOJE

1957 m. gegužės 24 d. Čikagoje, šaulių Brinų svetainėje buvo paminėtas šaulės Elzbietos Grigaliūnienės 65-sis gimtadienis. Sesė E. Grigaliūnienė yra viena pirmųjų šaulių — partizanių, pasižymėjusi laisvės kovose. Visą laiką aktyviai dirbusi šaulišką darbą nepriklausomoje Lietuvoje, jinai šauliškos idėjos neužmiršo ir tremtyje, dalyvaudama Čikagos Šaulių Klubo steigiamajame susirinkime ir nuolat besireikšdama Klubo tolimesnėje veikloje. Sesė E. Grigaliūnienė taip pat įeina į LŠST LCV Jaunimo Skyriaus sąstatą (šalpos komisijoje).

Tuo pat metu buvo paminėti ir šaulių Laimos Zabukaitės, Mildos Jocytės, Daivos Šilingaitės, Zenono Urbono, Vlado Sumalio, Kazio Ulevičiaus ir Alfredo Trečio gimtadieniai. Minėjime dalyvavo gražus šaulių būrys. Minėjimą pagerbė savo atsilankymu, ką tik iš Texas atvykusi brangi viešnia, Lietuvos istorijos autorė Dr. Vanda Sruogienė. Taip pat minėjime dalyvavo LŠST LCV Jaunimo Sk. Viršininkas Vl. Išganaitis, LŠST LCV Ryšių Skyriaus Viršininkas V. A. Mantautas, Čikagos Šaulių Klubo V-bos Pirmininkas Kun. A. Šeštokas, Klubo Meno Būrelio vadovas kpt. V. Abramikas, žymios šaulės moterys veikėjos A. Kybartienė ir dail. Kovarienė, režisorius akt. Brinka ir kt.

Elzbieta Grigaliūnienė su nesenai iš Lietuvos gautais tautiniais rūbais. 65-rių metų sukakties proga ją pasveikino iš Lietuvos buvę šauliai.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE UNIFORMŲ TAISYKLĖS

I. Bendrieji nuostatai

1. Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremtyje reprezentuoti, jos vienybei, broliškumui ir drausmei sustiprinti — įvedama šauliams ir šaulėms uniforma.

2. Šauliai ir šaulės dėvi uniformą paradų ir iškilmių metu, susirinkimuose, viešuose parengimuose, bažnyčiose, vestuvėse ir įvairiose kitose šeimos ar visuomenės šventėse bei rikiuotės, šaudymo ir karinio lavinimo pratimuose bei kursuose, o taip pat šaulių vadovybei įsakius ar pavedus.

3. Uniformą dėvėti draudžiama: a) kada nėra tam jokio reikalo, b) kada uniformos ar ją dėvinčio asmens orumui gręsia pažeidimas, c) partiniai-politinio pobūdžio susirinkimuose ir d) girtame stovyje.

4. Prie uniformos galima dėvėti visi N. Lietuvoje gautieji garbės ženklai, įskaitant ir gautuosius iš kitų valstybių, kuriuos leido dėvėti valstybės įstatymai ir LŠS statutas. Taip pat galima dėvėti visi tremties laikotarpyje Laisvuose Vakaruose gautieji garbės ženklai, atsižvelgiant į paskirų gyvenamųjų kraštų įstatymus ir papročius.

5. Prie uniformos visi šauliai ant kairės kišenės per pat klostės vidurį privalo dėvėti šaulišką ženklą. Turį senuosius N. Lietuvos laikų didžiuosius šauliškus ženklus gali juos dėvėti. Kiti dėvi dabar turimus ženkliukus.

6. Ant kairės rankovės, tarp peties ir alkūnės visi šauliai ir šaulės dėvi tarnybos ilgio (buvimo šauliu) ženklus, pradedant po pirmųjų penkerių metų. Ženklai skirtingi kas penkeri metai. Taip pat visi šauliai dėvi ir turėtų kovose sužeidimų ženklus, kairiosios rankovės gale, virš siūlės (kanto).

7. Nespėjusiems įsigyti pilnos uniformos, einant tarnybą, leidžiama pasitenkinti valtuke (pilote) ir tarnybiniu raiščiu ant rankovės.

8. Draudžiama rodytis apsirengus mišriais civiliais ir uniforminiais drabužiais ir rikiuotėje būti vieniems su valtukėmis, kitiems su kepurėmis.

9. Draudžiama prie uniformos vartoti savo pačių prasimanytus priedus, ar šiose taisyklėse nenumatytus kokius ženklus.

II. Šaulių vyrų uniforma

10. Šaulio (vyro) uniformos spalva pilka. Siūlės (kantai) žali, žolės atspalvio.

11. Uniformą sudaro: ilgos kelnės, marškiniai (sudedami į kelnes), mundierius atversta apykakle, vasarą — valtukė (pilotė), žiemą ir atskirais numatytais atvejais — kepurė su matiku, tautinių motyvų visiems nustatyto vienodo rašto kaklaryšis, diržas su perpetine ir visiems vienodi juodi batukai. Be to, einant tarnybos pareigas nustatyta tvarka vartojami atitinkami raiščiai ant rankovių.

12. Per pasilinksminimo pobūdžio sueigas, šeimyninės pramogas ar iškilmes, šokių vakarėliuose, teatruose ir bažnyčiose vietoje diržo leidžiama dėvėti visiems nustatyto vienodo pavyzdžio tautinių motyvų platesnė juosta su atitinkama sagtimi. Visais kitais atvejais dėvimas diržas su perpetine, tamsiai rudos spalvos.

13. Kelnės kariško pasiuvimo, be jokių klosčių, su žaliomis siūlėmis (kantais) šonuose iš lauko pusės. Žalios siūlės eina iki kišenės krašto.

14. Marškiniai kariško pasiuvimo, su Lietuvos kariuomenės tipo antpečiais ir žaliomis siūlėmis (kantais) aplink antpečius. Marškinių priešakyje dvi kišenės su klostėmis.

15. Valtukė (pilotė) panašaus tipo, kaip pas Lietuvos skautus, su žaliomis siūlėmis (kantais). Klubų valdybų nariams, buv. karininkams, buv. šaulių rikiuotės vadams ir viršiloms, siūlės (kantai) aukso spalvos Centro valdybos nariams ir buv. generolams siūlės (kantai) sidabro spalvos. Valtukės (pilotės) priešakyje, kairėje pusėje dėvimas nustatytas, Putvio laikų, ženklas.

16. Kepurė kariško pasiuvimo, Putvio laikų tipo, su juodu matiku ir juodu dirželiu. Visiems šauliams kepurėse po dvi žalias siūles (kantus). Klubų valdybų nariams, karininkams, buv. šaulių rikiuotės vadams ir viršiloms — kepurių dirželiai sidabrinės spalvos. Grandiniams, jaun. puskarininkiams ir puskarininkiams atitinkamas skaičius sidabrinių galionėlių skersai juodo dirželio. Visiems Centro Valdybos nariams, generolams ir CV skyrių viršininkams kepurių dirželiai auksinės spalvos.

17. Mundierius Lietuvos kariuomenės tipo, su atversta apykakle, ant kurios krašto žalia siūlė (kantas). Antpečiai Lietuvos kariuomenės tipo, apvesti žalia siūle (kantu). Rankovių galuose nustatytoje vietoje taip pat žalios siūlės (kantai). Mundierius priešakyje susegamas keturiomis sagomis. Užpakalyje mundierius iki juosmens skeltas. Priešakyje ant krūtinės prisiūtos kišenės su klostėmis. Ant šonų didesnės kišenės be klosčių. Mundierius užsegamas didesnėmis sagomis, o antpečiai, kišenės ir rankovių galai su mažesnėmis sagomis.

18. Mundieriaus apykaklėje, kiekvienoje pusėje po žalią trikampį, tokios pat išvaizdos ir didumo, kaip N. Lietuvos kariuomenės ar Šaulių Sąjungoje. Nuo eilinio šaulio iki viršilos imtinai, trikampiuose dėvimi sidabrinės spalvos Lietuvos kariuomenėje vartotos išvaizdos Gedimino stulpai. (žiūr. braižinius).

19. Centro Valdybos Pirmininkas dėvi apykaklės kampuose auksinės spalvos šaulišką ženklą su dviem tos pačios spalvos ąžuolo lapais. CV vicepirmininkas — kiekviename apykaklės kampe po dvigubą auksinio ąžuolo lapą. CV nariai — po vieną auksinį ąžuolo lapą. Visi jie trikampių nevartoja.

20. Centro Valdybos darbo prezidiumo nariai skyrių viršininkų teisėmis, apykaklėse turi trikampius, su auksiniais galionėliais iš dviejų trikampio šonų, auksinės spalvos trimis gilėmis kiekviename trikampyje ir auksiniu ąžuolo lapu virš trikampio.

21. Centro Valdybos skyrių viršininkai, dirbą paskyrim būdu, bet neturį CV narių teisių, dėvi 20 p. numatytus ženklus, bet neturi virš jų ąžuolo lapų. Ju pavaduotojai vietoje trijų, dėvi tik po dvi ąžuolines giles. Šiame punkte išvardintieji šaulių pareigūnai kepurėse turi auksinius dirželius, o pilotėse-valtukėse — auksines siūles (kantus).

(Bus daugiau)

Birželio 24-osios, Šaulių Sąjungos metinės šventės proga, savo brolį "KARĮ" ir visus jo skaitytojus sveikina ir nuoširdžiai spaudžia dešinę.

TREMTIES TRIMITAS

PAREMKIME "LITUANUS"

Jau kuris laikas, kaip Lietuvių Studentų S ga JAV-se leidžia anglų kalba žurnalą "Lituanus" Šis leidinys savo puikiu turiniu ir išvaizda yra bene vienintėlis žurnalas, kuris supažindina su Lietuva didelį būrį svetimtaučių intelektualų. "Lituanus" redakcinį - administracinį kolektyvą sudaro V. Vygantas, A. Landsbergis, R Šilbajoris, K. Skrupskelis, G. Penikas, G. Mačiūnaitė, S. Sirusas ir R. Ingelevičiūtė.

Iki šiol yra pasirodę 10 žurnalo numerių. Pirmasis buvo 12 puslapių, ir jo tiražas siekė 900 egz. Paskutinis — jau 32 psl., ir jo laida siekia virš 3500 egz. Dar šiais metais numatoma vieh svetimtaučiams siuntinėti virš 5000 egz. Nei vienas "Lituanus" redaktorių, administratorių, bendradarbių ar platintojų negauna jokio atlygini mo. Tad šis darbas tuo labiau visuomenės turėtų būti remiamas.

"L" leidėjų tikslas yra pasiekti kuo plačiau dvi skaitytojų grupes: įtakinguosius svetimtaučius ir svetimuose kraštuose gimusius tautiečius, kurie yra nutrūkę nuo lietuviško kamieno. "L" yra siuntinėjamas daugeliui Amerikos universitetų ir viešosioms bibliotekoms, rimtų žurnalų redakcijoms, informacijų biurams. įtakingiems politikams, miestų bei apylinkių pareigūnams, kur yra daugiau lietuvių ,kolegijų profesoriams ir kt. Čia gimę lietuviai kaskart daugiau pradeda domėtis "L", o taip pat visa eilė Europos ir Amerikos universitetų ir bibliotekų išreiškė pageidavimą reguliariai gauti "L".

Šiuo metu yra pravedamas "L" parėmimo vajus. Leidėjai tikisi, kad lietuviai parems "L" tolimesnį leidimą, atsiųsdami bent po vieną žaliuką, ir tuo parems šį prasmingą studentų darbą. Kas nori, gali už atsiųstą dolerį leidinį sau užsisakyti, tačiau pirmoj eilėj leidėjams rūpi, kad leidinys patektų į svetimtaučių rankas. Tad būtų prasminga, jei lietuviai leidinį užsakytų svetimtaučiams: savo pažįstamiems, kolegoms darbovietėse, vyresniems, įvairiems pareigūnams, kaimynams ar kt. Prašome su auka atsiųsti ir tokių žmonių adresus. Tačiau ir neužsakius leidinio, kiekviena auka yra laukiama ir brangi. Aukotojų pradžią padarė patys studentai. Čikagos studentai paaukojo 100 dol., Omahos, Nebr., akademikai — 35 dol., Bostono skautai akademikai — 25 dol., Čikagos skautai akademikai — 50 dol. Aukos ateina ir iš vyresniųjų. Šio vajaus metu siekiama sukelti nemažiau 5,000 dol. Ši suma įgalins "L" darbą vieneriems metams.

Daug yra svarbių ir remtinų darbų. Tačiau "Lituanus" leidimas ir jo palaikymas, berods, viršija visus kitus. Tad, sesės ir broliai lietuviai, nepagailėkime kuklios aukos šiam kilniam darbui paremti. "Lituanus" adresas 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

VII-SIOS Š. AMERIKOS LIET. SPORTO ŽAIDYNĖS

Edvardas Šulaitis

Balandžio 27—28 d.d. Toronto mieste Kanadoje buvo pravestas VII-jų Šiaurės Amerikos lietuvių sporto žaidynių I-sis ratas. Jose dalyvavo virš 300 lietuvių sportininkų iš Chicagos, New Yorko, Detroito, Clevelando, Waterburio, Montrealio, Hamiltono, Rochesterio ir Toronto, kurie varžėsi krepšinyje, stalo tenise ir tinklinyje.

Vyrų krepšinyje pirmą vietą iškovojo New Yorko Lietuvių Atletų Klubo krepšininkai, kurie baigmėje sumušė pereitų metų meisterį — Chicagos Nerį 83:71. Prieš tai Atletai įveikė Toronto Aušrą 72:56 ir Urbanos Lituanicą 63:58, o Chicagiečiai — Montrealio Taurą 114:69 ir Toronto Vytį 120:88. Trečią vietą laimėjo Urbanos Lituanica, ketvirtą — Toronto Vytis.

Moterų krepšinio varžybose pergalę pelnė Toronto Vytis, baigmėje sumušusi Aušrą. Trečią vietą užėmė Montrealio Tauras, IV — New Yorko LSK.

Jaunių krepšinyje laurus nuskynė Detroito Kovas, antroje vietoje palikęs Baltijos Jūrą iš Chicagos, o pas jaunučius laimėjo Clevelando Žaibas, o po jo sekė Rochesterio Sakalas ir Toronto Aušra.

Tinklinyje, vienoje iš neįspūdingiausių varžybų šakų, vyrų grupėje pergalę pakartojo Chicagos Neris, baigmėje sudorojęs Toronto Vytį 2:0. Trečioje vietoje liko Žaibas, IV-je New Yorko LAK. Moterų I vietą išsikovojo Chicagos Neris, II Žaibas, III Kovas, IV Vytis.

Stalo teniso komandinėse varžybose vyrų grupėje meisterio vardą pelnė Rochesterio Sakalas. Antroj — Hamiltono Kovas. Moterų gruvietoj liko Neris, III — Vytis, IV pės varžybas laimėjo Vytis, antroje vietoje palikęs Hamiltono Kovą ir trečioje — Detroito Kovą.

Pavienėse stalo teniso varžybose žaidėjai išsirikiavo sekančia tvarka: vyrų vienete — 1. Gvildys (Vytis), 2. Paltarokas (Kovas), 3. Šoliūnas (Neris); moterų vienete — 1. Kasperavičiūtė (Vytis), 2. Rickienė (Kovas), 3 Urbonaitė (Vytis); jaunių vienete — 1. Grėbliūnas (Sakalas), 2. Mališauskas, 3. Januškevičius; mergaičių vienete — 1. Juknevičiūtė (Aušra), 2. Stirbytė (Aušra), 3. Augaitytė (D. Kovas); vyrų dvejete — 1. Nešukaitis-Gvildys, 2. Šoliūnas-Avižienis, B. Rautinis-Paltarokas; moterų dvejete — 1. Kasperavičiūtė-Urbonaitė, 2. Rickienė-Petrušaitytė; mišriame dvejete — 1. Gvildys-Kasperavičiūtė, 2. Avižienis-Laikūnaitė, 3. Paltarokas-Rickienė.

Šiose žaidynėse vyrų ir moterų kiasėse daugiausia taškų surinko Toronto Vytis — 155. Antroj vietoj liko Chicagos Neris — 98, III — Hamiltono Kovas 51, IV — New Yorko LAK — 35 ir t.t. Prie čia surinktų taškų bus dar pridėti taškai laimėti lauko sporto šakų žaidynėse, kurios bus pravestos šį rudenį Rochesteryje ar Clevelande ir laimėtojas gaus Diplomatijos šefo skirtą pereinamąją taurę.

Žaidynių proga buvo išleista graži programa, kurioje paminėta ir 20 metų nuo Lietuvos krepšininkų laimėjimo Rygoje sukaktis. Leidinį redagavo Alg. Banelis, red. talkino Ant. Supronas ir Edv. Šulaitis.

Berlynas, 1957.V.12.

MIELAS "KARY"!

Jau beveik metai suėjo, kaip aš čia, Vakarų Berlyne, atlieku savo karinę prievolę. Taigi, turėdamas daugiau laiko, nutariau šį tą apie Berlyną parašyti.

Dabartiniu metu Vak. Berlyne gyvena 2.2 mil. gyventojų. Nors miestas į 2 dalis padalintas (Rytų Berlyne 1.2 mil. gyv.), vistiek jis

lieka didžiausias Vokietijos miestas, kuris ir dabar dar yra okupuotas 4 didžiųjų, tuo tarpu kai Vak. Vokietija jau yra nepriklausoma. Rytų Berlynas yra Vokiečių Demokratinės Respublikos (taip vadinamos D.D.R.!) sostinė. Nors Berlynas po karo neturėjo progos taip greit atsistatyti (Berlyno blokada ir kt.), kaip kiti Vak. Vokietijos miestai, tačiau jau keli metai iš eilės pastatoma po 20,000 naujų butų per metus. Ypatingas Berlyno stilius yra 4—5 augštų gyvenami namai su spalvotais balkonais ir gėlėmis. Beveik visi didieji fabrikai veikia pilnu tempu, kaip Siemens, AEG, Borsig, Daimler-Benz ir kt. Šią vasarą čia, Vak. Berlyne įvyks gan didelio masto statybos paroda, vadinama "Interbau". Tam tikslui jau beveik atstatytas per karą labai nukentėjęs Tiergarten rajonas. Vokiečių, prancūzų, amerikiečių ir skandinavų architektai rodo savo moderniškiausius stilius. Praėjusį mėnesį buvo padėtas kertinis akmuo naujam Hilton-Berlin viešbučiui. Tas būsimas 14 augštų viešbutis su 600 lovų, turėtų palengvinti dabartinę kambarių stoką vak. Berlyne. Tačiau dar ir dabar, 12 metų po karo pabaigos, matosi jo pėdsakai. Ypatingai rusų sektoriuje ir apie buv. Anhalter Bahnhof bei Luetzow Platz. Buvusi Lietuvos Pasiuntinybė Kurfuersten Str. per karą buvo sugriauta ir dabar ten tik nuvalytas laukas su aprūdijusia sena tvora. Pats Vakarų Berlyno centras šiandien yra Zoo-Kurfuerstendamm rajonas. Čia gan daug naujų moderniškų namų, kinų ir krautuvių. Taip pat čia randasi ir taip vadinamos "Sidewalk Cafe's", kuriose gali išgirsti visokių kalbų, tai turistai, kurių čia niekuomet netrūksta. Tarp rytų ir vak. sektorių judėjimas vyksta normaliai, nors iš abiejų pusių stovi policininkai. Praeivių nestabdo, bet automobilius patikrina. S-Bahn ir U-Bahn, kaip ir prieš karą, važinėja po visą miestą, bet autobusai ir tramvajai prie sektoriaus sienos apsisuka ir grįžta atgal. Mums, amerikiečių kariams, nėra uždrausta važiuoti į Rytų Berlyną, bet nepataria, išskyrus su ekskursijomis. Į rytų Vokietiją, be rusiško leidimo, įžengti uždrausta. Daugumas turistų dėl to ir atvažiuoja į Berlyną, kad pasižvalgytų "anapus geležinės uždangos" Ypatingai didelis yra lėktuvų judėjimas. Pagal Trijų Didžiųjų nutarimus leista tik 3 civilinėm aviacijos firmom į vak. Berlyną skraidyti: Air France, British European Airways ir PAA. Praėjusiais metais PAA iš Berlyno išskraidino virš 250,000 žmonių. Vakariniuose sektoriuose yra net 3 aerodromai: Gatow (britų sektoriuj), Tegel (prancūzų sekt.) ir pats judriausias Tempelhof amer. sektoriuje.

Amerikiečiai, čia turi 6th Infantry Regt., kuris čia, vadinamas "Outpost of Democracy", jau nuo 1950 metų stovi. Praėjusį balandžio mėn. mūsų kuopai teko sargybą nešti Spandau. Teko šią sargybą perimti nuo "draugų" rusų. Tam tarptautiniame karo kalėjime dar tebesėdi keli karo nusikaltėliai, jų tarpe Rudolf Hess, Albert Speer ir kt. Gal būt netikėsite tačiau ir dabar dar keli lietuviai čia gyvena. Saugumo sumetimais pavardžių minėti negaliu, nes laiks nuo laiko vis įvyksta "political kidnapping". Be to, ir ta garsioji Behren Str. su gen. Michailovu labai netoli... Vak. Berlynas ir šiandien yra didmiestis, turįs savo charakterį, nors ir apsuptas iš visų pusių komunistinių armijų, tačiau gyvena kaip laisvasis pasaulis.

Tadas Mickus

Los Angeles lietuviai, jūrų skautai, būriuoja.

MŪSŲ ŠEIMOJE

Šių metų rudenį prasidės korespondencinis Lietuvių Skautų S-gos suvažiavimas. Jo prezidiumą sudarys Hartfordo skautininkai: V. Nenortas, I. Ruseckienė, K. Jurkevičius, J. Raškys, V. Zdancevičius, J. Benešiūnas, K. Mariošienė, V. Pileika ir B. Aleksandravičius.

Šv. Jurgio šventės proga visa eilė skautų bei skaučių vadovų pakelti į augštesnius laipsnius: į vyr. skautininkes — J. Aglinskienė Čikagoje ir A. Šenbergienė Clevelande; į skautininkes — A. Petukauskienė Clevelande; į paskautininkes — J. Krutulienė, V. Pavilavičiūtė, A. Ūselytė — Čikagoje, J. Laikūnaitė — Clevelande, M. Vičiulytė — Baltimorėje ir H. Motgabienė — Vokietijoje. Į vyr. skautininko laipsnį pakeltas V. Kišonas Australijoje. Paskautininkais tapo St. Babrenis — Argentinoje, P. Bernotas, kun. dr. V. Cukuras ir G. Vildžius — Hartforde, A. Bobelis, V. Gobužas ir J. Ulėnas — New Yorke, R. Dabšys — Los Angeles, G. Kurpis — Brocktone, P. Molis — Worcesteryje, Č. Kiliulis — Bostone, V. Piečaitis — Montrealyje ir R. Vizgirda — Clevelande.

New Yorko skautai ir skautės atšventė Šv. Jurgio šventę ir Motinos Dieną drauge su vengrų ir rusų skautais ir skautėmis. Šv. Jurgio proga kalbėjo sktn. R. Šilbajoris, o Motinos Dienos proga žodį tarė V. Jonuškaitė. Po sueigos buvo laužas, kuris praėjo labai draugiškoje, linksmoje nuotaikoje. Pažymėtina, kad New Yorko lietuviai skautai yra užmezgę tamprius ryšius su kitų pavergtųjų kraštų skautais ir dažnai turi su jais bendrus posėdžius.

Lietuvos skautų Brolijos Jūrų Skautų Skyrius kviečia visus jūrų skautus į Jubiliejinę jūrų skautų stovyklą, kuri įvyks rugpjūčio 11—21 d. Pr. Rako ūkyje, prie Custer, Mich. Pragyvenimas stovykloje 2 dol. dienai. Čikagos Baltijos Jūros tunto nariai šalia registracijos ir pragyvenimo mokesčio moka dar už kelionę stovyklon ir atgal 3 dol. Stovyklautojai iš Atlanto pakraščio, Los Angeles, Clevelando, Detroito ir Kanados bus vietoje ap-

J. A. VALSTYBĖS

Panamos kanalo manevruose — Carib-Ex-, kurie vyko šį pavasarį, dalyvavo armijos, marinų, laivyno ir aviacijos dalys. Juose buvo bandomi nauji būdai vesti mažo masto karą. Manevrų uždavinys — atsiimti priešo užgrobtą Panamos kanalą. Buvo naudojami atominiai ir kiti modernūs ginklai; numesta net 10 "atominių" bombų.

Siekiant bendro tikslo, buvo vykdomos sekančios operacijos:

— paruošti nusileidimo vietas malūnsparniams priešo užnugaryje;

— sunaikinti priešo raketų leidimo lizdus;

— sunaikinti priešo susitelkimus;

— neitralizuoti pajūrį, kad galima būtų išsikelti iš jūros;

— nušluoti priešo atsparos punktus svarbiose kryptyse;

— išvalyti plotą, kur turės nusileisti lėktuvai;

— sunaikinti ar sutrukdyti priešo tiekimą.

Tokiem uždaviniam buvo naudojami atominiai ginklai, kurių pasekmės nepavojingos arba labai mažai pavojingos saviems. Malūnsparniai gali nusileisti į bombarduotą vietovę 10 min. po sprogimo. Į atominiais ginklais nutildytą pajūrį, daliniai gali išsikelti praėjus 45 min. po bombardavimo. Žinoma, kiekvienam tokiam uždaviniui turi būti parinkti atitinkami atominiai sviediniai. O jų JAV-bės turi labai įvairių. Labai svarbu, kad panaudotas sviedinys atliktų darbą ir būtų galima išnaudoti jo darbo pasekmes. Į jų panaudojimo apskaičiavimus įeina įvertinimas ir oro sąlygų, ypač vėjo.

Manevrai patvirtino, kad JAV aviacija sugeba suorganizuoti staigius oro puolimus tolimuose atstumuose. Net nedideli, taktiniai, sprausminiai F-100 Supersabres, pakilę 5 v. ryte iš Texas bazių, pasipildę degalais ore, pasiekė taikinius prie Panamos kanalo 8,35 val. Atlikę uždavinius, vėl pasipildė kuro ore ir, nuskridę 4,000 mylių be nusileidimo, 12 val. buvo namie. Vidutinis skridimo greitis — 650 mylių į valandą.

Iš manevrų patyrimo daromos išvados, kad kautynių dalys iš JAV-bių lėktuvais gali būti pervežtos į bet kurią pasaulio vietovę 24 val. laikotarpyje. Divizija su reikalingu tiekimu gali būti pakrauta į lėktuvus per 4 valandas; 2,000 mylių atstumą atlieka per 6 valandas.

Marinų išsikėlimo sausumon greitis priklauso nuo laivų, kuriuose marinai plaukia ir atstumo nuo taikinio. Pastebėta, jog panaudojant patobulintas išsikėlimo priemones, jų išsikėlimo tempas yra daug spartesnis.

Panašaus pobūdžio pratimai bus tęsiami Nevadoje nuo gegužės 15 iki rugsėjo mėn. Tik čia bus naudojami tikri atominiai sviediniai.

PRANCŪZIJA

Nešvaraus karo vardą gavo prancūzų kariniai veiksmai, vedami prieš alžyriečių pastangas išsikovoti nepriklausomybę. Bendrai, apie šį karą pasaulio spaudoje užtinkama mažai žinių. Paskutiniu laiku patys prancūzai pradėjo kelti triukšmą; ne prieš patį karą, bet prieš būdus, kuriais jis yra vedamas.

Prancūzų kariuomenės Alžyre Vyr. Vadas paprašė atleidžiamas iš pareigų. Priežastis — vyriausybės nurodytų kariavimo būdų negalėjo suderinti su tikro kario garbe. Atleidimo priežastis buvo paskelbta viešai. Už tai generolas gavo 60 parų arešto. Iš 52 musulmonų kilmės karininkų, pareiškusių protestą prezidentui dėl nešvaraus karo vedimo, 5 buvo areštuoti. Katalikų ir protestantų dvasinin-

---

rūpinti palapinėmis. Su savimi jie tesiveža asmeninius reikmenis, lovutes ir čiužinius.

Iš spaudos išėjo patrauklus Čikagos "Lituanicos" tunto metraštis. Metraštį redagavo ps. V. Šliupas. Metraštyje yra 24 straipsniai ir 164 nuotraukos iš skautiško gyvenimo. Kaina 1 dol. Užsisakyti pas V. Šliupą, 4414 S. Washtenaw Ave., Chicago 32, Ill.

Į Liet. Stud. S-gos JAV-se centrinius organus 1957-58 mokslo metams išrinkti: į Centrinę Valdybą V. Kleiza, Vl. Šoliūnas, A. Gečiauskas, N. Lipčiūtė, V. Dūdėnas, R. Misauskas ir Kregždys. Į Revizijos Komisiją: S. Bobelis, D. Karaliūtė ir K. Skrupskelis. Į Garbės Teismą: V. Valaitis, K. Kudzma ir L. Sabaliūnas. Rinkimuose dalyvavo 383 akademikai iš 642 turinčių teisę balsuoti. Naujajai valdybai linkime geriausios sėkmės.

Gegužės 4—5 dienomis Clevelande įvyko Akademinio Skautų Sąjūdžio suvažiavimas. Suvažiavimui pirmininkavo J. Ulėnas ir V. Kamantas, sekretoriavo D. Verbickaitė ir A. Malcanaitė. Suvažiavimo metu įvairiomis temomis pašnekesius pravedė N. Maskaliūnienė, J. Drąsutytė, E. Vilkas, L. Maskaliūnas, A. Plateris, T. Remeikis ir R. Vizgirda. Liepos pradžioje, tuoj po jaunimo kongreso netoli Čikagos įvyks ASS vasaros stovykla. Visi ASS nariai kviečiami dalyvauti kongrese ir po to vykti į stovyklą.

Čikagos jūrų skautai ir skautės birželio 1 d. surengė savo tradicinį "Jūros dugno" vakarą. Programą išpildė skautiškos meninės pajėgos, jų tarpe ir jūrų skautų tautinių šokių grupė "Neringa".

Rytinio JAV pakraščio vilkiukų (skautai 8—11 metų) stovykla įvyks liepos 13—27 dienomis So. Woodstock, Conn. Stovyklai vadovaus LSB JAV-se 1-ojo Rajono vilkiukų skyriaus vedėjas ps. J. Benešiūnas, virtuvę tvarkys p. Br. Jucėnienė, maisto tiekimu rūpinsis skltn. A. Glodas. Stovyklauti galės ir berniukai iki šiol nepriklausę skautų vienetams.

Bostono skautų tuntininkas ps. Č. Kiliulis ir Worcesterio skautų vietininkas ps. V .Bliumfeldas šiomis dienomis išvyko atlikti karinės prievolės. Jų vietoms paskirti: Bostone — ps. A. Treinys, Worcesteryje — ps. P. Molis.

kai taip pat pasisakė prieš tokį karą.

Alžyre prancūzai turi apie 40,000 karių. Sukilėliai užmiesčiuose beveik negali pajudėti. Jie pasireiškia miestuose teroristiniais veiksmais. Mėto granatas bei bombas į kavines, teatrus ir stadijonus, naktimis užpuldinėja prancūzus net peiliais. Užmiesčiuose nuvertinėja traukinius, padeginėja prancūzų ūkius. Prancūzų belaisvius kankina, kastruoja, apakina ir pan. 1956 metais sukilėliai nužudė 2,735 žmones. Jų tarpe nemaža alžyriečių, kurie bendradarbiavo su prancūzais arba neprisidėjo prie sukilėlių bei nepagelbėjo jiems.

Prancūzai, keršindami sukilėliams, vykdo masinius areštus, žiaurius (nacių ir komunistų pavyzdžiais) tardymus, grūda į koncentracijos stovyklas. Dažnai ištisos vietovės pavedamos žiauriems parašiutininkams terorizuoti. Ne retai žudomi visai nekalti žmonės. Prancūzų oficialiomis žiniomis š.m. nuo sausio 27 d. iki vasario 20 d. užmušti 2,512 "sukilėliai". Skaitoma, kad š.m. sukilėlių žūsta po 600 savaitėje, o prancūzų nuostoliai 200 vyrų kas mėnesį .

Vyriausybė neigia visuomenėje sklindančias žinias apie žiaurų karo pobūdį. Girdi, daug kas yra perdėta, o jei kas ir padaroma priešingai įsakymams, tai kaltininkai esą nubaudžiami.

Bendrai šis karas labai alina Prancūziją ūkiškai. Prancūzai nenori išleisti Alžyrą iš savo rankų, bet atrodo, anksčiau ar vėliau ji pails bemalšindama sukilimą ir turės pasielgti taip, kaip su Indokinija — vėlai ir negarbingai.

J. L.

KANADA

— Kanados karinis biudžetas patvirtintas $1,723,000 sumai. Tai sudaro 37% visų Kanados išlaidų. Jis yra 3% mažesnis už pernykštį. Šiemet daugiau pinigų paskirta aviacijai ir tyrinėjimams, mažiau sausumos kariuomenei.

— Karo laivynas įgijo naują 19,000 tonų lėktuvnešį "Bonaventure" pastatytą Anglijoj už $26, 500,000. Jis skiriamas kovoti su priešo povandeniniais laivais. Ligi šiol naudotas lėktuvnešis "Magnificent" buvo skolintas iš Anglijos ir dabar jai grąžinamas.

— Ligi šiol vartotas šautuvas - pistoletas "Sten" pakeičiamas kitu — "Sterling" sistemos, kuris sveria 6 svarus, gali paleisti 550 šūvius per minutę, taiklus iki 200 yardų, kalibras 9 mm, gali šaudyti pavieniai ir automatiškai.

— Kanados kariai Jungt. Tautų kariuomenėje yra geriausiai apmokami. Kad nesukeltų kitų tautų karių pavydą, kanadiečiai gauna tik pusę jiems skirto atlyginimo. Kitą pusę gauna vykdami atostogų ar namo.

— Kanados Gynybos Ministeris pareiškė, jog, neatrodo, kad kuri nors valstybė išdrįstų pradėti III-jį pasaulinį karą. Bet praeities įvykiai rodą, kad ateityje mažų karų nebus galima išvengti. .

J. Skardis

Naujasis kulkosvaidis T161E3, kuris pakeis visus tris dabar tebevartojamus .30 kalibro kulkosv. JAV kariuomenėje. (Army photo)

MAINOS RŪBAI MARGO SVIETO

Kanada yra vienintelė iš 15 NATO valstybių neturinti karinės prievolės įstatymo. Nors apie 40% viso Kanados biudžeto yra skiriama gynybai, NATO partneriams ir kitokiems svarbiems ar turintiems karinės reikšmės įsipareigojimams, tačiau kiti NATO nariai — valstybės kartais pareikšdavo savo nepasitenkinimą ir pabrėždavo, kad Kanada neturinti atitinkamo svorio karine prasme dėl privalomos karinės prievolės stokos.

Ir pačioje Kanadoje dažnai pasigirsdavo balsų, reikalaujančių karinės prievolės įvedimo. Nebūtinai jie būdavo Kanados karinių jėgų atstovų ar generolų, bet dažnai spaudos atstovų ir žmonių iš visų kitų gyvenimo sektorių. Vieni iš jų pareikšdavo, kad turint prieš akis milžiniškas Sovietų Sąjungos ginkluotas jėgas, o ypatingai didelę sausumos kariuomenę, negalima remtis ir pasitikėti savanorių ėmimo sistema, reikalinga privaloma karo tarnyba.

Kiti iš šių reikalaujančių karinės prievolės nesuprato, kiek nauji modernūs ginklai turėjo įtakos ir kaip jie pakeitė tradicinius karybos dėsnius. Dar kiti sakydavo, kad drausmė yra labai geras dalykas jaunuoliui ir kad privaloma karinė tarnyba, trunkanti nuo 1½ ligi 2 metų, padarysianti iš "mamytės sūnelio" vyrą. Yra dar ir kitokių, dažnai gana įtikinančių, nuomonių. Tačiau visi šitie argumentai ir motyvai sumenkėjo ar visai išnyko dabartinių naujųjų ginklų, ypatingai branduolinių, atominių, vandenilinių ginklų ir vairuojamųjų raketų laikuose. Nekalbant apie tai, kad privalomoji karinė tarnyba paimtų kas metai tūkstančius jaunų vyrų (Kanadoje apie 200,000 metams) iš mokyklų ir kitokio produktyvaus darbo iš visų gyvenimo sričių, naujieji ginklai ir naujieji karo vedimo būdai padaro dideles karines jėgas jei ir ne visai nereikalingas, tai bent mažiausiai neturinčias tokios reikšmės, kokią jos turėjo dar prieš keletą metų. Naujieji ginklai ir nauji karo vedimo būdai gali sunaikinti pasaulį prieš tai, kol ligi šiol naudotos ginkluotosios jėgos, pradėtų veiksmus.

Kanados kariniuose sluogsniuose vyrauja nuomonė, kad sausumos (žemyno) kariuomenė dar tebereikalinga, tačiau ne tokia didelė, kaip buvo anksčiau planuojama. Dabartinės sąlygos pasaulyje reikalauja mažų, bet labai gerai parengtų, labai judrių ir pačiomis geriausiomis technikos priemonėmis aprūpintų karinių jėgų, kurios galėtų iš karto būti metamos reikalingon karinių veiksmų vieton.

Naujieji ginklai ir naujieji karybos dėsniai pakeičia užsibrėžtus tikslus ir visą gynybos planavimą ir kitur, ne tik Kanadoje. Pavyzdžiui, NATO prieš keletą metų turėjo užsibrėžusi tikslą pastatyti 90 divizijų Europoje. Dabar šis planuojamų NATO divizijų skaičius sumažintas ligi 30 divizijų.

Vienas žymus Kanados savaitraštis, rašydamas savo vedamajame apie naujuosius ginklus ir karinės prievolės reikalingumą, pabrėžia, kad savo galybės garbės viršūnėje Britanija rėmėsi gerai parengta profesionalų - savanorių armija, tuo laiku, kai liūdni Prancūzijos išgyvenimai ir patyrimai parodė, kad pusiau parengtų, pašauktų karuiomenėn privalomon karo tarnybon vyrų armija nepadeda išvengti, nei apsaugoti nuo karo, nei išgelbėti nuo kitos valstybės užpuolimo.

Pernai įvykusiuose Jungt. Amerikos Valstybių prezidento rinkimuose Adlai Stevenson suprato populiarų, nenorinčių karo, amerikiečių įsitikinimą, kad jau atėjęs laikas užbaigti karinės prievolės tarnybą ir prezidentas Eisenhoweris savo priešrinkiminėje kampanijoje labai sunkiai šį punktą gynė ir šiuo laiku tai palikta

Iš kitų spaudos žinių matome, kad Britanija ne tik apkarpo karinį biudžetą ir svarsto panaikinti karinę prievolę, bet iš viso perorganizuoja ginkluotąsias karines jėgas, žymiai jas sumažindama. Viso to priežastis yra ne tik ta, kad čia "atsirūgsta" Suezo invazija, bet svarbiausia tai naujieji ginklai ir nauji karo vedimo būdai.

Londono "Economist" įspėja britų vyriausybę, kad karinė prievolė yra neprotingas ir perdaug pinigų kaštuojantis būdas išlaikyti technikų armiją. Britų "Daily Mail" reikalauja karinės prievolės panaikinimo. Įvairūs britų kariniai korespondentai rašo, kad britų ginklų rūšių ir tarnybų vadovybės atvirai prisipažįsta gauną daugiau vyrų, pašaukiamų atlikti karinės prievolės, kaip būtų ginkluotoms jėgoms reikalinga.

Britų karo ministerija svarsto divizijų pavertimą į savistovias brigadas, kurics turėtų įvairių ginklų rūšių dalinius iš apie 4—5,000 vyrų (divizija turi apie 10,000 vyrų). Toks junginys vadintųsi lengvąja divizija. Taip pat planuojamas stačiai drąstiškas ginkluotųjų jėgų pertvarkymas ginklavimo ir tiekimo srityse, kas, sakoma, nustatysiąs britų ginkluotųjų jėgų struktūrą būsimai kartai.

Ginkluotų jėgų perorganizavimas vykdomas ir Jungt. Amerikos Valstybėse. Iš buvusiųjų divizijų jau daromos "pentomic" divizijos, kurios žymiai mažesnės žmonių skaičiumi (vietoj 17,000, bus 11,500 vyrų), ginkluotos atominiais ginklais ir pajėgios veikti prieš atominius ginklus turintį priešą. Naujai "Pentomic" divizijai pakaktų 600 transporto lėktuvų (senai divizijai reikėjo apie 1000 lėktuvų) perkelti iš Amerikos į bet kurią pasaulio vietą. Pakrauti ir nugabenti naujai divizijai reikia 39 valandų. (Plačiau apie tai buvo rašyta š. m. kovo mėn. "Karyje") .Pakeitimai planuojami ir Kanados gynyboje. Imos kanadiečių pėstininkų divizijos vadas gen. mjr. Rockingham ir kiti vadai šią žiemą vykdytuose karo žaidimuose priėjo išvados, kad ateities kare pėstininkai rems atominius - branduolinius ginklus, o buvo atvirkščiai, šie naujieji ginklai būdavo skiriami pėstininkų rėmimui.

Galvojama, kad pėstininkų divizija vietoje turimų 3-jų 5000 vyrų stiprumo brigadų, būtų skaldoma į judrius 800 vyrų stiprumo savistovius ir galinčius duoti tvirtą smūgį dalinius, turinčius savo tankus, artileriją, oro ir amfibines transporto priemones ir kt.

Jeigu mes pasižiūrėsime karo istorijon, tai amžių bėgyje matysime nepaprastą ginklų keitimą ir tobulėjimą. Nuo akmens ir lazdos — pirmųjų žmogaus ginklų — ligi vandenilio bombos ir vairuojamosios raketos įvyko labai didelis pasikeitimas. Įvairiais laikais keitėsi ir kareiviavimo — ginkluotųjų jėgų telkimo ar komplektavimo sistemos. Tačiau paskutiniaisiais metais naujųjų ginklų įtakoje keičiasi ir karybos - karo vedimo dėsniai net ir tie, kurie nesikeisdavo ištisais dešimtmečiais. Amerikiečiai ir rusai, reikia tikėtis, artimiausioje ateityje žymiai sumažins ginkluotose jėgose žmonių skaičių. Ginkluojamasi naujausiais ginklais net lenktyniaujant, tačiau tiek vakariečių, tiek sovietų pusė tvirtina, kad tai daroma tik taikos išlaikymui, bet prie ko bus galutinai prieita, yra sunku ir nuspėti, nes paskutiniu laiku pasikeitimai vyksta perdaug greitai. Gal ir bus prieita tokios būklės, kad dėl nepaprasto naujųjų ginklų, pasaulio naikinimo priemonių ištobulėjimo, karas iš tikrųjų pasidarys neįmanomas ar savižudiškas, o vietoje vakarykščių milžiniškų ginkluotų jėgų ir armijų bus palikta tiktai mažos specialiai parengtų mokslininkų ir technikų grupelės. Šiandieninės atominio amžiaus tikrovės pralenkia jau net Juliaus Verno — garsaus rašytojo, svajotojo ir fantasto — spėliojimus. O kaip su mumis?

Laukėme, net nusibodo belaukiant, bet reikia dar daugiau kantrybės. Tarp daugelio pasaulyje vykstančių pasikeitimų gali ateityje būti ir tokių, kurie bus palankūs sovietų pavergtųjų kraštų išlaisvinimui ar išsilaisvinimui, o ginkluotąsias jėgas turėsime tokias, kokios tais laikais bus visur.

Gi buvusios Lietuvos kariams, ginkluotiems nepalaužiama viltimi dėl Lietuvos atstatymo ir išlaisvinimo, tenka stebėti ir studijuoti ginklų ir karybos pasikeitimus pasaulyje

J. Skardis

PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVAS MINI DEŠIMTMETĮ

PLA renka archyvinę, bibliografinę ir muzėjinę medžiagą. Archyvinį skyrių sudaro įstaigų bei organizacijų protokolai, bylos, dokumentai ir kt. Jau dabar kai kurių kraštų lietuvių veiklos pėdsakams susekti yra vienintelis šaltinis. Dažnos Vokietijos stovyklos bylos jau dabar yra įdomesnės kaip romanai, o jos bus dar įdomesnės ir vertingesnės tada, kai iškeliaus iš pasaulio gyvieji liudininkai.

Bibliografinis skyrius turi daugiau 400 pavadinimų lietuviškos periodikos ir keletą tūkstančių egzempliorių knygų. Lietuvių Bibliografinė Tarnyba visą surinktą spaudą nuo 1951 m. perduoda Pasaulio Lietuvių Archyvui. Tuo būdu ta įstaiga žymia dalimi prisideda prie šio skyriaus plėtimo.

Muzėjinis skyrius turi antspaudų, organizacijų ženklų, vėliavų ir kt. Čia auga ir Lietuvos atsiminimų skyrelis su šaulių vėliava, audiniais, mezginiais, Maisto fabriko pavyzdžiais, Baltijos pajūrio gintaru, smėliu, akmenukais... net duonos žiauberėle.

Šios įstaigos idėja kas kartą susilaukia vis daugiau ir daugiau šalininkų. Medžiagos siuntimas nuolat gausėja. Net U.S.A. State Departmentas padovanojo 15 plokštelių, naudotų lietuviškoms transliacijoms per Voice of America. PLA veiklą subsidijavo (1948—1955 m.) VLIKas iš ALTo jo reikalams skiriamų pinigų. 1956 m. sušelpė JAV LB Centro Valdyba.

Kiekvienas dalykėlis, nors ir menkiausias, liečiąs lietuvių gyvenimą ar veiklą, priimamas su dideliu dėkingumu. Renkama ir saugoma be pasaulėžiūrinio skirtumo. Nebojama kurios pasaulėžiūros asmens ar sambūrio veiklą liudytų. Svarbu tik, kad istorinė medžiaga liestų Lietuvą ar lietuvius. Kiekvienas dalykėlis yra pakvituojamas, metrikuojamas į specialiai tam reikalui atspausdintas knygas ir kataloguojamas.

PLA buvimo naudą daugiausia pajuto tie asmenys, kurie buvo mokęsi Vokietijoj ir pražudę mokslo dokumentus. Čia jie rado savo dokumentų dublikatus. Jau susidarytų didokas būrys tų asmenų, kurie rinkosi medžiagos rašomiesiems straipsniams bei paskaitoms. Be to, nebe toli dešimties asmenų buvo daugiau ar mažiau aprūpinti medžiaga ruošiamiems darbams mokslo laipsniui gauti. O ateity ši įstaiga dar labiau galės tam reikalui patarnauti, nes medžiagai gausėjant, bus lengviau susirasti savo darbui reikiamąją.

Medžiagą siųsti ar rašyti šiuo adresu: Pasaulio Lietuvių Archyvas, 2601 W. Marquette Road, Chicago 29, Illinois, U.S.A.

EISENHOWERIO DOKTRINOS KARINĖ PUSĖ

K. DUBYSA

Vadinamoji Vidurinių Rytų, arba Eisenhowerio doktrina turi dvi dalis: ekonominę ir karinę. Pirmoji dalis nėra sudėtinga. Ji yra lengviau įgyvendinti ir pildyti. Kas sutinka, prašo, tam ekonominė pagalba suteikiama. Tačiau karinė doktrinos pusė yra komplikuotesnė.

Sustabdyti komunizmo infiltraciją, išlaikyti taiką ir paskirų valstybių laisvę, ta doktrina einant, Amerikos prezidentui leidžiama, reikalui esant, panaudoti ir karines priemones. Tik viena sąlyga jį riša: toji valstybė ar kraštas, kurios laisvei grąso komunizmas, turi oficialiai paprašyti JAV karinės pagalbos. Turime du skirtingus elementus: kario-žmogaus ir pinigo-medžiagos. Vieša paslaptis, tai seniai vykstantis nepaskelbtas karas už Viduriniuose Rytuose esančius skysto kuro ir alyvos šaltinius. Rytai ir Vakarai ten turi interesų, deda pastangas savo įtaką sustiprinti. Be ekonominių pažadų — suteiktų ir suteiksimų — varoma ir kitokia propaganda. Jos tikslas pakenkti savo priešui. Ypatingai agresingą ir melagingą propagandą V. Rytuose varo Maskva. Jei mašinos, prekės ar kitos medžiagos atsiradimą negalima paversti gyvu ir įtikinančiu pavyzdžiu, tai kario su ginklais atsiradimą ten jau lengviau tų kraštų žmonėms įtikinti, kaip naujo kolonializmo pradžią. Gi Vid. Rytų žmonės dar nepamiršę Anglijos ir Prancūzijos viešpatavimo laikus. Jeigu JAV Kongresas priėmė abi doktrinos dalis, tas reiškia, kad be strateginių taškų karo metu, stiprų vaidmenį vaidins naujų ginklų technikoje skystas kuras. Šias paslaptis žino Rytai, žino Vakarai, žino ir tų kraštų valdovai, politikai ir visuomenė. Skystojo kuro ir alyvos atsargos, kaip tik ir yra didžiausios pasaulyje Vid. Rytų valstybių laukuose.

DIDŽIŲJŲ VALSTYBIŲ INTERESAI

Jie suskerta ne dėl Sacharos smėlio ar Nilo upės. Jie susikryžiuoja ten, kur trykšta juodasis auksas. Nevainikuoto karo sūkurin įtraukiami politikai, diplomatai, didžiūnai, karaliai. Kadangi Maskva žino, jog šviesuomenės ir didžiūnų nusistatymas jiems nepalankus, todėl kovos sūkurin stengiasi įtraukti tamsiąją liaudį, kuriai vadovauti parenka karštakošius vietinius vadus, dažniausiai turėjusius nesekmės savo karjeroje arba sužavėtus nacionalinių jausmų. Didžiųjų interesų kovoje maišosi vidaus ir išorės elementai. Kaip pavyzdys gali būti Egiptas, Sirija iš vienos pusės, Iranas, Irakas, Saudi Arabija, Libanonas ir, pagaliau, didelio rūpesčio sukėlęs Jordanas. Jei nekilo kraujo praliejimas ir nežinia kokį gaisrą galėjęs sukurti Jordano paskutinis apsivalymas, tenka dėkoti tik Saudi Arabijos karaliui Saud. Jo rankose buvo karo ar esamos būklės raktai. Vadinasi, Maskva Sirijos ir Egipto vadus ir dalį liaudies buvo įtikinusi, kad jiems ir jų kaimynams gręsiąs pavojus dėl Jordano karaliaus Husseino nusistatymo krypti į Vakarų pusę. Iš specialaus Eisenhowerio ambasadoriaus James P. Richards pranešimo, po jo apsilankymo Vid. Rytų kraštuose, norėtųsi teigti, kad Vakarų įtaka, kurią rekomenduoja ir realiai remia Amerika, blaško Maskvos melo debesis. Teigimas apie 12 valstybių nusistatymą priimti doktriną laikytinas geru ženklu ir Vakarų interesų laimėjimu.

KARINĖ PAGALBA

Čia mes turime pačią opiausią pagalbos pusę. Viduriniai Rytai yra skirtingi nuo Korėjos ar Formozos. Vid. Rytai yra skirtingoje būklėje. Todėl, prieš patiekdamas Kongresui Vid. Rytų doktriną, prezidentas asmeniškai, per savo sekr. John F. Dulles ir per diplomatus tyrė doktrinos abi dalis. Bermudoje jis kalbėjosi su Anglijos valstybės galva MacMillanu, prieš tai kalbėjosi su Prancūzijos valstybės galva Gay Mollet. Washingtone lankėsi, diplomatiškai sakant, V. Rytų raktinė figūra Saudi Arabijos karalius Saudas. Jau vien tik iš sutikimo matėsi, kad jam skiriamas ypatingas dėmesys. Pats prezidentas atvyko jo sutikti. Prezidentui buvo žinomas, arba pramatomas Jordane vėliau iškilęs krizis. Visuomet taip jau yra, kad be viešų pasitarimų, seka dar ir slapti. Būta jų ir su Saudu. Tą patvirtino Jordano karaliaus, pačiu karščiausiu metu, atsiradimas pas Saudą. Tiesa, jį aplankė ir Nasserio pasiuntinys — Sirijos prezidentas, bet atrodo Nasseris negavo, ko norėjo ir padėtis Jordane ėmė stabilizuotis, taip sakant, Husseinas laimėjo pirmąjį mūšį.

Kilus Jordano politiniam kriziui, JAV staiga pasiuntė savo laivyną arčiau karštų vietų. Iš atsakingų asmenų pareiškimų, kad laivynas siunčiamas "specialiems" tikslams ir nesikišiąs į Jordano kovas, būtų lyg pasakymas apie JAV karinės jėgos spaudimą moraliniai. Tačiau vėlesni veiksmai, kaip jūrininkų išlaipinimas Beirute (Libane), JAV Armijos sekretoriaus Brucker pareiškimas, dėl karių į Jordaną nugabenimo per kelias dienas, paties prezidento pareiškimas, kad JAV gins Jordano nepriklausomybę, jei tik Jordanas formaliai pakvies ir prašys (kaip JAV d-to kalbėtojas Lincoln White pareiškė, Jordanas jau buvo paprašęs), viskas tas rodė, kad buvo beveik prieita prie paskutinio raidės taško. Ir čia atsitiko staigus atslūgimas. Jis nedavė atsakymą ar tikrai JAV būtų panaudojusios antrąją doktrinos dalį — karinę pagalbą.

Reikia manyti, kad JAV savo karinių jėgų nebūtų taip staigiai metusios į kovą dėl Jordano politinio krizio. Vienas dalykas yra karinė jėga demonstruoti, kitas — ją mesti į kovos lauką. Antra, Amerikos viešoji opinija tokiam veiksmui nebuvo palanki. Ją reikalinga buvo paruošti. Tam ir buvo pasiųstas laivynas, kad "kas nors" išprovokuotų, duotų pretekstą įsikišti, ginti savo teises, atsakyti priešui jo paties panaudotu būdu.

Jau dabar žinome, kad Sovietų povandeniniai laivai sekiojo JAV 6 laivyno grupę. Reiškia, vadovybei buvo žinoma, jog ir antroji pusė gali kaip ką daryti.

Iki realaus ir karšto karo būtų reikėję dar ilgesnio kelio. Ir kad to nereikėjo ,tenka dėkoti vėl tam pačiam Saudui. Tai bene bus teisingiausias atsakymas į anksčiau mūsų pasistatytą klausimą. Galime teigti, kad Vid. Rytuose niekas nelaimėjo. Vienas laimėjimas buvo, jį pasiekė tik jaunasis Jordano karalius Husseinas. Husseinas savo griežtu ir nesvyruojančiu nusistatymu, kova, apdaužė proegiptiškas ir prosiriškas jėgas Jordano karalijoje. Dabar Nasseriui beliko su karaliumi kalbėti kaip lygus su lygiu, nors pirmasis vadovauja 23 mil., antrasis tik 1.5 mil. žmonių. Vid. Rytai yra svarbūs strateginiu ir skysto kuro atžvilgiu, bet dėl mažų savitarpių kivirčų nėra atėjęs laikas didiesiems kabintis į krūtines ir draskytis. Ypatingai karo nenori, jo vengia ir daro nuolaidas Vakarų pasaulis. Ne mums spręsti, kas daro klaidas: mūsų jokio sprendimo ar sugestijų niekas neklausė ir neklausys. Ką mes galime, tai pasidalinti mintimis, paanalizuoti vieną kitą problemos pusę.

A. A. GEN. EDVARDAS ADAMKAVIČIUS

POV. DIRKIS

Negailestinga mirtis amerikoniškų tempu skina mūsų gyvuosius. Nėra tos dienos, kad neskaitytume nekrologus. Keturiolikos mūsų tremties metų bėgyje netekome gausaus skaičiaus buv. Lietuvos kariuomenės veteranų. Greta daugelio kitų, tik ką atidavėme, nors svetingai, bet svetimai žemei a.a. divizijos generolą Edvardą Adamkavičių.

Velionis buvo gimęs 1888 m. kovo 31 d. Pikelių miestelyje, Mažeikių apskr., miestelėno ūkininko šeimoje. Vaikystės dienas praleido savo gimtojo miestelio gražiose lygumose. Vasaros metu ganė gyvulius, o žiemos metu motinos "vargo mokykloje", prie ratelio, pramoko savo gimtos kalbos rašto. Kiek pasimokęs, įstojo į Liepojos gimnaziją, kurią sėkmingai baigė 1909 m. Netenka abejoti, kad gimtinės aplinka padėjo susiformuoti lietuviškai dvasiai dar ankstyboje jaunystėje. Kad jis nesislėpe esąs lietuvis ir nesigėdino gimtos kalbos, labai aiškiai matyti iš sekančio įvykio. 1915 m., velioniui būnant 64 Kazanės pulko adjutantu, atvyko į pulką keletas naujai baigusiųjų karo mokyklą jaunų karininkų, kurie pristatė jam. Velionis peržiūrėjęs atvykusiųjų sąrašus, užtiko vieną kitą lietuvišką pavardę. Tuojau į juos prašneko lietuviškai ir jau prie kiekvieno susitikimo su jais visur ir visuomet kalbėdavosi lietuviškai. Nevisi lietuviai karininkai, tarnaudami rusų armijoje, buvo surusėję ir savo gimtosios kalbos išsižadėję.

1910 m. buvo pradėjęs lankyti Petrapilio universitetą, bet 1912 m. studijas teko nutraukti, nes buvo mobilizuotas į rusų armiją, bei pasiųstas į Nikolajevo karo mokyklą Petrapilyje. Tą mokyklą 1914 m. baigęs ir įsigijęs pirmąjį karininko laipsnį buvo paskirtas į 64 pėst. Kazanės pulką, kuris pradžioje I P. karo dalyvavo mūšiuose vokiečių fronte, o paskiau ir Austrų-Vengrų fronte. Iškarto tarnavo jaunesniu karininku. Tačiau pulko vadovybei pastebėjus velionio gabumus ir narsumą, tuojau paskyrė jį kuopos vadu.

1915 m. Galicijoje, viename lemtingame mūšyje buvo labai sunkiai sužeistas. Kulka perėjo per galvą. Sužeidimas nors sunkus, bet nebuvo mirtinas. Pabuvęs kelis mėnesius karo ligoninėje, pasveiko ir vėl grįžo į tą patį pulką. Pulko vadovybė už narsumą velionį apdovanojo šv. Stanislovo ordinu, pakėlė į vyresnį laipsnį ir paskyrė pulko adjutantu. Tose pareigose velionis išbuvo beveik iki karo pabaigos.

1917 m. Rusijos caro monarchijai žlugus ir paėmus valdžią Kerenskiui, karo frontas stabilizavosi, užviešpatavo mitingų gadynė, po kurios rusų buvusioji armija visai sužlugo. Ukraina atsiskyrė ir sukūrė savo karo dalinius. Velionis pateko į Ukrainą ir buvo paskirtas 16 ukrainiečių pulko vadu. Tuo pačiu laiku lietuviška savigarba ir patriotizmas lietuviuose, tarnavusiuose caro armijoje, pabudo ir jie pradėjo organizuoti savo lietuvių dalinius. Velionis, patyręs apie tai, palieka tą ukrainiečių pulką ir vyksta į Rovną, kur drauge su karo valdininku Voldemaru Čarneckiu suorganizavo iš 700 vyrų lietuvių batalioną ir buvo to bataliono vadu iki grįžo į Lietuvą 1918 m.

Grįžęs Lietuvon 1918 m. lapkričio 23 d. Vilniuje įstojo į Lietuvos naujai formuojamą kariuomenę savanoriu. Įstodamas į Lietuvos kariuomenę, yra padaręs didelį įnašą. Jis drauge su savimi, kaip buvęs Rovno lietuvių bataliono vadas, atsivežė apie 20 karininkų, keletą kareivių, keletą arklių ir kelias lauko virtuves ir visą tą turtą perdavė Lietuvių Tarybai Vilniuje. Tuo laiku tai buvo didelės vertės turtas, kuris sudarė naujai steigiamam daliniui gyvenimo pagrindą.

Pradžioje velionis buvo priskirtas prie vyr. štabo, kuriame ilgokai dirbo. Jam teko, nors neilgai, pabūti kariuomenės štabo v-ku. 1919 m. spalio 9 d. buvo paskirtas Kauno bataliono vadu, vėliau virtusiu 7 p. pulku. Velioniui vadovaujant, batalionas kovėsi su bermontininkais prie Baisogalos ir kt. Batalionas persekiodamas priešą, peržygiavo skersai Žemaitiją ir užėmė barą tarp Smalininkų ir Sartininkų.

1920 m. sausio mėn. su pulku persikėlė į Ukmergę ir užėmė barą prieš lenkus, o liepos mėn. pulkas pradėjo žygį į Vilnių. Liepos 15 d.

Amerikos Lietuvių Veteranų Posto sargyba prie gen. Edvardo Adamkavičiaus karsto.

Nuotr. Meilus Studio

Deš. gen. E. Adamkavičius kartu su gen. Karveliu ir gen. S. Raštikiu A. K. Mokyklos III laidos, 2-os taktinės kelionės pratimo nagrinėjime prie ež. Ilgis, Daugų apylinkėje.

Nuotr. J. Bulikos

viena pulko kuopa įžengė į Vilniaus miestą, o ant rytojaus ir visas pulkas atsirado Šnipiškių kareivinėse. Iš Vilniaus tik rugsėjo mėn. pulkas išsikėlė į Gardino apylinkes, kad sulaikytų lenkų puolimą. Tačiau daug gausesnio priešo užpultas, pulkas buvo išsklaidytas. Jis daug padėjo pastangų, iki surinko pulką. Lenkams puolant Vilnių, spalio 9 d. velionis paskutinis su savo kariais paliko Gedimino miestą.

Lenkai užėmę Vilnių, veržėsi gilyn Lietuvon. Velioniui teko stabdyti besiveržiančius Širvintų kryptimi. Stabdomosios kautynės yra vienos iš sunkiausių kautynių, tačiau velionis tą uždavinį atliko geriausiai. Kiek vėliau, kautynių metu, Juodelių kaime I divizijos vadui gen. Nastopkai patekus į lenkų nelaisvę, velioniui teko perimti ir vadovauti divizijai. Divizijos būstinę perkėlus į Ukmergę, velionis sėkmingai vadovavo Širvintų ir Giedraičių kautynėms. Nors buvo daug kritiškų momentų, bet jo divizijos karių pasiryžimas buvo augščiausio laipsnio.

Pasibaigus kautynėms su lenkais, velionis buvo grąžintas vadovauti 7 p. pulkui. Dar kiek vėliau buvo perkeltas į 9 p. pulką vadu. Susidėjus tam tikrom aplinkybėm, velionis buvo nukeltas į Biržus apskr. komendantu, bet netrukus ir vėl buvo grąžintas iš Biržų į 9 p.p. vadu. Iš tų pareigų paskirtas III divizijos vadu Šiauliuose. Po paskutinio nepasisekusio "pučo" iš III divizijos buvo atkeltas į Kauną ir paskirtas II p. divizijos vadu, kuriuo išbuvo iki bolševikų okupacijos.

Štai vieno pasiryžėlio dvidešimties dviejų metų gyvenimo darbai Visi jie kilnūs, gražūs, naudingi ir nepamirštami.

Negalima pro šalį praeiti ir nepaminėti kitų velionio gyvenimo dramatinių epizodų. Pirmosios rusų okupacijos metu, jam kaip buvusiam žymiam kariui, nors ir savoje žemėje, bet vietos gyventi nebuvo. Velionis visą laiką gyveno pasislėpęs.

Priartėjus antrai rusų okupacijai, velionis pasitraukė į vakarus į Vokietiją. Vokietijoje apsistojo Augsburgo mieste tremtinių stovykloje. Iškentėjęs keletą metų benamio dalią, išemigravo į JAV. 1949 m. ir apsigyveno Worcesterio mieste. Kad ir Amerikoje, bet gyventi buvo nelengva ir pelnyti pragyvenimui duoną jau buvo neįmanoma, nes jau nebegalėjo sudominti jokį darbdavį nei savo "jaunyste", nei savo raumenų jėga. Be to, velionį kamavo ligos ir sužeidimas, kurį jis buvo gavęs I P. kare. Svetima aplinka, kuriai jis prisitaikyti nesugebėjo, ligos ir sunkus tėvynės ilgesys griovė velionio sveikatą ne dienomis, bet valandomis.

Velionis visą savo amžių prabuvo viengungiu, kas irgi jo gyvenimo paskutines dienas sunkino, nes nebuvo kas ligonį prižiūri bei juo rūpinasi. Bet jis buvo kantrus ir santūrus, niekuomet ir niekam nesiskundė savo nedalia. Viską kantriai, tyliai išgyveno savyje.

Neprikl. laikų Lietuvos Vyriausybė jam nebuvo šykšti ir, įvertindama velionio nuopelnus savo kraštui, apdovanojo jį ženklais bei ordinais: Vyžio kryžiumi, Sav.-Kūrėjų medaliu, 10 m. Neprikl. medaliu. Vytauto ir Gedimino ordinu, Šaulių žvaižde. Ištisa eilė kitų draugingų valstybių garbės ženklų puošė jį.

Tas garbingas karininkas ir pasižymėjęs vyras varge ir skurde užmerkė akis š.m. gegužės 10 d.

Tebūna jam lengva ši laisvoji žemė, priglaudusi jo palaikus.

PASKUTINIS ATSISVEIKINIMAS SU A.†A. GEN. ADAMKAVIČIUM

Gegužės 10 d. Worcesterio lietuvių kolonija neteko tauraus lietuvio ir garbingo Lietuvos kariuomenės kario, II pėst. divizijos buv. vado, gen. E. Adamkavičiaus, kuris tą dieną mirė miesto ligoninėje.

Velionis paskutinius savo tremties metus ramiai gyveno Worcesterio lietuvių tarpe, čia jis buvo L.V.S. "Ramovė" skyriaus garbės narys, Lietuvių piliečių klubo garbės narys ir Lietuvių Bendruomenės garbės narys.

Nedrįsčiau šiame trumpame atsisveikinimo rašinėlyje išvardinti ir nušviesti visus nuopelnus amžinos atminties didžio Vyro ir Lietuvos laisvės kovotojo, Vyčio Kryžiaus Kavalieriaus, atliktus turiningame Jo gyvenimo kelyje, tikėdamas. kad tas bus atlikta jo amžininkų ir įrašyta garbinguose Lietuvos kariuomenės istorijos lapuose.

Čia norėčiau atžymėti tik paskutinį etapą jo žemiškos kelionės.

Po mirties velionis generolas buvo pašarvotas J. Dirsa Funeral Home. Gėlių vainikai: L.V.S. "Ramovė" Worcesterio skyriaus, A.L.T. Sąjungos Worcesterio skyriaus, giminių ir daugelio draugų ir pažįstamų buvo sudėti ir puošė jo karstą. Laidotuvėmis rūpinosi L.V.S.

"Ramovė" Worcesterio sk. valdyba, Albinas Gražulis, kurio šeimoje velionis gyveno paskutines dienas ir jo pusseserė iš Brockton, Mass., Adamkavičienė.

Kadangi šermenys supuolė šeštadienį ir sekmadienį, tai Worcesterio lietuvių visuomenė ir organizacijos skaitlingai dalyvavo atiduodamos pagarbą garbingam Lietuvos sūnui.

Sekmadienį, gegužio 11 d. Amerikos Lietuvių Karo Veteranų Worcesterio posto dvylika vyrų, vadovaujamų Commander Daniel M. Lettie, atžygiavo į šermenis ir su kariška pagarba ir ceremoniialu nešė karinę sargybą prie karsto. Vietinis amerikiečių laikraštis "The Worcester Telegram" dvejose savo laidose įdėjo a.a. gen. E. Adamkavičiaus karinę nuotrauką ir platų straipsnį apie jį antrašte "Former General's Funeral". Veteranai pakaitomis nešė garbės sargybą prie karsto:

1. Edvard Daniels — vice-Commander, Benny Ambrose, 2. Edmund Vaitkūnas, Gabrial Trumpaitis, 3. Vincent Mattus, Raymond Jausakonis, 4. Paul Valinski, Raymond Pdent, 5. Victor Morkūnas, Kenneth Miller. Trimitininkai: Dennis Sabonitis ir John Markūnas, Jr.

Posto dvejukės prie karsto stovėjo ramiai ir buvo keičiamos kas 15 minučių.

Organizuotai prie velionies generolo karsto atžygiavo tautiniuose rūbuose ir atidavė paskutinę pagarbą Worcesterio lietuvių Meno Mėgėjų Ratelio Choras, vedamas muziko Bendoriaus.

Pirmadienį, gegužio 12 d., velionies karstas iš laidotuvių namų, apdengtas Lietuvos Tautine vėliava ir apsuptas Amerikos Lietuvių Karo Veteranų Posto garbės sargyba, su Amerikos ir Lietuvos vėliavomis, buvo nulydėtas į Šv. Kazimiero lietuvių parapijos bažnyčią. Čia už velionį buvo atlaikytos trejos gedulingos šv. Mišios ir prie karsto parapijos klebonas kun. A. Petraitis pasakė patrijotišką žodį. Po pamaldų generolo palaikai buvo nulydėti į Brockton, Mass., kapus. Lydėjo Worcesterio lietuvių 8 automobiliai ir Veteranų posto bei Lietuvių Piliečių Klubo garbės sargyba. Atstumas tarp Worcesterio ir Brocktono, Mass., yra 40 mylių.

Brocktono kapuose velionį generolą sutiko Brocktono lietuvių parapijos klebonas, vietos lietuviai ir Bostono ramovėnai.

Prie kapo paskutinį atsisveikinimo žodį tarė L.V.S. "Ramovė" Worcesterio skyriaus vardu J. Vizbaras, ir Worcesterio Lietuvių Bendruomenės vardu Alb. Gražulis.

Trys salvės, kurias atliko Amerikos Lietuvių Veteranų Worcesterio skyriaus garbės sargybos, postas tarė paskutinį karišką sudiev. Velionis buvo palaidotas šalia savo pusbrolio.

Ilsėkis, garbingas Lietuvos Sūnau, svečioje Amerikos žemėje iki išlaisvintos Lietuvos vaikai, parveš Tave į gimtąją žemę amžinam poilsiui, į žemę, kurią mylėjai ir lietuviško kario narsa gynei nuo visų jos priešų Nepriklausomybės kovų frontuose.

J. V. Sūdavas

PAMINĖTI PLK. ŽADEIKIS IR GEN. ADAMKAVIČIUS

Gegužės 19 d. L. Auditorijoje L. V. S. Ramovė Čikagos skyrius turėjo narių susirinkimą, kuriame buvo paminėti plk. Povilas Žadeikis, Lietuvos Atstovas JAV ir gen. Edvardas Adamkavičius, kuriuos negailestinga mirtis šiomis dienomis išplėšė iš gyvųjų tarpo.

Susirinkimą ir minėjimus atidarė skyriaus pirm. Povilas Dirkis su atitinkama įžangine kalba ir paprašė visus dalyvius atsistojimu ir minutės susikaupimu pagerbti mirusius.

Minėjimą ir susirinkimą vesti buvo pakviestas M. Rėklaitis pirmininku ir J. Pušneraitis — sekretoriumi. Pirmiausiai buvo paminėtas a.a. plk. P. Žadeikis. Velionies paveikslas, gedulo ženklan papuoštas, kabojo salėje. Žadeikio minėjimas buvo padalytas lyg į dvi dalis, t.y., jo karinio gyvenimo dramą labai plačiai ir vaizdžiai nupasakojo pirm. Dirkis, o diplomatinio gyvenimo — Lietuvos Konsulas Čikagoje Dr. P. Daužvardis. Iš prelegentų kalbų susidarė įspūdis, kad a.a. p. Žadeikis buvo ne eilinis karys, bet didis vadas ir kad iš jo išsivystė, išaugo didelė asmenybė, kurios mirtis, ypač šiuo laiku, Lietuvos tautai bei diplomatinei tarnybai yra didelis smūgis.

Antruoju buvo paminėtas a.a. gen. Edvardas Adamkavičius, kurio visą gyvenimą apipasakojo pirm. Dirkis. Velionis visą savo gyvenimą buvo pašventęs karinei tarnybai, kuriai jis ruošėsi iš mažens.

Velionies nuveikti darbai ir vestos kovos už savo krašto ir tautos laisvę yra neįkainojamos vertės. Kas svarbiausia, kad velionis Adamkavičius turėjo didelės įtakos realizuojant 1918 m. vasario 16 d. Aktą bei vadovaujant Nepriklausomybės kovoms.

Po minėjimų ėjo skyriaus narių eilinis susirinkimas, kuriame buvo aptarti bėgamieji skyriaus organizaciniai reikalai. Ilgiausiai buvo apsistota ties žurnalo KARYS klausimu. Visų pirma buvo išklausytas skyriaus pirm. Dirkio pranešimas, iš kurio paaiškėjo, kad KARIUI būtina parama iš visų ramovėnų. Rėmimo klausimu daug narių kalbėjo ir siūlė įvairias priemones, tačiau išvadoje paaiškėjo, kad patikimiausia rėmimo priemonė, tai aukų lapas, kuris ir buvo paleistas į darbą susirinkime ir bus vis papildomas toliau ir daugiau. Minėjimų metu netikėtai buvo susirinkę daug gražios publikos. Ne tik ramovėnai su savo poniomis, bet ir šiaip daug buvo matyti svečių ir viešnių. L. K. Birutės D-jos pirm. p. Oželienė dalyvavo su visa valdyba. Atrodo, kad Čikagoje mirusiųjų giminių taip pat netrūksta. Bet deja... iš jų niekas nemalonėjo atsilankyti minėjime. Be to, niekas neatstovavo Sav.-Kūr. S-gos Čikagos skyrių, nors minėjimas buvo suruoštas vienam iš žymiausių ir pirmųjų savanorių, kuris tai S-gai, be abejo, priklausė.

P. Erdvys

Kapitonas Vincas Venčkauskas mirė kankinio mirtimi praeitais metais spalio mėn. priverčiamųjų darbų stovykloje, Sibire. Iš okupuotos Lietuvos išvežtas 1946 m.

Kpt. V. Venčkauskas į Karo mokyklą įstojo 1924 m. Baigė IX laidą 1927 m. ir buvo paskirtas į 9 pėst. pulką. Bolševikams okupavus Lietuvą, kurį laiką tarnavo aktyvioje tarnyboje.

O. Žadvydas

Šaulių Sąjungos Metinės Šventės proga sveikiname ginklo brolius Šaulius, pavergtoje Lietuvoje likusius ir laisvajame pasaulyje gyvenančius. TREMTIES TRIMITUI linkime sėkmės ir klestėjimo.

KARYS

APIE VORKUTOS KASYKLŲ VERGUS

Buffalo ukrainiečių radijo valandoje, duodamoje kiekvieną dieną nuo 2—3 val. p.p., teko girdėti apie Vorkutos stovyklos kasyklų vergų gyvenimą.

Ypatingai nemėgsta bolševikai, kad dauguma stovyklos vergų gyvena tarp savęs susiblokavę. Jie stengiasi visokiais būdais juos suskaldyti. Kaip, pav.: 47 bloke įvyko pasipriešinimas. Atvykus enkavedistui ir pradėjus klausinėti, kas jam vadovauja, vienas ukrainietis pasisakė, kad jis atstovaująs visus ukrainiečius. Taip pat tuo metu, išėjęs iš rikiuotės, vienas lietuvis pasisakė, kad jis atstovaująs visus lietuvius. Tą girdėdamas enkavedistas ko nepasiuto, kaip tai gali būti, toje pačioje suirutėje vadovauja dviejų tautybių atstovai.

Geriausiai yra susiklausę tarp savęs lietuviai su ukrainiečiais. Jie sudaro pirmąjį bloką. Prie antro bloko priklauso kiti pabaltiečiai kartu su suomiais. Tarp pabaltiečių ir slavų yra šioks toks santykis. Tarp lietuvių ir slavų santykiai yra labai geri. Latviai perdaug pataikaudami maskoliams - bolševikams su slavais nesugyvena. Estai, iš viso, nei rusų nei slavų nemėgsta. Jie, nemokėdami jų kalbos, skaito visus slavus rusais - bolševikais. Suomiai nekenčia rusų, bet sugyvena su ukrainiečiais ir labai gerai su pabaltiečiais.

Dauguma vergų savo kūnus yra ištatuiravę, taip kad pirtyje gali atskirti, kuris kurios tautybės esąs. Lietuviai daugumoje mėgsta išsitatuiruoti Šv. Panelės atvaizdą, ukrainiečiai trišakį su vainiku, o latviai, etsai ir suomiai svastiką. Vergų stovyklose vyksta didelis pasipriešinimas, nes gyvybės klausimas yra neaktualus.

Šios žinios gautos, kaip tvirtina radijo pranešėjas, iš vieno buvusio toje stovykloje ir dabar pabėgusio į laisvę ukrainiečio.

K. S.

St. Catharines, Ont.

DUOKIT KELIĄ RAMOVĖNAI EINA!..

Philadelphijos ramovėnai šių metų gegužės 26 d. suruošė įspūdingą iškilą į Valley Forge. Laukuose, kur Amerika kovojo dėl savo laisvės Phil. ramovėnai Didžiųjų Paminklų paunksmėje pagerbė ir dėl Lietuvos laisvės kovojusius Liet. Nepr. Karo Invalidus, kuriuos atstovavo A. Eigelis ir B. Tvarkūnas. Phil. Ramovės valdybos vardu J. Stelmokas palinkėjo jiems svetingoje Amerikos žemėje daug laimės ir priminė, kad ramovėnai jų niekuomet neužmirš.

Po L.N. Karo Invalidų pagerbimo A. Impulevičius, nors trumpa, bet labai įspūdinga, vaizdžia ir gerai paruošta paskaitėle supažindino su praeito karo partizanų veikla Lietuvoje.

Paskaitai pasibaigus, buvo trumpai pasivaišinta, pasidalinta įspūdžiais ir netolimos praeities išgyvenimais. Čia mūsų senas Liet. Laisvės kovų vilkas R. Liormanas užklausė valdybos pirm. J. Česonį: "Kada gi suruošite pagerbimą ir mūsų Vyčio Kryžiaus kavalieriams, bei savanoriams-kūrėjams?" Vald. pirm. atsakė: "Šiandieną, prie šių paminklų, kur Amerika kovojo dėl savo laisvės, mes pagerbiame ir Liet. L. K. Invalidus, o greitai prie galingojo Atlanto bangų suruošime pagerbimą Liet. Vyčio Kryžiaus Kavalieriams ir Savanoriams - Kūrėjams. Šios dvi vietos parinkta sąmoningai. Vieniems priminti, kad jų pralietas kraujas už laisvę išauga į didingus Tautos paminklus. Kitiems, kad jų darbai dar nebaigti, dar ten už Atlanto laukia jų nauji žygiai".

Ten pat susispietę keli savanoriai - kūrėjai ir išsirinkę iniciatorių valdybą iš pirm. R. Liormano, sek. J. Česonio ir nario B. Tvarkūno, nusprendė suregistruoti visus Philadelphijos miesto ir apylinkės savanorius - kūrėjus ir įsteigti Savanorių - Kūrėjų Organizacijos Philadelphijos skyrių.

Philadelphijos Ramovės naujoji valdyba savo veiklos žingsnius paspartino. Nors keli persipolitikavę ramovėnai mūsų eiles paliko, bet jų vieton stojo dvigubas skaičius kitų ir šiandieną mes iškėlę galvas šaukiame: "Duokit kelią — ramovėnai eina! Mūsų tikslas, mūsų siekis — Laisva Lietuva. Dirbsim patys, kiek galėsim ir remsime visus, kas tik siekia Lietuvai Laisvės". **J. Č.**

RENKAMA MEDŽIAGA LIETUVOS POLICIJOS ISTORIJAI

Buvusių Lietuvos Policijos Tarnautojų "Krivulės" Klubas Čikagoje yra pasiryžęs surinkti medžiagą, liečiančią Lietuvos policijos istoriją Nepr. Lietuvos ir okupacijos metais. Galvojama ją išleisti atskiru leidiniu, kurį paruošti pakviestas žurnalistas Bronius Kviklys. Šia proga kreipiamasi į visus buv. Lietuvos policijos tarnautojus tremtyje, prašant juos bendradarbiavimo medžiagos rinkimo darbe. Sėkmingesniam paruošimo darbui rūpėtų gauti:

1. Buv. policijos pareigūnų atsiminimų tiek apie policijos organizavimą, darbus, veiklą, tiek apie su polic. darbu susijusius Lietuvos gyvenimo įvykius;

2. Bet kurių metų "Policijos" žurnalo komplektų ar paskirų numerių;

3. Policijai skirtų leidinių, ypač "Lietuvos Policija 1918 — 1928 m. (red. Ig. Tomašausko), Policijos Kalendorių 1934, 1936, 1938 m., "Policijos Departamento Aplinkraščių Sąvadą" ir pan.;

4. Fotografijų iš Lietuvos policijos gyvenimo.

Jeigu kas galėtų šių dalykų suteikti bei paskolinti, o taip pat nurodyti, kur jų būtų galima gauti, maloniai prašoma pranešti Br. Kvikliui, adresu: 631 W. 54th Place, Chicago 9, Ill.

V-sios Kanados Lietuvių Dienos Niagaros pusiasalyje rengimo valdybos I-masis

PRANEŠIMAS

1957 m. vasario 10 d. buvo sukviestas Niagaros pusiasalio kolonijų: St. Catharines, Wellando, Port Colborne ir Niagara Falls, Niagara Falls mieste, b-nių vadybų susirinkimas. Šiam reikalui buvo pakviesta iš kiekvienos kolonijos po keletą ar keliolika užinteresuotų asmenų, aptarti Kanados Lietuvių Dienos rengimo reikalų.

Taip pat šios šventės proga valdyba yra numačiusi Niagaros Falls mieste surengti lietuvių meno parodą, surinkus geriausius mūsų menininkų kūrinius iš Kanados bei JAV, idant plačioji visuomenė bei šventės dalyviai galėtų visa tai pamatyti. Didesniam supažindinimui Kanados visuomenę su lietuvių menu, meno parodą numatoma atidaryti pora savaičių prieš dienos šventę. Parodos rengimo reikalu didžiausias pastangas deda gerb. vietos klebonas tėvas Juvenalis Liauba, O.F.M.

Ši tradicinė Kanados lietuvių šventė, kuri šiais metais įvyks **rugpiūčio 31 ir rugsėjo 1 ir 2 d.d.**, ruošiama jau penktą kartą, tikslu sustiprinti vienybę savųjų tarpe ir parodyti kitų tautų žmonėms, kad mūsų tautinė dvasia dar gyva ir pasiryžusi vesti pergalės kovą prieš klastingą raudonąjį mūsų tėvynės okupantą.

NAUJAS RAMOVĖS STATUTAS

Nors naujasis L.V.S. Ramovės statutas buvo priimtas Centro Valdybos posėdyje 1956 m. birželio 2 d. ir įsigaliojo nuo 1956 m. birželio 30 d., tačiau tik dabar jis išspausdintas ir siuntinėjamas Ramovės skyriams.

Ne tik išvaizda statutas yra geresnis, jis yra tobulesnis ir savo turiniu. Ką rodo ir paragrafų didesnis skaičius. Penkerių metų organizacinio gyvenimo patyrimai parodė senojo statuto netobulumus ar netikslumus, kurie naujame statute yra atitaisyti.

Pirmasis puslapis patiekia Illinois valstybės išduotą pažymėjimą Ramovei, Nr. 5819, kuriuo organizacija įteisinama, toliau eina įstatai, viskas anglų kalba.

Po įstatų seka I Dalis, Bendrieji nuostatai (lietuviškai), kurie turi 20 straipsnių (senajame — 17). II Dalis, Sąjungos santvarka, apima 21 iki 76 straipsnio (senajame 18 iki 70).

TREČIASIS SKAMBUTIS

Praėjusių Kalėdų metu sveikinimo atvirukų leidykla Hallmark savo televizijos programoje statė Lillian Hellman veikalą The Little Foxes. L. Hellman yra žinoma savo ryšiais su raudonuoju frontu, bet nežiūrint to su malonumu uždarbiauja tuos kapitalistinius dolerius.

Broadvėjaus premjeroje Good Woman of Setzuan svarbiausiose rolėse pasirodė du tipai Uta Hagen ir Zero Mostel, priklausą eilei organizacijų oficialiai pripažintų komunistiniu frontu. Tas veikalas garbinąs prostitutę, tarp kitko, yra parašytas Bertalt Brecht'o, Stalino taikos premijos laureato.

Kalėdinis kino teatrų laikotarpis New Yorke buvo pradėtas veikalu Baby Doll, anot Time, tai nešvariausias filmas, koks kada nors yra leistas rodyti. Filmą išleido Warner Brothers ir, kokio tai atsitiktinumo dėka, jo gamintojas, Elia Kazan yra buvęs komunistas.

Priklausąs visam sąrašui komunistinio fronto organizacijų, Louis Untermeyer vėl išleido naują antologiją...

Netrukus ir Alger Hiss pavirs literatu. Knopf leidykla rengiasi išleisti jo knygą ir pasipelnyti iš lengvabūdės publikos.

A. L.

AUKOS KARIUI

KARIO kreipimasis paramos reikalu rado gyvą atbalsį mūsų bičiuliuose. **Čikagos ramovėnai ir birutietės**, stambiom aukom, pirmieji atsiliepė. Jiems ir joms priklauso KARIO nuoširdi padėka, o ypatingai malonu dėkoti Čikagos ramovėnų pirmininkui p. Povilui Dirkiui, kuris, būdamas nuoširdus KARIO draugas, nepagaili energijos nuolat judindamas KARIO rėmimo reikalą.

1.	L. V. S. RAMOVĖ Čikagos Sk.	$100.00
2.	Kun. BIRUTĖS K. Š. M. D-ja Čikagos Sk.	25.00
3.	Valaitis J., Ill.	5.00
4.	Svilas Balys, Mich.	3.00
5.	Babickas Povilas, Mass.	2.00
7.	Graužinis, Vyt. Mich.	2.00
8.	Janušonis Ant., N. Y.	2.00
9.	Karosas P., Conn.	2.00
6.	Česonis J., Pa.	2.00
10.	Narvydas Pranas. N. Y.	2.00
11.	Šadeika Česys, Mich.	2.00
12.	Vadopalas Ant., Ill.	2.00
13.	Alksninis Alg., Florida	1.00
14.	Asevičius St., Ohio	1.00
15.	Avižienis A., Ill.	1.00
16.	Cieminis A. M., N. Y.	1.00
17.	Dubietis Balys, N. J.	1.00
18.	Garbenis Vladas, Ill.	1.00
19.	Grigaliūnas M., Ill.	1.00
20.	Janulevičius Leonas, N. Y.	1.00
21.	Mikuckis Juozas, Md.	1.00
22.	Morkūnas K., Ohio	1.00
23.	Petrenkis P., N. J.	1.00
24.	Sajauskas Ant., Md.	1.00
25.	Telksnys Jonas, N. Y.	1.00
26.	Žiukas Jonas, Canada	1.00

KARYS dėkoja savo bičiuliams.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

"Kanadoje leidžiamame, gražiame ir šiaip patriotiškame savaitraštyje "Nepriklausomoje Lietuvoje" jos redaktorius įsišnekėjęs apie gen. S. Raštikio atsiminimų knygą, sugretinęs Napoleoną, Pilsudskį, Staliną, Tito, Hitlerį ir Musolinį, rėžia pamokslą, jog kariams nereikia politikuoti. Politika tai politikierių sritis ir kariams nėra kas ten veikia. Štai jo išvados:

"Nieko pozityvaus nesukūrė ir leitenantas Napoleonas su savo maršalais, pražudžiusiais visą didžiulę prancūzų armiją. Hitleris su Musoliniu pasižymėjo dideliais žiaurumais, kaip ir Stalinas, iššudę daugelį žmonių. Šitie žmonės — ne žmonės.

Bendrai aš nežinau fakto, kad puskarininkiai ir leitenantai politiniame gyvenime būtų sukūrę ką nors rimta, pozityvaus, naudinga. Visi jie buvo didžiausi garbėtroškos, visi siekė maršalų titulų, visi prievartavo žmones, kad jiems, dar gyviems, statytų paminklus. Visi jie buvo begalo žiaurūs. Viena, ką jie galėjo padaryti, tai avantiūrų. Tai buvo tikri avantiūristai, kurie žmonijai atnešė nelaimes, nesibaigiamus vargus, skurdą. Jeigu aš klystu, prašau mane pataisyti ir įrodyti, kurie gi iš tų puskarininkių ir leitenantų ką nors sukūrė pozityvaus, pastovaus, naudinga, ką žmonės atsimintų tikra pagarba ir dėkingumu?"

Pirmiausia, reikia pasakyti, jog, išskyrus Napoleoną, kuris buvo profesionalas karys (jis galutinai pagarsėjo jau būdamas generolu, todėl nėra reikalo vadinti jį leitenantu) dar ir šiandien demokratinėje Prancūzijoje yra laikomas tautos didvyriu, nežiūrint, jog p. redaktoriui jis ir labai nepatinka. Ar negeriau būtų panagrinėti, kodėl prancūzai dar ir šiandien jį gerbia, bet ne mėginti jį nepagrįstai juodinti?

Tuo tarpu visi kiti jo išvardinti asmenys — diktatoriai yra visai ne "žiaurieji" kariai. Jie, atvirkščiai kaip tik yra tie "gerieji" politikieriai, kurių dirva ir yra politika, anot redaktoriaus.

Ne puskarininkiai ir leitenantai taip trokšta maršalų laipsnių, kiek politikieriai, neturėję jokio karinio mokslo, kurie nori švitėti uniformomis ir ordinais. Profesionalui kariui uniforma ir ženklai yra kasdienis ir įprastas dalykas. Tie dalykai daugiau vilioja civilinius politikierius ,kokiais buvo Tito, Musolinis, Pilsudskis ir Stalinas. Jie siekia, jiems normaliam gyvenime nepasiekiamų, romantiškų laipsnių ir titulų daug daugiau už karius. Tai yra istoriniai faktai.

O jie tik dar kartą patvirtina garsųjį gen. Bykausko posakį: "Žmagus be kariška maksla... tik unt lopeta ir per lunga".

Ar tie puskarininkiai ir leitenantai, atseit profesionalai kariai, ką sukūrė pozityvaus, pastovaus, naudingo, ką žmonės atsimintų?

Jei p. Redaktorius pasiskaitys JAV istoriją, jis ras labai jam nemalonų faktą, kad tų valstybių grindėjas buvo "leitenantas" Wašingtonas.

Kai profesionalai politikieriai Rooseveltas ir Trumanas, kurių užduotis buvo politikuoti, nusipolitikavo ir privedė šį milžinišką kraštą prie pavojingos būklės, teko tautai šauktis "leitenanto" Eisen-

NUKREIPĖ DĖMESĮ NUO LIETUVIŲ

Dar spaudos draudimo metu Šiaulių aps., viename grafų Zubovų dvare, buvo suruoštas slaptas lietuvių veikėjų suvažiavimas. Zubovai, nors ir rusai, buvo palankūs lietuvių tautiniam judėjimui ir jį rėmė.

Kad slaptoji caro policija nesusektų lietuvių suvažiavimo Zubovų dvare, minimas grafas suruošė kažkokia proga balių. Be lietuvių, pakvietė ir caro augštuosius valdininkus iš Šiaulių: apskrities viršininką, policijos vadą ir kt.

Grafas, žinodamas rusų patraukimą gerti, nesigailėjo jiems degtinės ir raginimo gerti. Kai jau rusai gerokai įkaušo, lietuviai vienas po kito pakilo nuo stalų ir pranyko. Išėjo į kitą kambarį posėdžiauti.

Pagaliau rusai apsižiūrėjo, kad prie stalo nebėra nė vieno lietuvio. Apskrities viršininkas pradrįso paklausti:

— Ponas grafe, kur tie lietuviai dingo?

— Mat, ponai, mano kumelė pradėjo kumeliuotis. O vienas jų yra veterinarijos gydytojas, taigi, išbėgo jai padėti. O kiti, žinot, ūkininkų vaikai, išbėgo į kumelę pažiopsoti, — atsakė grafas.

— A, meskim tas nešvarias kalbas apie kumeles. Tai mužikų darbas. O mes. ponai, išgerkime! — paragino grafienė.

— Išgerkime! — pritarė caro valdininkai, ir jų dėmesys nukrypo nuo lietuvių į stikliukus. **B. S.**

ŠVENTA NEVALGANČIOJI

(Liaudies jumoras)

Vienas šykštus ūkininkas jieškojo sau žmonos nevalgančios. Apvažinėjo keletą parapijų, bet niekur nesurado nevalgančios merginos. Kai jau neteko vilties susirasti tokią žmoną, ar iš ketvirtos parapijos atsirado nevalganti. Šykštuolis apsidžiaugė ir apsivedė ją.

Iš tikrųjų, pagyveno mėnesį, kitą, bet nepastebėjo, kad ji valgytų. Kaimynai pradėjo įtikinėti, kad kiekvienas gyvas daiktas turi valgyti. Taigi, ir jo žmona turi būtinai valgyti, nors ir pasislėpusi nuo vyro.

Vyras pradėjo sekti žmoną, bet nesisekė pagauti. Pagaliau išsigręžė skylę virtuvės lubų kampe. Išėjęs į laukus dirbti, greit slaptai grįžo namo, užsilipo ant augšto ir žiūri pro lubų skylutę. Girdi, žmona triūsia paliai pečių, bet pro skylutę pečiaus nematyti. Neiškentęs vyras pro skylutę suriko:

— Sveika, šventa nevalgančioji!

Žmona ,išgirdusi iš viršaus balsą, pagalvojo, kad Dievas iš dangaus sveikina. Krito ant kelių, rankas susiėmė ir atsakė:

— Dieve, Dieve, valgau, kur čia žmogus nevalgysi. Va, ir dabar po pečiaus stovi lašiniečių kukulių (kai kas juos vadina cepelinais. B. S.) bliūdas.

Vyras, nulipęs nuo augšto, tikrai rado pečiuje kukulių bliūdą. Aplupė žmoną ir leido jai valgyti.

T. K.

KAIP KAS SUPRANTA

— Na, Jokūbai, tu buvai šaunus vyras, tvarkingas ir negirtuoklis, ir nesuprantu, kaip likai nevedęs?

— Matai, prieteli, Nepriklausomybės karų metu buvau patekęs į lenkų nelaisvę. Ir tiek įgriso nelaisvėje, kad grįžęs iš jos, pats sau prisiekiau ateityje niekad nebepatekti į nelaisvę. **T. K.**

---

howerio, kad kaip nors užbaigtų pralaimėtą karą Korėjoje ir sulaikytų politikų vairuojamą tautos vežimą jau beriedantį į bedugnę.

Pagaliau jei buvę "Lietuvos Žinių" Redaktoriai savo laiku būtų mažiau domėjęsi sovietine kultūra, o vieton to būtų daugiau studijavę savo Tautos istoriją ir gyvenimą, jie be abejo, būtų radę, kad geriausi Lietuvos laikai, Didžiųjų Kunigaikščių ir karalių laikai, buvo tada, kai Lietuvą valdė kariai - politikai. Būti kariu — reiškia būti patriotu. Jų valdoma Lietuva buvo galinga valstybė. Tik kai mūsų krašto valdymą daugiau ir daugiau perėmė politikieriai — bajorai, tuo daugiau ir daugiau Lietuva smuko, kol visai žlugo. Mat, politikierius nebūtinai turi būti patriotas, užtenka, kad jis būtų ištikimas partijai.

Gal gerb. Redaktorius nurodys lietuvišką politiką, kuris sukūrė ką pozityvesnio, pastovesnio, naudingesnio, ką žmonės atsimintų tikra pagarba ir dėkingumu kaip tie du kariai, pirmieji savo krauju palaistę mūsų nepriklausomos valstybės pamatus: eil. P. Lukšys ir kar. Juozapavičius.

Ne tik mūsų, bet ir pasaulinė istorija rodo, jog visais laikais politikoje dalyvavo visų profesijų ir luomų žmonės ir dvasininkai ir kariai ir ūkininkai ir net vergai. Noras išjungti karius iš politikos yra lygus norui išjungti dvasininkus ar kitą kurią visuomeninę grupę. Ypatingai moderniais laikais, vadinamos demokratijos amžiuje, tokia tendencija yra stipri, bet, deja, be jokių vaisių. Tokio išjungimo ypač siekia internacionalistinės grupės. Tai suprantama, nes, išjungus patį patriotiškiausią elementą iš politikos, joms lieka laisvos rankos prekiauti tautų laisve ir tų pačių karių krauju.

Visų laikų ir visų valstybių kariai politikuoja, vienur aktyviau, kitur ne taip. Jie politikavo ir Lietuvoje. Yra sakoma, jog karas yra per daug rimtas dalykas, kad būtų pavestas vien tik kariams, lygiai taip pat galima teigti, jog politika yra per svarbus reikalas, kad būtų patikėtas vien tik politikams. Yra pakankamai pavyzdžių, kai politikai išsparduodavo savo kraštą be varžytinių...

Kaip bebūtų juodinami mūsų žinomi garbingi kariai: gen. Plechavičius, gen. Glovackis ir kiti, tačiau niekas negali neigti, kad savo laiku jie savo pareigą Tautai ir valstybei su kaupu atliko. Jų darbų vaisiais, kovojant Nepriklausomybės kovose, naudojosi visa Lietuva virš 20 metų. Ir jų pasišventimo ir pasiaukojimo dėka net buvę felčeriai galėjo pasidaryti laikraščių redaktoriais...

A. L., Brooklynas

Kaina
2 Lt — ct

H. SIENKIEVIČIUS, KRYŽIUOČIAI,

VERTĖ K. JANKŪNAS,

I TOMAS 367 psl. — $3.50 II TOMAS 360 psl. — $3.50
III TOMAS — RUOŠIAMAS SPAUDAI — NETRUKUS PASIRODYS.

KARIO prenumeratoriai už visus 3 tomus moka tik $8.00, jei užsisako tiesiai iš KARIO, 916 WILLOUGHBY AVE. BROOKLYN 21, N. Y.

"EUROPOS LIETUVIS",

didžiausias ir turtingiausias Europos lietuvių savaitraštis

visom pajėgom tempiasis ir dar ruošiasi kaskart tobulėti. Jis vertas visų dėmesio, dėlto prašom įsitikinti. O įsitikinti lengva: prisiųskite savo adresą, ir keturias savaites nemokamai gausite "Europos Lietuvį", nesrovinį ir nepartinį savaitraštį.

Adresas: "Europos Lietuvis" Administracija, 1, Ladbroke Gardens, London, W. 11, England.

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį — rimtą ir objektyvų.

"Kario" skaitytojams pranešama, kad dabar "Nepriklausomoje Lietuvoje" eina b. Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerio pulkininko K. Žuko atsiminimai apie tai, kaip atsikūrė nepriklausoma Lietuva.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose 5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal 32, P. Q., Canada.

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 2838 Hampshire Rd., Cleveland HTS 18, Ohio. Tel.: CE 1-5904

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse —	$5.00
Kanadoje —	$5.50
Kitur — —	$6.50

Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.

VASAROS ATOSTOGOMS IR POILSIUI
geriausia ir gražiausia vieta

STONY BROOK LODGE

Be puikaus restorano ir virtuvės, yra kokteilių menė, lietuvių dailininkų paveikslais išpuošta.

Rezervuodami vietą, skambinkite vedėjai Mrs. P. LAPĖ, tel.: STony Brook 7-0586, arba rašykite šiuo adresu:

STONY BROOK, QUAKER PATH, LONG ISLAND, N. Y.

Laisvoji Lietuva

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	— —	$4.50
Pusei metų	— —	$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.

★

Prenumerata $4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION
SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusm. — $3.00 atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaitės prieš išleidimą.